

LATVIJAS NACIONĀLĀ REFORMU PROGRAMMA 2022. GADA PROGRESA ZIŅOJUMS

#Eiropas semestris
#Latvijas nacionālā reformu programma
#Latvijas Atveseļošanas un noturības plāns
#progress
#ES Padomes rekomendācijas

Rīga
2022. gada aprīlis

SATURA RĀDĪTĀJS

SAĪSINĀJUMI, MĒRVIENTĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI	3
IEVADS	4
1. VIDĒJA TERMIŅA MAKROEKONOMISKAIS SCENĀRIJS	6
2. GALVENIE EKONOMIKAS ATTĪSTĪBAS IZAICINĀJUMI UN POLITIKA.....	9
2.1. FISKĀLĀ UN NODOKĻU POLITIKA	9
2.2. NOZIEDZĪGI IEGŪTO LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJAS NOVĒRŠANA	11
2.3. GARANTĒTAIS MINIMĀLAIS IENĀKUMS UN SOCIĀLĀS DROŠĪBAS TĪKLS.....	14
2.4. IZGLĪTĪBA UN NODARBINĀTĪBA	18
2.5. VESELĪBAS APRŪPE	37
2.6. PUBLISKĀ SEKTORA EFEKTIVITĀTE	47
3. LATVIJAS ATVESEĻOŠANAS UN NOTURĪBAS PLĀNS	55
4. PROGRESS ANO ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS MĒRĶU SASNIEGŠANĀ	59

SAĪSINĀJUMI, MĒRVIENĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI

ADTP	aktīvā darba tirgus politika	MVU	mazie un vidējie uzņēmumi
AER	atjaunojamie energoresursi	MW	megavats
AF	Atvērēšanas fonds	NAP2027	Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam
ANM	Atvērēšanas un noturības mehānisms	NEET	jaunieši, kas nav iesaistīti izglītībā, apmācībā vai nodarbinātībā
ANO	Apvienoto Nāciju organizācija	NILLTPF	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšana
AS	akciju sabiedrība	NRP	Nacionālā reformu programma
ĀM	Ārlietu ministrija	NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
ĀTI	ārvalstu tiešās investīcijas	NVD	Nacionālais veselības dienests
bbl	barels	NVO	nevalstiskās organizācijas
CO ₂	oglekļa dioksīds	OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
COVID-19	koronavīruss	OECD PISA	OECD starptautiskā skolēnu novērtēšanas programma
CSP	Centrālā statistikas pārvalde	OECD WGB	OECD Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupa
DESI	Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss	OIK	obligātā iepirkumu komponente
DigiVes	Digitālā veselība	OPSI	Publiskā sektora inovācijas observatorija
DVB	darba vidē balstīts	P&A	pētniecība un attīstība
EIGE	Eiropas dzimumu līdztiesības institūts	PIAAC	Starptautiskā pieaugušo kompetenču novērtēšanas programma
EK	Eiropas Komisija	PKC	Pārresoru koordinācijas centrs
EM	Ekonomikas ministrija	PREMS	pacienta ziņotās pieredzes sistēma
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds	PVN	pievienotās vērtības nodoklis
ES	Eiropas Savienība	REACT-EU	Atvērēšanas palīdzība kohēzijai un Eiropas teritorijām
ESF/ESF+	Eiropas Sociālais fonds (ESF+ 2021.-2027.g. periodā)	SEG	siltumnīcefekta gāzes
ETS	Emisijas kvotu tirdzniecības sistēma	SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
FID	Finanšu izlūkošanas dienests	SPKC	Slimību profilakses un kontroles centrs
FIDIC	Finanšu izlūkošanas dienesta inovācijas centrs	STEM	zinātne, tehnoloģijas, inženierzinātnes un matemātika (<i>science, technology, engineering and mathematics</i>)
FKTK	Finanšu un kapitāla tirgus komisija	TAP	Tiesību aktu portāls
FM	Finanšu ministrija	TF/FP	terorisma/proliferācijas finansēšana
GRECO	Eiropas Padomes Pretkorupcijas starpvalstu grupa	TM	Tieslietu ministrija
IAM	Ilgspējīgas attīstības mērķis	TPF	Taisnīgas pārkārtošanās fonds
IIN	iedzīvotāju ienākuma nodoklis	USD	Amerikas Savienoto Valstu dolārs
IKP	iekšzemes kopprodukts	VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
IKT	informācijas un komunikācijas tehnoloģijas	VAS	valsts akciju sabiedrība
IMK	individuālo mācību konts	VID	Valsts ieņēmumu dienests
IKNL	Likums par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā	VIIS	Valsts izglītības informācijas sistēma
IT	informācijas tehnoloģijas	ViVaT	Vienotā vakcinācijas informācijas sistēma
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija	VM	Veselības ministrija
km	kilometrs	VNĪ	Valsts nekustamie īpašumi
KNAB	Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs	VPVKAC	valsts un pašvaldību vienotais klientu apkalpošanas centrs
kWh	kilovatstunda	VSAOI	valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas
LDDK	Latvijas Darba devēju konfederācija	VSIA	Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību
LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra		
LKI	Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūra		
LM	Labklājības ministrija		
LNANP	Latvijas Nacionālais atvērēšanas un noturības plāns		
LVSADA	Latvijas Veselības un sociālās aprūpes darbinieku arodbiedrība		
MK	Ministru kabinets		
Mt	megatonna		
Mtoe	megatonna naftas ekvivalenta		

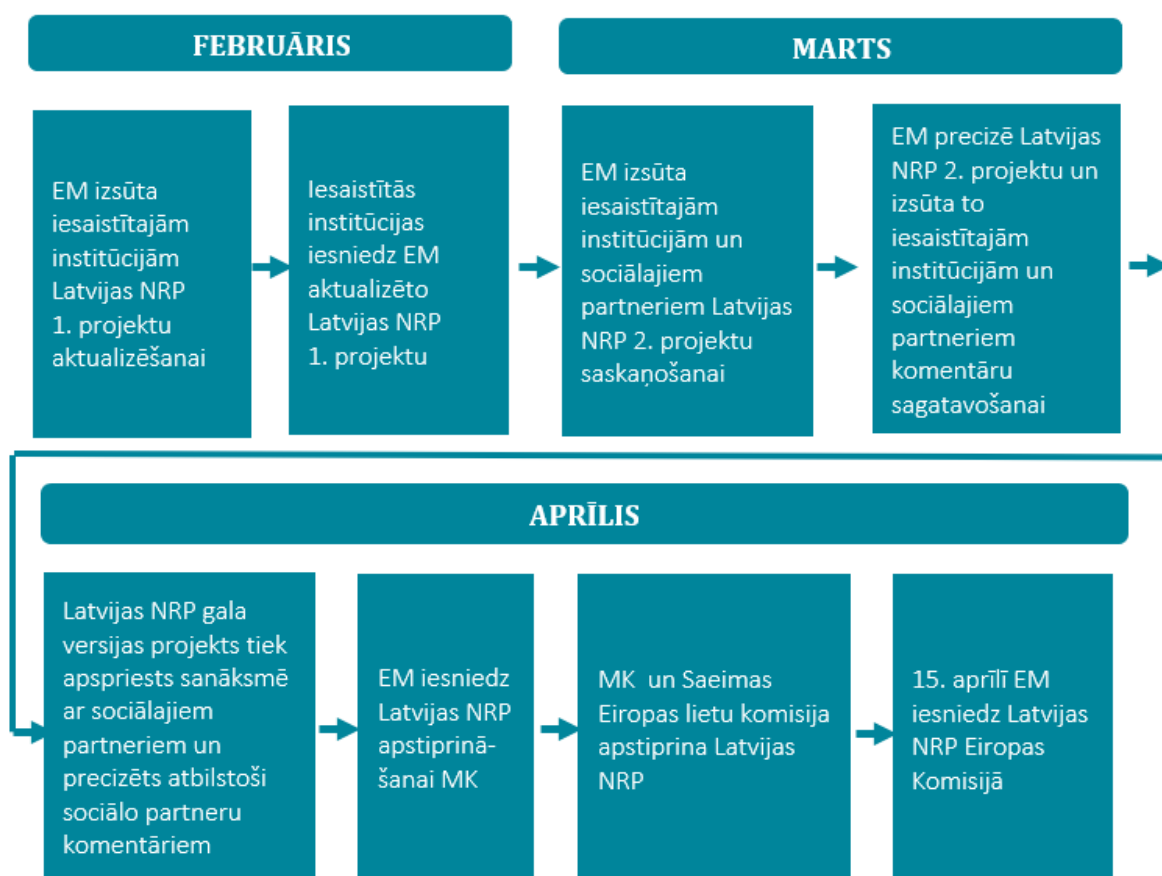
IEVADS

Latvija ir sagatavojusi vienpadsmito Progres a ziņojumu par Latvijas nacionālās reformu programmas īstenošanu¹ (turpmāk – Progres a ziņojums par Latvijas NRP īstenošanu), kas ir cieši saistīts ar *Latvijas Stabilitātes programmu 2022.-2025. gadam* un *Latvijas Atveseļošanas un noturības plānu*.

Latvijas nacionālā reformu programma (turpmāk – Latvijas NRP) un *Latvijas Stabilitātes programma* saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības (ES) darbību 121. un 148. pantu ir ES līmeņa ekonomiskās politikas koordinācijas un uzraudzības instrumenta sastāvdaļas (Eiropas semestra ietvaros). Eiropas Komisija (EK) vērtē abu programmu īstenošanu, un uz tā pamata nāk klajā ar priekšlikumiem par ES Padomes rekomendācijām.

1.attēls

Latvijas NRP īstenošanas koordinācijas institucionālā un sociālo partneru iesaiste

Latvijas NRP īstenošana tiek nodrošināta caur ciešu sadarbību starp dažādām institūcijām, iekļaujot procesā arī sociālos partnerus un nevalstiskās organizācijas. Ekonomikas ministrija (EM), kā par Eiropas semestra koordināciju nacionālajā līmenī atbildīgā institūcija, sagatavoja Progres a ziņojumu par Latvijas NRP īstenošanu sadarbībā ar Ārlietu ministriju, Finanšu ministriju (FM), Izglītības un zinātnes ministriju (IZM), Labklājības ministriju (LM), Satiksmes ministriju, Tieslietu ministriju, Veselības ministriju (VM), Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju (VARAM), Zemkopības ministriju, Valsts kanceleju, Pārresoru koordinācijas centru (PKC), Finanšu un kapitāla tirgus komisiju (FKTK), Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju (KNAB) un Finanšu izlūkošanas dienestu (FID).

¹ *Latvijas nacionālā reformu programma Eiropa 2020 stratēģijas īstenošanai vienlaicīgi ar Latvijas Konverģences programmu 2011.-2014. gadam* tika apstiprinātas MK 2011. gada 26. aprīlī un iesniegtas EK 2011. gada 29. aprīlī.

Progresā ziņojuma projekts saskaņošanas stadijā tika nosūtīts sociālajiem partneriem – Latvijas Darba devēju konfederācijai (LDDK), Latvijas Brīvo arodbiedrību savienībai un sadarbības partneriem – Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamerai, Latvijas Pašvaldību savienībai.

Lielāka daļa no Latvijas NRP iekļautajām strukturālajām reformām tiek apspriestas Nacionālajā trīspusējās sadarbības padomē, Nacionālajā attīstības padomē, Nodarbinātības padomē u.c., kā arī citos formātos, piemēram, izveidotajās darba grupās u.tml. Ar Latvijas tautsaimniecības attīstību un konkurētspēju saistītie jautājumi tiek regulāri apspriesti Nacionālās trīspusējās padomes apakšpadomēs, piemēram, Konkurētspējas un ilgtspējas trīspusējās sadarbības apakšpadomē, Budžeta un nodokļu politikas trīspusējās sadarbības apakšpadomē, Darba lietu trīspusējā sadarbības apakšpadomē, Reģionālās attīstības trīspusējās sadarbības apakšpadomē u.c. Regulāri notiek Saeimas komisiju sēdes, kurās notiek diskusijas ne tikai par normatīvo aktu projektiem, bet arī par Latvijas tautsaimniecības attīstības aktualitātēm, piemēram, Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijā, Izglītības, kultūras un zinātnes komisijā, Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijā, Ilgtspējīgas attīstības komisijā u.c.

Latvijas NRP ikgadējais atjaunošanas un Progresā ziņojuma par Latvijas NRP īstenošanu sagatavošanas process ir atspoguļots 1. attēlā.

Progresā ziņojums par Latvijas NRP īstenošanu sastāv no 4 nodaļām. 1. nodaļā ir atjaunots Latvijas NRP aprakstītais vidēja termiņa makroekonomiskais scenārijs. 2. nodaļā – izvērtēts Latvijas progress 2019.-2021. gada ES Padomes rekomendāciju izpildē. 3. nodaļā ir sniegta informācija par Latvijas Atveseļošanas un noturības plāna īstenošanu un 4. nodaļā raksturots progress Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā.

Progresā ziņojumā par Latvijas NRP īstenošanu ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2021.-2027. gada plānošanas perioda finansējuma apjoms, sasniedzamie rādītāji un atbalstāmās darbības ir indikatīvas, ņemot vērā, ka šobrīd EK vēl nav apstiprinājusi ES kohēzijas politikas programmu 2021. – 2027. gadam.

Visa skaitliskā informācija un dati, izņemot īpaši norādītos gadījumos, ir saņemti no Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) vai ES statistikas biroja (*Eurostat*).

1. VIDĒJA TERMIŅA MAKROEKONOMISKAIS SCENĀRIJS

Pēc 3,8% krituma 2020. gadā Covid-19 krīzes dēļ, Latvijas ekonomika 2021. gadā strauji atguvās, un salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu iekšzemes kopprodukts (IKP) palielinājās par 4,8%.

Ekonomikas kritums jau 2020. gadā nebija tik straujš kā tika pieļauts Covid-19 krīzes pašā sākumā, jo Latvijas ražošanas sektors izrādījās noturīgāks pret pandēmijas šoku un pakalpojumu sektors atguvās straujāk nekā prognozēts. Līdzīgi, 2021. gadā ekonomikas izaugsme bija straujāka nekā prognozēts, ko nodrošināja labvēlīgā situācija ārējos tirgos un apjomīgie ekonomikas atbalsta pasākumi, ļaujot saglabāt uzņēmējdarbību un darba vietas krīzes tieši skartajās nozarēs, kā arī sniedzot atbalstu sociāli mazāk aizsargātajām iedzīvotāju grupām.

Valsts atbalsta apjoms Covid-19 seku mazināšanai 2020. gadā bija 1,3 mljrd. *euro* jeb 4,3% no iekšzemes kopprodukta, bet 2021. gadā atbalsta apmērs sasniedza jau 2,3 mljrd. *euro* jeb 6,9% no IKP, nodrošinot ievērojamu atbalstu gan uzņēmumiem, gan strādājošajiem. Gan pateicoties valsts atbalstam, gan uzņēmumiem arvien veiksmīgāk pielāgojoties darbībai krīzes apstākļos, 2021. gada otrajā ceturksnī Latvijas ekonomika jau atgriezās pirmskrīzes, 2019. gada ceturtā ceturkšņa līmenī.

2021. gadā kopā lielāko devumu ekonomikas izaugsmē nodrošināja tirdzniecības, veselības aizsardzības un apstrādes rūpniecības nozares, pieaugot attiecīgi par 8,9%, 24,8% un 7,4%. Lejupslīde savukārt bija fiksēta lauksaimniecības un būvniecības nozarēs – attiecīgi par 6,8% un 6,1%. Covid-19 ierobežojumu vissmagāk skartā izmitināšanas un ēdināšanas nozare samazinājās par 5,2%, bet mākslas, izklaides un atpūtas nozare saruka par 3,3%.

No izlietojuma puses ekonomikas izaugsmi pērn visvairāk veicināja privātā patēriņa pieaugums par 4,8%, ko nodrošināja Covid-19 ierobežojumu pakāpeniskā mazināšana, kā arī valsts atbalsts uzņēmumiem un mājsaimniecībām. Spēcīgi auga sabiedriskais patēriņš, salīdzinājumā 2020. gadu palielinoties par 4,4%, un investīcijas pamatkapitālā palielinājās par 3,0%. Eksportam (+6,2%) palielinoties nedaudz lēnāk nekā importam (+13,5%), neto eksporta devums ekonomikas izaugsmē bija negatīvs.

Pateicoties labvēlīgajai situācijai ārējos tirgos, Latvijas preču eksports 2021. gadā turpināja strauji augt, mēnesi pēc mēneša uzstādot jaunus eksporta rekordus. 2021. gadā kopā preču eksports faktiskajās cenās pieauga par 23,9%, kamēr 2020. gadā eksporta pieaugums bija 2,6% līmenī. Lielāko devumu Latvijas preču eksporta pieaugumā 2021. gadā nodrošināja koka un koka izstrādājumu eksporta kāpums par 44,4%, ko veicināja arī cenu pieaugums pasaules tirgū. Būtiska nozīme kopējā Latvijas preču eksporta pieaugumā bija arī metālu eksportam (+50,5%) un minerālproduktu eksportam (+87,5%).

Bezdarba līmenis pēc darbaspēka apsekojuma, pēc pieauguma līdz 8,1% 2020. gadā Covid-19 krīzes dēļ, 2021. gadā samazinājās līdz 7,6%. Covid-19 ietekme Latvijas darba tirgū gan 2020., gan 2021. gadā bija visai ierobežota, galvenokārt pateicoties valsts atbalsta pasākumiem, tostarp dikstāves pabalstiem un algu subsīdijām. Tā rezultātā bezdarba pieaugums pandēmijas laikā bija būtiski zemāks, nekā 2008.-2009. gada finanšu krīzes laikā un arī daudz mērenāks, nekā tika prognozēts Covid-19 krīzes sākumā.

Tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits, pēc darbaspēka apsekojuma datiem, pagājušajā gadā bija par 3,2% mazāks nekā 2020. gadā un veidoja 864 tūkstošus. Strādājošo skaita kritumu noteica Covid-19 saslimstības mazināšanai noteiktie

ierobežojumi, kad cilvēki uz laiku kļuva ekonomiski neaktīvi, saņemot dīkstāves pabalstus. Ierobežojumiem mazinoties, nodarbināto iedzīvotāju skaits 2021. gada laikā pakāpeniski sāka palielināties, uz laiku par ekonomiski neaktīvajiem kļuvušajiem cilvēkiem arvien aktīvāk atgriezoties darba tirgū, līdz kamēr ceturtajā ceturksnī nodarbinātību atkal negatīvi ietekmēja Covid-19 uzliesmojums, kā arī darba ierobežojumi pret Covid-19 nevakcinētajiem cilvēkiem.

Pēc ļoti zema 0,2% patēriņa cenu pieauguma 2020. gadā, 2021. gada laikā inflācija strauji palielinājās, galvenokārt energoresursu cenu straujā pieauguma dēļ pasaules tirgos. Decembrī gada inflācija sasniedza 7,9%, kas bija straujākais cenu pieaugums kopš 2009. gada aprīļa. 2021. gadā kopā patēriņa cenu indekss pieauga par 3,3%. Tajā skaitā preču cenas palielinājās par 3,6%, bet pakalpojumu cenas auga par 2,1%. Būtiskākā ietekme šeit bija elektroenerģijas, gāzes un cita kurināmā cenu kāpumam par 6,4%, autodegvielas cenu kāpumam par 17,4% un pārtikas cenu kāpumam par 2,6%.

2022. gadā ekonomikas attīstību jau nosaka Krievijas Federācijas militārās agresija pret Ukrainu, tās izraisītā ģeopolitiskā krīze un ekonomiskās sadarbības apturēšana ar Krieviju un tās sabiedroto Baltkrieviju.

Sagatavojot Stabilitātes programmu 2022-2025 gadam tika izstrādāti divi makroekonomiskās attīstības scenāriji vidējam termiņam. Pirmais scenārijs tika izstrādāts 2022. gada februāra sākumā, taču februāra beigās Krievijas Federācijas uzsāktā militārā agresija pret Ukrainu padarīja to par neaktuālu, un marta sākumā tika izstrādāts jauns scenārijs, ņemot vērā kara un Krievijai noteikto sankciju ietekmi uz valsts ekonomiku.

Abi scenāriji tika izstrādāti, konsultējoties ar Latvijas Bankas un Ekonomikas ministrijas ekspertiem, februāra scenārijs arī konsultējoties ar EK un Starptautiskā Valūtas fonda, bet marta scenārijs – ar komercbanku ekspertiem. Abus makroekonomiskās attīstības scenārijus ir apstiprinājusi Fiskālās disciplīnas padome, attiecīgi 2022. gada 14. februārī un 9. martā publicējot savus atzinumus.

Vidēja termiņa makroekonomiskā scenārija galvenie pieņēmumi:

- Atbilstoši šā gada martā aktualizētajam scenārijam, iekšzemes kopprodukts šogad pieaugs par 2,1%, ekonomikas izaugsmei pēc tam paātrinoties līdz 2,5% 2023. gadā un vidējā termiņā atgriežoties pie iepriekš prognozētajiem izaugsmes tempiem. Šīs prognozes 2022. un 2023. gadam ir attiecīgi par 1,9 un 1,4 procentpunktiem zemākas nekā februāra sākumā izstrādātajā makroekonomiskās attīstības scenārijā;
- visbūtiskāk ekonomikas izaugsmi šogad un nākamgad ietekmēs ārējās tirdzniecības kanāls – visas ekonomiski attīstītās valstis ieviesa tirdzniecības sankcijas pret Krieviju, daudzas privātās kompānijas atteicās sadarboties, rūpējoties par savu reputāciju. Līdz ar to ir gaidāms būtisks preču un pakalpojumu apgrozījuma kritums Latvijai nozīmīgajā tirdzniecības virzienā. Scenārijā pieņemts, ka tirdzniecības ierobežojumi ar Krieviju un Baltkrieviju saglabājas vēl 2023. gadā, bet nenotiek arī krasa situācijas tālāka eskalācija;
- scenārijs paredz mazākus eksporta un importa apjomus, kamēr Latvijas uzņēmumi pārorientēs preču un pakalpojumu eksportu no sankcijām pakļautajām agresorvalstīm uz jauniem noieta tirgiem. Rezultātā Latvijas preču un pakalpojumu eksports 2022. gadā saruks par 3,0%, kas ir par 8,1 procentpunktu mazāk nekā sākotnējā scenārijā. Nākamajā gadā eksporta izaugsme būs februāra scenārija apjomā (-0,1%), tomēr jāatzīmē, ka eksporta vērtība būs zemāka nekā sākotnējā scenārijā;
- papildus ekonomisko situāciju negatīvi ietekmēs arī straujais cenu pieaugums, karadarbības, sankciju un piegāžu ķēžu pārrāvumu dēļ strauji augot energoresursu un pārtikas cenām, kā arī uzņēmumu un patērētāju konfidences kritums. Tādējādi

privātais patēriņš šogad augs par 3,7% un nākamajā gadā par 4,4% jeb par 1,8 procentpunktiem lēnāk nekā sākotnējā scenārijā. Līdzīgi arī investīciju izaugsmi bremzēs augušās izmaksas, īpaši privāto investīciju pusē, līdz ar to kopējā pamatkapitāla veidošana šogad augs tikai par 1,9%, bet 2023. gadā, situācijai stabilizējoties, par 4,7%;

- zemāka ekonomikas izaugsme darba tirgū šogad vairāk atspoguļosies lēnākā algu pieaugumā, mazāk krītošos nodarbinātības un pieaugošos bezdarba rādītājos. Sagaidāms, ka vidējās bruto darba samaksas pieauguma temps 2022. gadā samazināsies līdz 6,0%, 2023. gadā noslīdēs līdz 5,7%, bet pēc tam stabilizēsies tuvu produktivitātes pieauguma tempam;
- bezdarba līmenis gada vidū īslaicīgi pieaugtu, darbu zaudējot atsevišķiem ar Krievijas un Baltkrievijas tirgiem saistīto uzņēmumu darbiniekiem, tomēr 2022. gadā kopā bezdarbs saglabātos 2021. gada līmenī – 7,6% apmērā, bet pēc tam, negatīvajai ietekmei mazinoties, 2023. gadā saruktu līdz 6,7% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem;
- patēriņa cenu pieaugums 2022. gadā sasniegs 8,5%, ko galvenokārt ietekmēs energoresursu un pārtikas cenu pieaugums. Patēriņa cenu spiediens būs vērojams arī pārējās preču un pakalpojumu grupās. Krievijas militārā agresija pret Ukrainu un kara iespējamā eskalācija, kā arī sankciju noteikšana pret Krieviju, it īpaši enerģētikas jomā, varētu vēl vairāk palielināt patēriņa cenu kāpumu gan Eiropā, gan Latvijā;
- makroekonomiskās attīstības scenārijs ir aktualizēts ārkārtīgi augstas nenoteiktības apstākļos, un balstās uz situāciju, kāda tā bija šā gada marta pirmajā nedēļā, kā arī pieņēmumu, ka nenotiek krasa situācijas tālāka eskalācija;
- scenārija prognožu riski pašlaik ir lejupvērsti un negatīvie riski ir saistīti ar vēl plašāku tirdzniecības un biznesa sakaru pārtraukšanu, ietverot arī Krievijas energoresursu importa apturēšanu, kā arī plašākiem piegāžu traucējumiem, kas var radīt energoresursu un citu pirmās nepieciešamības preču deficītu un būtiski palielināt to cenas;
- straujāka cenu pieauguma ietekmē ekonomikas izaugsmes tempi var izrādīties būtiski zemāki, sarūkot privātā patēriņa un privāto investīciju apjomus. Papildus tam patērētāju un uzņēmēju konfidenci var pasliktināt tālāka ģeopolitiskās situācijas pasliktināšanās un karadarbības paplašināšanās, liekot atteikties no investīcijām reģionā;
- negatīvie riski ietver arī eksportējošo uzņēmumu grūtības pārorientēt biznesu no Krievijas uz rietumu tirgiem, kas var izraisīt plašāku bankrotu vilni un darbinieku atlaišanas, paaugstinot bezdarba līmeni un radot sociālo spriedzi.

1.1. tabula

Makroekonomiskais scenārijs vidējam termiņam

	2020	2021	2022p	2023p	2024p	2025p
IKP, pieaugums faktiskajās cenās, %	-4,0	11,8	10,9	6,8	6,1	5,8
IKP, pieaugums salīdzināmās cenās, %	-3,8	4,8	2,1	2,5	3,3	3,4
IKP deflators (gads pret gadu), %	-0,1	6,7	8,7	4,2	2,7	2,3
Patēriņa cenu indekss (gads pret gadu), %	0,2	3,3	8,5	3,5	2,5	2,0
Nodarbinātības izmaiņas, %	-1,9	-3,2	1,3	0,4	0,0	0,0
Bezdarba līmenis, % (15-74 gadu vecuma grupā)	8,1	7,6	7,6	6,7	6,2	5,9

Datu avots: CSP, p – FM 2022. gada marta prognozes

2. GALVENIE EKONOMIKAS ATTĪSTĪBAS IZAICINĀJUMI UN POLITIKA

2.1. FISKĀLĀ UN NODOKĻU POLITIKA

ES PADOMES REKOMENDĀCIJAS:

- 2022. GADĀ SAGLABĀT ATBALSTOŠU FISKĀLO POLITIKU, TOSTARP ATBALSTU, KO SNIEDZ ATVESEĻOŠANAS UN NOTURĪBAS MEHĀNISMS, UN SAGLABĀT VALSTS FINANŠĒTOS IEGULDĪJUMUS. SAGLABĀT KONTROLĒTU VALSTS FINANŠĒTO KĀRTĒJO IZDEVUMU PIEAUGUMU.
- KAD EKONOMISKIE APSTĀKĻI ATĻAUS, ĪSTENOT FISKĀLO POLITIKU, KURAS MĒRKIS IR PANĀKT PIESARDZĪGU VIDĒJA TERMIŅA FISKĀLO POLITIKU UN NODROŠINĀT FISKĀLO ILGTSPĒJU VIDĒJĀ TERMIŅĀ. VIENLAIKUS PALIELINĀT IEGULDĪJUMUS, LAI STIPRINĀTU IZAUGSMES POTENCIĀLU.
- ĪPAŠU UZMANĪBU PIEVĒRST VALSTS FINANŠU STĀVOKLIM GAN ATTIECĪBĀ UZ BUDŽETA IEŅĒMUMIEM UN IZDEVUMIEM, KĀ ARĪ BUDŽETA PASĀKUMU KVALITĀTEI, NODROŠINOT ILGTSPĒJĪGU UN IEKĻAUJOŠU ATVESEĻOŠANOS. PAR PRIORITĀTI NOTEIKT IEGULDĪJUMU PALIELINĀŠANU ILGTSPĒJĪGAI IZAUGSMEI, JO ĪPAŠI ATBALSTOT ZAĻO UN DIGITĀLO PĀREJU, UN STRUKTURĀLAJĀM REFORMĀM, KAS PALĪDZĒS NODROŠINĀT FINANŠĒJUMU VALSTS POLITIKAI UN VEICINĀS VALSTS FINANŠU ILGTSPĒJU ILGTERMIŅĀ, TOSTARP STIPRINOT VESELĪBAS UN SOCIĀLĀS AIZSARDZĪBAS JOMAS PĀRKLĀJUMU VISIEM IEDZĪVOTĀJIEM, ATBILSTĪBU UN ILGTSPĒJĪBU.
- SAMAZINĀT NODOKĻUS ZEMA ATALGOJUMA SAŅĒMĒJIEM, NOVIRZOT NODOKĻUS UZ CITIEM AVOTIEM, JO ĪPAŠI KAPITĀLU UN ĪPAŠUMU, UN UZLABOJOT NODOKĻU SAISTĪBU IZPILDI.

Latvijas fiskālās politikas vispārējais mērķis 2022. gadā saglabājas nemainīgs - ilgtspējīgi kāpināt iedzīvotāju dzīves kvalitāti. Lai sasniegtu Latvijas fiskālās politikas vispārējo mērķi ir noteikti šādi vidēja termiņa budžeta politikas prioritārie attīstības virzieni: ienākumu nevienlīdzības mazināšana, cilvēkkapitāla kapacitātes stiprināšana publiskajā sektorā, veselības aprūpes pakalpojumu uzlabošana onkoloģijas jomā, valsts inovatīvā potenciāla stiprināšana, pēcpandēmijas perioda ekonomiskās vides noturības veicināšana un publisko investīciju projektu portfeļa palielināšana.

Ņemot vērā Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējās izņēmuma klauzulas saglabāšanu 2022. gadā, strukturālās bilances mērķis 2022. gadam tika noteikts, balstoties uz nominālās bilances apmēru, ņemot vērā fiskālās prognozes pie nemainīgas politikas, MK pieņemtos lēmumus ar fiskālo ietekmi aktuālajā budžeta ciklā, kā arī Finanšu ministrija prognozes par ekonomikas ciklisko attīstību. Attiecīgi Latvijas strukturālās bilances mērķis 2022. gadā ir -4,7% no IKP. Vienlaikus valdības jaunas politikas realizēšanai pieejamā fiskālā telpa tiek kalibrēta ņemot vērā gan prognozēto vispārējās valdības parāda līmeni, gan arī ES fiskālajā rekomendācijā noteiktos principus attiecībā uz nacionāli finansēto primāro kārtējo izdevumu pieļaujamo pieaugumu, publisko investīciju saglabāšanu un ārkārtas COVID-19 atbalstu.

2022. gada budžetā 264,7 milj. *euro* tika iezīmēti investīciju projektu īstenošanai - pašvaldību investīciju projektiem, reģionālo autoceļu pārbūvei un atjaunošanai, lauksaimniecības, meža un zivsaimniecības nozaru infrastruktūras pilnveidošanā (tai skaitā ieguldījumiem meliorācijas sistēmās un investīcijas Zaļā kursa mērķu sasniegšanai), ugunsdzēsības un glābšanas transportlīdzekļu iegādei, kā arī valsts militārās un aizsardzības industrijas investīcijām. 2022.gadā tiks uzsākta arī projektu īstenošana Atveseļošanas un noturības plāna ietvaros, paredzot kārtējos izdevumus 0,3% no IKP apmērā, bet kapitālos izdevumus 0,5% no IKP apmērā.

Vispārējās valdības budžeta deficīts 2022. gadam saskaņā ar atjaunoto (marta) makroekonomiskās attīstības scenāriju tiek prognozēts 2,4 mljrd. *euro* jeb 6,5% no IKP apmērā. Arī 2023. gadā tiek plānots saglabāt ar COVID-19 saistīto atbalstu, tomēr mazākā apmērā. Valsts un pašvaldību līmenī tiks turpināts realizēt augstas gatavības projektus,

kā arī nodrošināt finansējumu vakcīnu iegādei. Atbalsta ietekme uz vispārējās valdības budžeta deficītu nākošgad tiek novērtēta 263 milj. *euro* jeb 0,8% no IKP apmērā.

Jau vairāku gadu garumā viena no valdības galvenajām prioritātēm nodokļu jomā ir bijusi darbaspēka nodokļu sloga mazināšana, it sevišķi mazo algu saņēmējiem. Pēdējo gadu laikā tiek veikti mērķtiecīgi pasākumi, lai īstenotu šo prioritāti.

Arī 2021.gadā, lai mīkstinātu COVID-19 pandēmijas izraisītās krīzes ietekmi un uzlabotu uzņēmumu konkurētspēju, darbaspēka nodokļu slogs tika mazināts visiem strādājošajiem.

Proti, no 2021.gada par vienu procentpunktu tika samazināta valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme, no tās par 0,5% darba devēja likme un par 0,5% darba ņēmēja likme. Tāpat no 2021.gada no 1200 uz 1800 *euro* mēnesī tika paaugstināts ienākumu sliekšnis, līdz kuram piemēro diferencēto neapliekamo minimumu, nosakot ar iedzīvotāju ienākuma nodokli (IIN) apliekamo ienākumu. 2021.gadā pensionāra neapliekamais minimums tika paaugstināts par 30 *euro* mēnesī (no 300 uz 330 *euro*), kā arī valstī noteiktā minimālā alga tika paaugstināta par 70 *euro* mēnesī (no 430 uz 500 *euro*).

COVID-19 krīzes radīto seku ietekmē 2022.gadā netika veiktas izmaiņas, kas ļautu pārnest darbaspēka nodokļu slogu uz citiem nodokļiem, tomēr tika rasta iespēja atbalstīt darba ņēmējus un pensionārus, palielinot to rīcībā esošo ienākumu. No 2022.gada 1.janvāra gan ar IIN neapliekamais diferencētais minimums, gan pensionāra neapliekamais minimums tika paaugstināts uz 350 *euro* mēnesī, bet no 2022.gada 1.jūlija tas tiks paaugstināts uz 500 *euro* mēnesī, sasniedzot minimālās darba algas līmeni. Tas palielinās gan strādājošo personu ar zemu un vidēju atalgojumu ienākumus, ko tie saņem pēc nodokļu nomaksas, gan arī pensionāru ienākumus.

Darbaspēka nodokļu sloga mazināšana jāturpina arī turpmāk, lai ne tikai mazinātu slogu, bet arī uzlabotu uzņēmumu konkurētspēju Baltijas valstu starpā.

Atbilstoši *Finanšu sektora attīstības plānā 2021.-2023.gadam* izvirzītajam uzdevumam - sagatavot juridisko ietvaru un nepieciešamo infrastruktūru "zaļo" vai ilgtspējīgu valsts parāda vērtspapīru emisijai, kā arī nodrošināt emisijas veikšanu atbilstošu projektu pieejamības gadījumā, 2021.gadā tika izstrādāts Latvijas ilgtspējīgo obligāciju ietvars. Saskaņā ar apstiprināto ietvaru 2021.gada 6.decembrī Valsts kase pirmo reizi emitēja valsts ilgtspējīgās eiroobligācijas ar dzēšanas termiņu astoņi gadi, piesaistot finansējumu 600 milj. *euro* apmērā.

2021. gadā tika veikta sagatavošanās ES Strukturālo reformu atbalsta programmas projekta "*ES taksonomijas ieviešanas un ilgtspējīgas finansēšanas ceļvedis Igaunijai un Latvijai*" īstenošana. Projekts tiks īstenots sadarbībā ar Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banku un piesaistīto ekspertu komandu. Šī projekta mērķi ir atbalstīt Latvijas un Igaunijas institūcijas stratēģiskas pieejas izstrādē ilgtspējīgas finansēšanas nodrošināšanai, īpašu uzmanību pievēršot sadarbībai ar mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, un palīdzēt īstenot ES ilgtspējīgu finanšu taksonomiju (saimniecisko darbību klasifikāciju).

2.2. NOZIEDZĪGI IEGŪTO LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJAS NOVĒRŠANA

ES PADOMES REKOMENDĀCIJAS:

- NODROŠINĀT NELIKUMĪGI IEGŪTO LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJAS NOVĒRŠANAS REGULĒJUMA EFEKTĪVU UZRAUDZĪBU UN IZPILDI.
- TURPINĀT NELIKUMĪGI IEGŪTO LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJAS NOVĒRŠANAS SISTĒMAS PILNVEIDOŠANU.

2021. gadā Latvija turpināja mērķtiecīgi strādāt, lai uzturētu Latvijas finanšu sistēmas statusu kā atbilstošu vispārpieņemtiem starptautiskiem standartiem. 2021. gadā veikta virkne pasākumu noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas (NILLTPF) novēršanai, nodrošinot sistēmas pilnveides nepārtrauktību un pakāpenisku progresu dažādos ar jomu saistītos virzienos.

2.1.ielikums

AIZDOMĪGIE DARĪJUMI UN IESALDĒTIE LĪDZEKĻI

2021. gada operacionālās analīzes rādītājos vērojama pozitīva tendence, proti, saņemti 5715 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem, no kuriem 5314 jeb 93% gadījumos veikta FID padziļināta izpēte. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem (2019. gadā padziļināta izpēte veikta 63% no visiem ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem, bet 2020. gadā – 84.9%) secināms, ka FID kapacitāte ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem izpēti turpina pieaugt. 2021. gadā FID izdevis 363 iesaldēšanas rīkojumus, iesaldējot iespējami noziedzīgi iegūtos finanšu līdzekļus 209,63 milj. *euro* apmērā.

KNAB uzsāktajos kriminālprocesos 2021. gadā ar tiesas nolēmumiem par noziedzīgi iegūto mantu atzīti finanšu līdzekļi teju 5,6 milj. *euro* apmērā, kas konfiscēti un ieskaitīti valsts budžetā. Vienlaikus KNAB lietvedībā esošajos kriminālprocesos arestēti finanšu līdzekļi 8,81 milj. *euro* apmērā, kā arī izmeklētajos un kriminālvajāšanas uzsākšanai nosūtītajos kriminālprocesos novērsta iespējama materiālo zaudējumu radīšana publiskas personas institūcijām vai kukuļu nodošana valsts amatpersonām kopsummā 3,04 milj. *euro* apmērā.

2021. gada 12.janvārī pieņemti FKTK noteikumi *“Klientu izpētes, klientu padziļinātās izpētes un riska skaitliskā novērtējuma sistēmas izveides un informācijas tehnoloģiju prasību normatīvie noteikumi”*, paredzot, ka iestādes piemēro Eiropas Banku iestādes Pamatnostādņēs par riska faktoriem un FID tipoloģijās, kā arī riska novērtējumos definētos riska faktorus. Regulējums nodrošina iespēju piemērot klientu izpēti, balstoties uz riskiem. Par jaunajiem klientu izpētes noteikumiem nodrošinātas apmācības tirgus dalībniekiem un auditoru kompānijām.

2021. gada 12.jūlijā stājās spēkā *Grozījumi Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likumā*, kas izstrādāti atbilstoši *Moneyval* novērtējumam par Latvijas progresu tehnisko rekomendāciju izpildē. Normatīvā regulējuma izmaiņas paredz stiprināt uz risku novērtējumu balstītu pieeju, piemērojot NILLTPF novēršanas prasības. Likums, cita starpā, paredzēja ieviest jaunu FID datu saņemšanas un analīzes sistēmu (goAML)², nodrošinot iesniegto datu drošību un konfidencialitāti, kā arī uzlabojot to analīzes procesus. Lai pilnvērtīgi veiktu klienta izpēti un darījumu uzraudzību, pārbaudot klienta sniegto datu patiesumu, ir paredzēta kopīgo klientu izpētes rīku ieviešana, kā arī ir paplašināts to tiesību subjektu loks, kam vienlaikus ar izmaiņām vadības institūcijas sastāvā jāaktualizē arī informācija par patiesajiem labuma guvējiem.

2021. gada decembrī apstiprināts grozījumu projekts FKTK ieteikumiem *“Ieteikumi noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēmas izveidei un klientu izpēte”*, kas ietver ieteikumus NILLTPF novēršanai un sankciju risku pārvaldīšanai, TF/PF novēršanas jautājumus, atbilstoši uz riskiem balstītai pieejai, tai skaitā praktiskus un tirgus dalībniekiem aktuālus piemērus uz riskiem balstītiem pasākumiem.

² Šis process veiksmīgi īstenots un 2021. gada 1. oktobrī goAML uzsāka savu darbību, aizstājot FID pamatsistēmu un e-ziņošanas sistēmu, tādējādi būtiski sekmējot viena no noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas sistēmas stūrakmeņiem – ziņošanas par aizdomīgiem darījumiem – efektivitāti.

Viens no būtiskiem FID darbības pilāriem ir stratēģiskā analīze. 2021. gadā izstrādāti vai aktualizēti vairāk nekā 10 stratēģiskās analīzes produkti, piemēram, risku novērtējums *“Virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums”*³, materiāls *“Koruptīvu noziedzīgu nodarījumu indikatori un gadījumu analīze”*⁴, vadlīnijas *“Ziņojumu sniegšana par aizdomīgiem darījumiem un atturēšanās no darījumu veikšanas”*⁵.

Kā prioritāte noteikta arī noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas izmeklēšana, uzdodot attiecīgajām amatpersonām virkni pasākumu efektīvākai noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas izmeklēšanai esošo resursu ietvaros.

2.2.ielikums

UZRAUDZĪBA UN REZULTĀTI

2021. gadā tika organizētas 10 Uzraudzības un kontroles institūciju sadarbības un koordinācijas platformas sēdes, kurās uzraudzības un kontroles institūcijas savstarpēji dalījās ar pieredzi un labāko praksi uzraudzības un kontroles pasākumu veikšanā.

2021. gadā veiktajās klātienēs pārbaudēs tika identificēti dažādi trūkumi kredītriska pārvaldīšanas jomā, kolektīvo uzkrājumu veidošanas procesos, NILLTPF novēršanas un sankciju jomā, iekšējās pārvaldības un risku vadības jomā. FKTK uzdevusi noteiktā termiņā finanšu institūcijām veikt nepieciešamos pasākumus konstatēto trūkumu novēršanai un uzrauga to izpildi. Pārbaūžu rezultāti apliecina, ka NILLTPF novēršanas jomā kopumā Latvijas finanšu sektorā ir turpinājies samazināties riska līmenis būtiskākajos segmentos – kredītiestādēs un maksājumu iestādēs, bankas ir veikušas būtiskus pasākumus iekšējo kontroles sistēmu pilnveidošanai. 2021. gadā četriem tirgus dalībniekiem piemērotas sankcijas – brīdinājums vai soda nauda.

2021. gadā kopumā kredītiestādēs pabeigtas piecas pilnās klātienēs NILLTPF pārbaudes, no kurām četru pārbaūžu ietvaros tika vērtēta arī sankciju iekšējās kontroles sistēma, trīs klātienēs mērķa pārbaudes par iespējamo sankciju apiešanu, četras klātienēs mērķa pārbaudes par patiesā labuma guvēja noskaidrošanu un 11 neklātienēs mērķa pārbaudes. Ierosinātas četras administratīvās lietas, noslēgti divi administratīvie līgumi un pieņemti trīs lēmumi, t.sk. viens amatpersonai.

Nebanku segmentā pabeigtas divas pārbaudes, noslēgti divi administratīvie līgumi, vienā gadījumā naudas sods piemērots fiziskais personai.

APMĀCĪBAS, SADARBĪBA UN DISKUSIJAS

2021. gadā nodrošinātas vienpadsmit apmācības un diskusijas uzraudzības subjektiem, uzņēmējiem un nevalstiskajam sektoram par NILLTPF novēršanas, sankciju un iekšējās kontroles aktualitātēm.

Ņemot vērā ES sankciju tvēruma pret Baltkrieviju paplašinājumu, organizētas divas diskusijas par Baltkrievijas sankciju aktualitātēm publiskās-privātās partnerības ietvaros, kas ir jauna iniciatīva un veids kā efektīvāk apmainīties ar tirgus dalībniekiem par konkrētām personām un sankciju riskiem.

Savu darbību veiksmīgi turpinājis Sadarbības koordinācijas grupas mehānisms. Īpaši izceļams fakts, ka 2021. gadā Sadarbības koordinācijas grupas ietvaros tika veidotas specializētas darba grupas, īstenojot starpinstitūciju sadarbības projektus, piemēram, korupcijas novēršanas un apkarošanas jomā⁶.

2021. gada nogalē tika uzsākta virtuālas apmācību platformas veidošana, kurā ievietotas tiesībsardzības iestādēm un prokuratūrai paredzētas iepriekš ierakstītas video lekcijas par dažādām ar jomu saistītām tēmām. Apmācību platforma savu darbu uzsāka 2022. gada februārī.

2021. gada oktobrī tika uzsākts apmācību cikls Novēršanas likuma subjektiem. Semināri tika organizēti sadarbībā ar par sektoru atbildīgo uzraudzības un kontroles institūciju, piesaistot ārvalstu ekspertus, lai sniegtu starptautisku redzējumu par sektoram aktuāliem jautājumiem. Kopumā tika aizvadīti 9 šādi semināri, kuru ieraksti Novēršanas likuma subjektiem ir pieejami FID jaunizveidotajā apmācību platformā.

2021. gada 25. – 26. novembrī tika aizvadīta trešā starptautiska līmeņa konference sankciju jautājumos. Aizgājušā gada konferences nosaukums un tvērums – “Eiropas Savienības sankcijas pret Baltkrieviju: īstenošanas izaicinājumi un to pārvarēšana”.

2021. gada 8. decembrī FID organizēja klātienēs mācības 20 noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas jomas prokuroriem.

Starptautiskās sadarbības kontekstā būtiski pieminēt 2022. gada vasarā plānoto Egmont grupas plenārsēdi Rīgā, kas apvienos teju 500 dalībniekus, t.sk. pārstāvjus no 166 ārvalstu finanšu izlūkošanas dienestiem, kā arī pārstāvjus no dažādām starptautiskajām organizācijām. Šāda starptautiska un prestiža pasākuma organizēšana, cita starpā, veicina Latvijas reputācijas un atpazīstamības celšanu, kā arī ļauj demonstrēt Latvijas pēdējo gadu nozīmīgos sasniegumus cīņā pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma un proliferācijas finansēšanu.

2021. gadā tika uzsākts darbs pie FID inovāciju centra (FIDIC) izveides, kas 2022. gada 30. martā tika atklāts ar atklāšanas diskusiju “Sadarbība un inovācijas - nākamais solis

³ Virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums. Pieejams:

https://www.fid.gov.lv/uploads/files/2021/virtu%C4%81l%C4%81s%20val%C5%ABas/FID_VV%20risku%20nov%C4%93rt%C4%93jums.pdf

⁴ Koruptīvu noziedzīgu nodarījumu indikatori un gadījumu analīze. Pieejams:

<https://www.fid.gov.lv/uploads/files/2021/korupcijas%20mater%C4%81s/Korupt%C4%ABvu%20noziedz%C4%ABgu%20nodar%C4%ABjumu%20indikatori%20un%20gad%C4%ABjumu%20anal%C4%ABze.pdf>

⁵ Ziņojumu sniegšana par aizdomīgiem darījumiem un atturēšanās no darījumu veikšanas. Pieejams:

https://www.fid.gov.lv/uploads/files/2021/FID_Zi%C5%86o%C5%A1anas%20vad%C4%ABnijas_30092021.pdf

⁶ Sadarbības koordinācijas grupas koncepta skaidrojums. Pieejams: <https://fid.gov.lv/lv/darbibas-jomas/sadarbibas-koordinacija>

nacionālai un globālai drošībai". FIDIC radīs jaunus starptautiskās sadarbības un izlūkdatu apmaiņas kanālus starp finanšu izlūkdienestiem, tiesībsardzības iestādēm un citiem publiskā un privātā sektora partneriem, lai stiprinātu proaktīvu ekonomisko noziegumu apkarošanas kapacitāti, koordinējot jaunu inovatīvu tehnoloģisko, sadarbības un metodisko risinājumu izpēti. FIDIC darbību atbalstīs Atveseļošanas un noturības mehānisms⁷. Tā izlietojums tiek plānots uz vairākiem gadiem, uzsākot to apguvi un pielietošanu 2022. gadā. Atveseļošanas un noturības mehānisma finansējums tiek sadalīts dažādām FIDIC darbībām, bet īpaši nozīmīgi ir tā piešķirtais atbalsts jaunu datu analītikas tehnoloģijas ieguvei un prasmju attīstīšanai.

2021. gadā FKTK turpināja strādāt, lai veicinātu vienotu tirgus dalībnieku izpratni par NILLTPF novēršanas prasību piemērošanu. Nodrošināts dialogs ar tirgus dalībniekiem, organizēti dažādi pasākumi un izstrādāti skaidrojumi, kā arī tiek pilnveidots normatīvais regulējums. Uzraudzības kvalitātes stiprināšanai tiek ieviesta pārbažu pieejas maiņa un pilnveidota metodoloģija, pilnveidotas darbinieku prasmes un zināšanas, kā arī efektīvāk izmantoti IT rīki. Pilnveidots regulārās neklātienes uzraudzības process bankām, nodrošinot NILLTPF riska eksponēcijas dinamikas izvērtējumu un to izmaiņu pamatotību reizi ceturksnī, kā arī to pārsniegumu iespējamo ietekmi uz kopējo riska apetīti.

Tāpat FKTK turpina attīstīt *Baltics & Nordic* uzraudzības platformu un aktīvi iesaistīties pieredzes apmaiņā ar citu valstu uzraugiem.

2022. gadā plānots:

- pabeigt 2021. gadā uzsākto grozījumu izstrādi, tostarp kritēriju sodu piemērošanai pārskatīšanu, Ieteikumos (vadlīnijas) sankciju un tiesisko pienākumu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas jomas normatīvo aktu pārkāpumiem noteikšanai finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem un par pārkāpumu atbildīgajām fiziskajām personām, nostiprinot uz finanšu iestādes risku un konstatēto pārkāpumu kopuma balstītu pieeju lēmuma pieņemšanā par soda piemērošanu;
- uzraudzības uzmanības centrā būs iekšējās pārvaldības stiprināšana (iekšējās kontroles sistēmu un risku pārvaldības procesu pilnveidošana) un ilgtspējīgu finanšu veicināšana ES līmenī. Pandēmijas ietekmē daudz straujāk palielinās interneta vides izmantošana, kas veicina dažādu jaunu noziedzīgu nodarījumu attīstību (piemēram, krāpniecības un kibernetozo noziegumu jomās), kas neizbēgami būs arī finanšu sektora uzmanības centrā;
- plānotas 12 pārbaudes NILLTPF novēršanas un sankciju jomā.

⁷ Atbalsts FIDIC darbībai tiks sniegts *Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna* investīcijas 6.2.1.1.i. "AML inovāciju centra izveide noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas identificēšanas uzlabošanai" ietvaros.

2.3. GARANTĒTAIS MINIMĀLAIS IENĀKUMS UN SOCIĀLĀS DROŠĪBAS TĪKLS

ES PADOMES REKOMENDĀCIJAS:

- RISINĀT SOCIĀLĀS ATSTUMTĪBAS PROBLĒMU, JO ĪPAŠI, UZLABOJOT MINIMĀLO IENĀKUMU PABALSTU, MINIMĀLO VECUMA PENSIJU UN CILVĒKIEM AR INVALIDITĀTI PAREDZĒTĀ IENĀKUMU ATBALSTA ADEKVĀTUMU.
- PAREDZĒT PIENĀCĪGU IENĀKUMU ATBALSTU KRĪZES VISSMAGĀK SKARTAJĀM GRUPĀM UN STIPRINĀT SOCIĀLĀS DROŠĪBAS TĪKLU.

Vidēja termiņa politikas mērķis ir sekmēt iedzīvotāju sociālo iekļaušanu, mazinot ienākumu nevienlīdzību un nabadzību, sniedzot ilgtspējīgu, stabilu un adekvātu materiālo atbalstu, kas nodrošina pietiekamu ekonomisko neatkarību⁸. Valsts un pašvaldību materiālā atbalsta attīstība tiek plānota tā, lai sociālie transferti būtu gan adekvāti, gan finansiāli ilgtspējīgi, gan nemazinātu motivāciju iekļauties darba tirgū. Līdz 2027.gadam plānots:

- panākt, ka jaunpiešķirto pensiju vidējais atvietoējuma līmenis nav mazāks kā 40% no vidējās apdrošināšanas iemaksu algas;
- valsts sniegtais materiālais atbalsts mazina nabadzības risku iedzīvotājiem vismaz par 20%, tai skaitā, vismaz par 35% pensijas vecuma cilvēkiem, vismaz par 20% bērniem;
- samazinās personu īpatsvars, kuru ienākumi ir zem trūcīgas mājsaimniecības ienākumu sliekšņa, līdz 11%.

Būtiskākie **izaicinājumi**, ar ko saskaras sociālās aizsardzības joma Latvijā, ir zemais sociālās aizsardzības sistēmas finansējums, augstais nabadzības risks (īpaši pensijas vecuma cilvēkiem un bezdarbniekiem), zemā sociālo transfertu ietekme uz nabadzības mazināšanu.

2020.gadā Latvijā ir pieaudzis nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju skaits un joprojām saglabājas augsta ienākumu nevienlīdzība. 2020. gadā nabadzības riskam bija pakļauti 23,4% jeb 439 tūkstoši iedzīvotāju (ES27 – 17,1%). 2020.gadā vistrūcīgāko iedzīvotāju ienākumi bija 6,6 reizes lielāki nekā vistrūcīgāko iedzīvotāju ienākumi. Gados vecāko cilvēku augstais nabadzības risks un zemais ienākumu adekvātums ir atzīts par vienu no Latvijas sociālās politikas galvenajiem izaicinājumiem. Iedzīvotājiem vecumā virs 50 gadiem nabadzības risks 2020.gadā sasniedza 24%, pieaugot par 2 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2019.gadu. Savukārt starp iedzīvotājiem vecumā 65 gadi un vairāk nabadzības risks pieauga par 3,7 procentpunktiem, un 2020. gadā nabadzības riskam pakļauto īpatsvars šajā vecuma grupā sasniedza 44,6%. Turklāt 39% vecuma pensijas saņēmēju piešķirtās pensijas apmērs 2021.gada oktobrī nepārsniedza 350 *euro* mēnesī. Seniori, kuri dzīvo vieni, viena pieaugušā ar bērniem mājsaimniecības, daudz bērnu ģimenes un citas mājsaimniecības ar bērniem koncentrējas zemāko ienākumu kvintilēs. Kopējais vecuma pensijas atvietoējuma līmenis Latvijā laika periodā kopš 2014.gada ir svārstījies ap 45%, kas ir viens no zemākajiem rādītājiem ES. Lai gan vecuma pensijas teorētiski aprēķinātais atvietoējuma līmenis (personai ar darba stāžu 40 gadi, pensionējoties valstī noteiktajā pensionēšanās vecumā) Latvijā ir augstāks – 46,7% bruto (59,7% neto), tomēr arī tam ilgtermiņā ir tendence samazināties.

Neraugoties uz pakāpenisku sociālās aizsardzības izdevumu pieaugumu Latvijā, no IKP (15,0% 2018. gadā) atvēlētais izdevumu īpatsvars joprojām ir trešais zemākais starp ES

⁸ Sociālās aizsardzības un darba tirgus politikas pamatnostādnes 2021.-2027.gadam, apstiprinātas ar MK 2021. gada 1. septembra rīkojumu Nr. 616 – <https://likumi.lv/ta/id/325828-par-socialas-aizsardzibas-un-darba-tirgus-politikas-pamatnostadnem-2021-2027-gadam>

dalībvalstīm. Zemie sociālās aizsardzības izdevumi negatīvi ietekmē sistēmas efektivitāti, ko uzskatāmi atspoguļo sociālo transfertu ietekme uz nabadzības riska mazināšanu. 2020. gadā sociālo transfertu sniegtais atbalsts nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvaru samazināja par 17,1 procentpunktu.

Lai risinātu iepriekšminētos izaicinājumus, ir plānota regulāra minimālo atbalsta sliekšņu pārskatīšana pabalstiem, pensijām un atlīdzībām atbilstoši sociāli ekonomisko rādītāju izmaiņām. Tāpat tiks pilnveidots pensiju un atlīdzību indeksācijas mehānisms, kā arī pārskatīti valsts sociālo pabalstu apmēri un kritēriji, lai palielinātu to adekvātumu un ietekmi uz nabadzības riska mazināšanu. Līdztekus valsts un pašvaldību sniegtā materiālā atbalsta palielināšanai, tiks īstenoti pasākumi, lai palielinātu valsts sociālās apdrošināšanas sistēmā iekļauto cilvēku loku un viņu aizsardzību gan īstermiņa, gan ilgtermiņa sociālo risku gadījumā.

Veiktas būtiskas izmaiņas **minimālo ienākumu** sliekšņos valsts un pašvaldību pabalstiem un pensijām. Minimālo ienākumu sliekšņu paaugstināšana no 2021.gada 1.janvāra bija vērienīgākās minimālo ienākumu sliekšņu izmaiņas pēdējo desmit gadu laikā, kas kopumā (valsts un pašvaldību pusē) radīja pozitīvu ietekmi uz vairāk kā 100 000 iedzīvotājiem ar zemiem un ļoti zemiem ienākumiem. Tā 2021.gadā:

- palielināts garantētais minimālais ienākumu sliekšnis līdz 109 *euro* pirmajai vai vienīgajai personai māsaimniecībā un 76 *euro* pārējām personām māsaimniecībā;
- palielināts trūcīgas māsaimniecības ienākumu sliekšnis līdz 272 *euro* pirmajai vai vienīgajai personai māsaimniecībā un 190 *euro* pārējām personām māsaimniecībā;
- maznodrošinātas māsaimniecības ienākumu sliekšni katra pašvaldība ir tiesīga noteikt ne augstāku kā 436 *euro* pirmajai vai vienīgajai personai māsaimniecībā un 305 *euro* pārējām personām māsaimniecībā, bet ne zemāku par trūcīgas māsaimniecības ienākumu sliekšni;
- noteikts vienots tiesiskais regulējums mājokļa pabalsta nodrošināšanai, nosakot konkrētas ar mājokli saistītas izdevumu pozīcijas un to minimālās normas, kuras tiks izmantotas mājokļa pabalsta apmēra aprēķināšanai;
- paaugstināts minimālās vecuma pensijas apmērs, nosakot to par katru apdrošināšanas stāža gadu. Palielinot minimālo vecuma pensiju apmērus, paaugstinās apbedīšanas pabalstu un pabalstu pārdzīvojušajam laulātajam apmēri;
- paaugstināts minimālās invaliditātes pensijas apmērs;
- palielināts atbalsts bērniem apgādnieka zaudējuma gadījumā gan minimālās apgādnieka zaudējuma pensijas saņēmējiem, gan valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējiem;
- paaugstināts valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs senioriem un cilvēkiem ar invaliditāti.

Apstiprinātais *“Plāns minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanai 2022.–2024. gadam”* paredz no 2022. gada noteikt valsts līdzfinansējumu 30% apmērā pašvaldībām pamata sociālās palīdzības pabalstu – garantētā minimālā ienākuma pabalsta un mājokļa pabalsta – nodrošināšanai, bet, sākot no 2023. gada 1. janvāra, minimālo ienākumu sliekšņus plānots palielināt katru gadu iepriekšējo trīs gadu vietā un normatīvajos aktos noteikt minimālo ienākumu sliekšņu aprēķināšanas metodoloģiju. Jautājums par pasākumu īstenošanai nepieciešamo papildu valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu ir skatāms MK gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta un vidēja termiņa budžeta ietvara likumprojekta sagatavošanas un izskatīšanas procesā kopā ar visu ministriju un centrālo valsts iestāžu iesniegtajiem prioritāro pasākumu pieteikumiem atbilstoši valsts budžeta finansiālajām iespējām.

Lai sniegtu nepieciešamo **atbalstu bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem**, uzsākot patstāvīgu dzīvi, un veicinātu iekļaušanos sabiedrībā un izglītības iegūšanu, palielināts vienreizējais pabalsts patstāvīgas dzīves uzsākšanai, pabalsts ikmēneša izdevumiem un pabalsts sadzīves priekšmetu un mīkstā inventāra iegādei.

2021. gadā īstenotās **ģimenes valsts pabalsta reformas** rezultātā no 2022. gada 1. janvāra būtiski mainījies pabalsta apmērs un tā piešķiršanas nosacījumi. Turpmāk ģimenes valsts pabalsta apmērs par apgādībā esošu bērnu no gada līdz 20 gadu vecumam būs atkarīgs no bērnu skaita ģimenē: par vienu bērnu ģimene saņems 25 *euro* mēnesī, par diviem bērniem – 100 *euro* (50 *euro* par katru bērnu), par trim bērniem – 225 *euro* (75 *euro* par katru bērnu) un par četriem un vairāk bērniem pabalsts būs 100 *euro* mēnesī par katru bērnu.

Lai mazinātu COVID-19 pandēmijas negatīvās sekas, līdztekus jau esošajiem politikas pasākumiem un standarta atbalsta instrumentiem, tika ieviesti gan vienreizēji, gan īslaicīgi **atbalsta pasākumi dažādām nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām**:

- 2021. gadā katram Latvijā dzīvojošam cilvēkam, kurš līdz 2021. gada beigām ir sasniedzis 60 gadu vecumu un pabeidzis pilnu vakcinācijas kursu pret COVID-19 infekciju, laikposmā no 2021. gada 1. novembra līdz 2022. gada 31. martam tiek izmaksāts pabalsts 20 *euro* mēnesī. Lai arī pabalsta mērķis ir vakcinācijas veicināšana personām vecuma grupā 60 un vairāk gadi, tas ir zināms atbalsts laikā, kad valstī ir vispārējs cenu pieaugums, tostarp energoresursu cenu sadārdzinājums;
- piešķirts 500 *euro* vienreizējs pabalsts par katru bērnu;
- piešķirts 200 *euro* vienreizējs pabalsts senioriem un personām ar invaliditāti;
- cilvēkam, kuram ir tiesības uz bērna kopšanas pabalstu par bērnu līdz viena gada vecumam, ģimenes valsts pabalstu vai kuram sakarā ar bērna dzimšanu ir tiesības saņemt maternitātes pabalstu un bērns dzimis līdz 2022. gada 30. aprīlim, 2022. gadā par laika periodu no janvāra līdz aprīlim izmaksās atbalstu 50 *euro* mēnesī.

Lai pie **elektroenerģijas un siltumenerģijas cenu kāpuma** samazinātu izmaksu pieaugumu un tūlītējo negatīvo ietekmi uz iedzīvotājiem ar zemākiem ienākumiem un vairāk pakļautiem nabadzības riskam, kā arī mazinātu enerģētisko nabadzību, no 2022. gada 1. janvāra līdz 30. aprīlim noteikti šādi atbalsta pasākumi:

- no valsts budžeta 100% apmērā tiek segti elektroenerģijas obligātās iepirkumu komponentes (OIK) maksājumi;
- no valsts budžeta 100% apmērā tiek segtas elektroenerģijas sistēmas pakalpojumu izmaksas, kas veido aptuveni vienu trešdaļu no gala rēķina;
- centralizētās siltumapgādes klientiem, kuriem vērojams ekstremāls cenu pieaugums, no valsts budžeta 100% apmērā tiek segta starpība līdz Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas apstiprinātajam tarifam;
- mājsaimniecībām, kas dabasgāzi izmanto apkurē, no valsts budžeta tiek segta cenas starpība no 0,0340 *euro*/kWh līdz faktiskajai dabasgāzes cenai, bet ne vairāk kā 0,03045 *euro*/kWh bez PVN;
- tiek izmaksāts atbalsts 20 *euro* mēnesī noteiktām pensiju un pabalstu saņēmēju grupām, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu pensijas vecumā vai noteiktu invaliditāti;
- paplašināts mājokļa pabalsta saņēmēju loks un palielināts sniedzamā atbalsta apmērs (piemērojot koeficientus) atsevišķi dzīvojošai pensijas vecuma personai vai atsevišķi dzīvojošai personai ar invaliditāti, mājsaimniecībai, kurā ir tikai pensijas vecuma personas vai personas ar invaliditāti.

No 2021.gada 1.novembra līdz 2022.gada 31. decembrim visām aizsargāto lietotāju grupām (daudzbērnu ģimenes, personas ar pirmās grupas invaliditāti, ģimenes ar bērniem, kuriem ir invaliditāte, un maznodrošinātas vai trūcīgas mājsaimniecības) par 10 *euro* tiek palielināts ikmēneša atbalsts norēķiniem par elektroenerģiju, mazaizsargātajiem lietotājiem saņemot 15 vai 20 *euro* atvieglojumu atkarībā no grupas (iepriekš 5 vai 10 *euro* atkarībā no grupas). Kopumā, aplēstais atbalsta saņēmēju skaits Latvijā ir apmēram 170 000 cilvēku.

No 2022. gada 1. janvāra līdz 2022. gada 31. decembrim pašvaldībām no valsts budžeta tiek līdzfinansēti izdevumi 50% apmērā no izdevumiem mājokļa pabalstam. Tas ļaus nodrošināt mājokļa pabalstu lielākam cilvēku lokam, nepieļaut iedzīvotāju maksātspējas kritumu, kā arī mazināt COVID-19 infekcijas izplatības radītās sekas un elektroenerģijas cenu kāpumu.

No 2022. gada 1. janvāra ir paaugstināts **pensionāra neapliekamais minimums** – no 1. janvāra līdz 30. jūnijam pensionāra neapliekamais minimums ir palielināts līdz 350 *euro* mēnesī, savukārt no 1. jūlija tas tiks palielināts līdz 500 *euro* mēnesī (2021. gadā pensionāra neapliekamais minimums bija 330 *euro* mēnesī).

Lai uzlabotu senioru dzīves līmeni un materiālo situāciju, paredzēts sagatavot priekšlikumus bāzes pensijas noteikšanai.

2.4. IZGLĪTĪBA UN NODARBINĀTĪBA

ES PADOMES REKOMENDĀCIJAS:

- UZLABOT IZGLĪTĪBAS UN APMĀCĪBAS – JO ĪPAŠI TĀS, KAS PAREDZĒTA MAZKVALIFICĒTIEM DARBA ŅĒMĒJIEM UN DARBA MEKLĒTĀJIEM – KVALITĀTI UN EFEKTIVITĀTI, TOSTARP, PALIELINOT LĪDZDALĪBU PROFESIONĀLAJĀ IZGLĪTĪBĀ UN APMĀCĪBĀ UN PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBĀ.
- MAZINĀT KRĪZES IETEKMI UZ NODARBINĀTĪBU, TOSTARP IZMANTOJOT ELASTĪGU DARBA REŽĪMU, AKTĪVOS DARBA TIRGUS PASĀKUMUS UN PRASMJU PILNVEIDOŠANU.

Izglītības attīstības politika

MK 2021.gada 21.jūnijā apstiprināja *Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027. gadam "Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai"*, kas aptver visus izglītības veidus un pakāpes. No 2021. gada līdz 2027. gadam visās izglītības jomās uzmanība tiks pievērsta sākot reformu ieviešanai un nepieciešamo atbalsta sistēmu (cilvēkresursu, sadarbības tīklu, pārvaldības, kvalitātes) attīstībai un nodrošināšanai, tādējādi nostiprinot pārmaiņu ilgtspēju (skatīt 2.3.ielikumu).

2.3.ielikums

IZGLĪTĪBAS ATTĪSTĪBAS PAMATNOSTĀDNES 2021. - 2027. gadam

Pamatnostādņu **vismērķis** - nodrošināt kvalitatīvas izglītības iespējas visiem Latvijas iedzīvotājiem, lai veicinātu viņu potenciāla attīstību un īstenošanu mūža garumā un lai veidotu viņu spēju mainīties un atbildīgi vadīt pastāvīgās pārmaiņas sabiedrībā un tautsaimniecībā. Vismērķa īstenošanai izvirzīti četri saistīti izglītības attīstības mērķi jeb galvenās prioritātes:

- 1) augsti kvalificēti, kompetenti un uz izcilību orientēti pedagogi un akadēmiskais personāls;
- 2) mūsdienīgs, kvalitatīvs un uz darba tirgū augsti novērtētu prasmju attīstīšanu orientēts izglītības piedāvājums;
- 3) atbalsts ikviena izaugsmei;
- 4) ilgtspējīga un efektīva izglītības sistēmas un resursu pārvaldība.

Pamatnostādnēs ir izvirzītas trīs horizontālās prioritātes: (1) nodrošināt izglītības kvalitātes vadību un uzraudzību, (2) veidot digitālu izglītības ekosistēmu un (3) īstenot stratēģisku un efektīvu izglītības iestāžu vadību.

Nozīmīgākās pārmaiņas četrās izglītības jomās:

- vispārējā izglītībā - ieviest un nostiprināt kompetenču pieeju ar mērķi uzlabot mācīšanu, mācīšanos un skolēnu sniegumu, piesaistīt jaunus pedagogus, nodrošinot pedagogu ataudzi un nodrošināt mērķtiecīgu atbalsta sistēmu iekļaujošas izglītības nostiprināšanai;
- profesionālajā izglītībā - nostiprināt profesionālās izglītības iestādes kā nozaru izcilības un inovāciju centrus, attīstīt elastīgu un ilgtspējīgu izglītības piedāvājumu un stiprināt koordinētu un stratēģisku sadarbību ar tautsaimniecības nozaru pārstāvjiem un darba devējiem;
- augstākajā izglītībā - nostiprināt akadēmiskā personāla kvalitāti un nodrošināt ilgtspējīgu akadēmisko karjeru, veicināt izcilību augstākajā izglītībā un stiprināt augstākās izglītības institūciju pārvaldību;
- pieaugušo izglītībā - pieaugušo dalības izglītībā palielināšana - jo īpaši iedzīvotāju grupām, kas mazāk iesaistās mācībās, pieaugušo izglītības kvalitātes paaugstināšana un ilgtspējīgas un sociāli atbildīgas pieaugušo izglītības finansējuma sistēmas izveide.

Būtiskākie risināmie izaicinājumi - nepietiekama pedagoga profesijas pievilcība un konkurētspēja; vāja pedagogu un akadēmiskā personāla ataudze; mūsdienu vajadzībām nepietiekami atbilstošs izglītības piedāvājums; nepietiekami iekļaujoša un emocionāli droša vide izglītības iestādēs; nevienlīdzīga izglītības iespējas pilsētās un laukos; zema mācību motivācija un visu pušu iesaistīšanās pieaugušo izglītībā; darba tirgū pieprasītu prasmju trūkums; nepietiekamas digitālās prasmes sabiedrībā; nepilnīga datu pārvaldība un izglītības kvalitātes vadība izglītības iestāžu un nacionālā līmenī kā arī kvalitatīvas izglītības nodrošināšanai neatbilstošs izglītības iestāžu tīkls vispārējā un augstākajā izglītībā.

Lai sasniegtu pamatnostādnēs noteiktos mērķus, IZM ir izstrādājis *Rīcības plānu 2021. - 2023. gadam* projektu, kuru plānots apstiprināt MK 2022. gada pavasarī. Plāna īstenošanas trīs gados paredzētas dažādas darbības, kas saistītas ar esošo sistēmu, procesu un pieeju izvērtējumu; jaunu un pilnveidotu risinājumu, rīku un metožu izstrādi (konceptuāls redzējums); normatīvās bāzes pilnveidi vai jauna regulējuma sagatavošanu; vadlīniju, kritēriju un metodiku izstrādi; dažāda veida informatīvu, konsultatīvu un metodisku atbalstu plašam iesaistīto pušu lokam (personāls, izglītojamie, vadītāji, partneri), aktuālo prasmju (t.sk. digitālo) attīstīšanu un nostiprināšanu dažādām mērķa grupām (pedagogiem, akadēmiskajam personālam, izglītojamajiem) sadarbību un partnerību veidošanu, pieredzes apmaiņu un zināšanu pārseni, mācību vides un infrastruktūras uzlabošanu, datu un informācijas (sistēmu) pārvaldību, kā arī institucionālo un cilvēkresursu pārvaldību.

Lai uzlabotu izglītības kvalitāti un efektivitāti, Latvija 2021.gadā veica virkni pasākumu izglītības jomā, kā arī plāno turpināt iesāktās reformas vispārējā, profesionālajā, augstākajā un pieaugušo izglītībā 2022.gadā.

Vispārējā izglītība

Vispārējās izglītības iestāžu tīkla sakārtošana

Izglītības iestāžu tīkla sakārtošana Latvijā norisinās kopš 2016.gada. Demogrāfiskās, migrācijas un nodarbinātības tendences Latvijā ir radījušas būtisku ietekmi arī uz izglītības nozari. Meklējot piemērotākos risinājumus kvalitatīvas izglītības un skolu tīkla

efektivitātes nodrošināšanai, veiktas izmaiņas pašvaldību vispārējās izglītības iestāžu tīklā, pašvaldībām lemjot par to dibināto izglītības iestāžu reorganizāciju vai likvidāciju.

Vispārējās izglītības iestāžu tīkla sakārtošana ir būtisks priekšnosacījums, lai:

- sekmētu kvalitatīvas, izglītojamā spējas attīstošas izglītības pieejamību katram izglītojamajam;
- nodrošinātu racionālu un efektīvu izglītības resursu izmantošanu, tādējādi veicinot iespēju izglītības iestādēs modernizēt mācību vidi, nodrošināt mācību satura apguvei nepieciešamo aprīkojumu, kā arī izglītības iestādes pedagogiem radīt konkurētspējīgu atalgojumu;
- palielinātu atbalsta personāla un pakalpojumu pieejamību atbilstoši izglītojamo vajadzībām;
- attīstītu metodisko darbu izglītības iestādē un pašvaldībā.

Izglītības iestāžu tīkla tālāku sakārtošanu veicinās jaunais **vispārējās izglītības iestāžu pedagogu atalgojuma finansēšanas modelis “Skolēns pašvaldībā”**⁹. No 2022. gada 1. septembra valsts finansējumu pedagogu darba samaksai plānots aprēķināt un pārskaitīt pašvaldībām (atbilstoši izglītojamo skaitam pašvaldībā), kuras to tālāk sadalīs savām izglītības iestādēm, nodrošinot iedzīvotāju vajadzībām atbilstošu kvalitatīvu izglītības pakalpojumu. To paredz 2022. gada martā starpinstitutionālā saskaņošanā nodotais IZM sagatavotais MK noteikumu projekts par valsts budžeta mērķdotācijas pedagogu darba samaksai aprēķina un sadales kārtību pašvaldību vispārējās izglītības iestādēs un valsts augstskolu vispārējās vidējās izglītības iestādēs.

Kopš 2022.gada sākuma IZM strādā starpinstitutionālā darba grupa, kuras mandāts ir līdz 2022.gada beigām izstrādāt priekšlikumus pedagogu darba samaksas paaugstināšanai un darba slodžu sabalansēšanai periodam no 2023. gada 1. septembra līdz 2027. gada 1. septembrim.

Skolu tīkla optimizāciju veicinās arī 2021.gada 15.jūnijā valdībā apstiprinātie grozījumi kārtībā, kādā valsts piedalās vispārējās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksas finansēšanā vidējās izglītības pakāpē. Noteikti **kvalitātes un minimālā izglītojamo skaita kritēriji vidējās izglītības pakāpē** pašvaldību, valsts augstskolu un privātajās vispārējās vidējās izglītības iestādēs. Aprēķinot pedagogu darba samaksu vidējās izglītības pakāpē, no 2021./2022.mācību gada tiks ņemta vērā katras izglītības iestādes kvalitāte - akreditācijas rezultāti un obligāto centralizēto eksāmenu indeksa aprēķins.

Lai veicinātu arī turpmāku vispārējās izglītības iestāžu tīkla sakārtošanu, 2022.gadā ir paredzēts uzsākt atbalsta pasākumu Latvijas nacionālā atveseļošanās un noturības plāna (LNANP) ietvaros (36 milj. euro) stiprinot 20 izglītojamo skaita ziņā ilgtspējīgas pamatskolas ārpus novadu pašvaldību administratīvā centriem, kas izveidotas visaptveroša pašvaldību izglītības iestāžu tīkla kārtības rezultātā. Pasākuma ietvaros tiks modernizēta pamatskolu mācību vide, kas piemērota pilnveidotā vispārējās izglītības satura apguvei. Pasākums papildinās līdz 2023.gada beigām īstenotos ES fondu 2014. – 2020.gada plānošanas perioda projektus, kas paredz vispārējās izglītības iestāžu infrastruktūras un aprīkojuma modernizāciju valstspilsētās un daļā novadu pašvaldību administratīvajos centros.

Pāreja uz kompetenču pieejā balstītu mācību saturu

Turpinās **vispārējās izglītības satura reforma**, ieviešot kompetenču pieeju mācību saturā, stiprinot pedagogu atbalsta sistēmu un mācību procesa pilnveidi visās vispārējās izglītības pakāpēs. Pilnveidotais vispārējās izglītības saturs veicina izglītības atbilstību

⁹ Atbalstīts 2021. gada 21. decembra MK sēdē ar konceptuālo ziņojumu “Par priekšlikumiem pedagogu darba samaksas finansēšanas modeļa pilnveidei”.

mainīgajām darba tirgus prasībām. Jaunā pieeja ir vērsta uz tādu caurviju kompetenču attīstību kā kritiskā domāšana un problēmu risināšana, radošums un uzņēmība, pašvadīta mācīšanās, sadarbība, pilsoniskā līdzdalība un digitālās prasmes. Vidējās izglītības satura apguve paredzēta ne tikai optimālajā līmenī, bet arī izvēles mācību priekšmetos unursos – padziļināti augstākajā līmenī veicinot jauniešu mērķtiecīgāku ceļu uz augstāko izglītību. Pilnveidotā vispārējās izglītības satura aprobācija un pakāpeniska ieviešana vispārējā izglītībā tiek nodrošināta ESF projekta *“Kompetenču pieeja mācību saturā”* (jeb “Skola 2030”) ietvaros, kas tiks īstenots līdz 2023. gadam. Kopējais projektam pieejamais finansējums ir 31,7 milj. *euro*, tai skaitā ESF līdzfinansējums – 27 milj. *euro* un valsts budžeta finansējums – 4,8 milj. *euro*. Ar 2019.gada 1.septembri tika uzsākta pilnveidotā vispārējās izglītības satura ieviešana pirmsskolā. 2020.gadā uzsākta pakāpeniska pilnveidotā vispārējās izglītības satura ieviešana pamatizglītībā un vidējā izglītībā, kas paredzēta atbilstoši noteiktam laika grafikam: no 2020.gada 1.septembra 1., 4., 7., 10.klasē, no 2021.gada 1.septembra 2., 5., 8., 11.klasē, no 2022.gada 1.septembra – 3., 6., 9., 12.klasē, paredzot, ka 2022./2023.mācību gada beigās tiks kārtoti valsts pārbaudes darbi pamatizglītībā un vispārējā vidējā izglītībā atbilstoši jaunā vispārējās izglītības standarta prasībām. Projekta ietvaros turpinās mācību līdzekļu, t.sk. digitālo mācību līdzekļu, un metodisko materiālu sagatavošana un adaptēšana, profesionālās kompetences pilnveides programmu izstrāde un īstenošana pedagogiem u.c. darbības pilnveidotā vispārējās izglītības satura ieviešanai.

Ar ESF atbalstu tiek sekmēta Latvijas izglītības pakalpojumu daudzveidība, tādējādi uzlabojot **izglītojamo individuālās kompetences un mācību sasniegumus**. ESF projekts *“Atbalsts izglītojamo individuālo kompetenču attīstībai”* ir vērsts uz jaunu mācību formu ieviešanu vispārējās izglītības iestādēs individuālas pieejas attīstībai mācību satura apguvei un ārpusstundu pasākumu veidā. Projekts piedāvā daudzveidīgu atbalstu gan izglītojamiem ar speciālām vajadzībām un mācību grūtībām, gan arī izglītojamajiem ar augstiem sasniegumiem. Īpaša uzmanība pievērsta STEM interešu izglītības programmu piedāvājumam. 2021./2022.m.g. projektā ir iesaistīta 321 vispārējās izglītības iestāde. Projekta rezultātā līdz 2023.gadam plānots, ka 272 vispārējās izglītības iestādes būs ieviesušas individuālu pieeju izglītojamo kompetenču attīstībai. Kopējais projektam pieejamais finansējums ir 34,1 milj. *euro*, tai skaitā ESF finansējums – 29 milj. *euro* un valsts budžeta līdzfinansējums – 5,1 milj. *euro*. 2021.gada nogalē projektam tika piešķirti papildu valsts budžeta līdzekļi 0,4 milj. *euro* apmērā COVID-19 seku mazināšanas atbalsta pasākumu īstenošanai vispārējās izglītības iestādēs – mācīšanās grupu un pedagogu palīgu nodrošināšanai.

Savukārt ESF projekta *“Nacionāla un starptautiska mēroga pasākumu īstenošana izglītojamo talantu attīstībai”* mērķis ir nodrošināt atbalstu nacionāla un starptautiska mēroga pasākumu īstenošanai izglītojamo talantu attīstībai. Projekta ietvaros tiek nodrošināta gan mācību priekšmetu olimpiāžu un zinātnisko konkursu norise valsts un starptautiskā līmenī, gan sniegts atbalsts talantīgu izglītojamo attīstībai un pedagogu profesionālajai pilnveidei darbam ar talantīgiem izglītojamiem. Projekta rezultātā līdz 2023.gadam plānots, ka 200 vispārējās izglītības iestādes būs ieviesušas individuālu pieeju izglītojamo kompetenču attīstībai. Kopējais projektam pieejamais finansējums ir 4,1 milj. *euro*, tai skaitā ESF finansējums – 3,5 milj. *euro* un valsts budžeta līdzfinansējums – 0,6 milj. *euro*. Lai nodrošinātu projektā plānoto pasākumu norisi attālinātā formā, 2021.gada beigās projektam tika piešķirts valsts budžeta finansējums 50 tūkst. *euro* apmērā.

Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai

Lai samazinātu bērnu un jauniešu skaitu, kas priekšlaicīgi pārtrauc mācības, tiek īstenoti preventīvi un intervences pasākumi, t.sk. veidojot atbalstošu mācību vidi Latvijas

vispārējās un profesionālajās izglītības iestādēs. ESF projektā *“Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai”* tiek nodrošināts daudzveidīgs darbību kopums, t.sk. sniegts ekonomisks (kompensācija sabiedriskā transporta, dienesta viesnīcas, ēdināšanas izdevumiem, individuālo mācību līdzekļu iegādei u.c. izdevumiem) un individuāls konsultatīvs atbalsts (psihologu, logopēdu u.c. speciālistu iesaiste) izglītojamiem ar priekšlaicīgu mācību pārtraukšanas risku. Projekts tiek īstenots sadarbībā ar pašvaldībām. Paredzēts, ka līdz 2023. gada 31. decembrim 665 izglītības iestādes būs ieviesušas un nodrošinās sistēmisku atbalstu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas riska mazināšanai. Līdz 2021.gada beigām projektā kopumā ir iesaistījušās 584 izglītības iestādes un sagatavoti vairāk nekā 73 100 individuālie atbalsta plāni. Kopumā īstenoti 249 jaunatnes iniciatīvu projekti (t.sk. 122 projekti 2021. gadā). Iesaistot izglītojamās jaunatnes iniciatīvu projektos, tiek veicināta priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas riska grupas izglītojamo motivācija turpināt izglītību un viņu aktīva līdzdalība. Projektā notiek arī dažāda veida aktivitātes izglītības speciālistu, pašvaldību un skolu komandām, lai sekmētu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas riska atpazīšanu un sniegtu atbalstu darbā ar priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas riska izglītojamiem. Uzsākta interaktīva rīka izveide, kas palīdzēs izglītības iestādēm novērtēt priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas riskus un tos vadīt. Specifiskajam atbalstam pieejamais kopējais attiecināmais finansējums ir 36,2 milj. *euro*, tai skaitā ESF finansējums – 30,7 milj. *euro* un valsts budžeta finansējums – 5,4 milj. *euro*. 2021.gada nogalē projektam tika piešķirti papildu valsts budžeta līdzekļi 1,2 milj. *euro* apmērā, nodrošinot lielāku atbalsta apjomu individuālām konsultācijām vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs.

ESF projekts *“Karjeras atbalsts vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs”* tiek īstenots ar mērķi uzlabot pieeju **karjeras atbalstam** izglītojamiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs, tādējādi arī mazinot atbīrumu no izglītības programmām. 2021./2022. mācību gadā projektā piedalās 295 izglītības iestādes, t.sk. 15 profesionālās izglītības iestādes, kurām piešķirts profesionālās izglītības kompetences centra statuss, piesaistot 195 pedagogus karjeras konsultantus. To uzdevums ir nodrošināt izglītojamo apzinātu profesionālo (vai vispārējo) izglītības programmu un profesionālās karjeras izvēli, piedāvājot daudzveidīgu informāciju, konsultācijas par karjeras izaugsmes iespējām un mērķtiecīgus karjeras izglītības pasākumus. Plānots, ka projekta rezultātā līdz 2023.gadam 328 vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs tiks uzlabota pieeja karjeras attīstības atbalstam izglītojamiem. Kopējais projektam pieejamais finansējums ir 23,6 milj. *euro*, tai skaitā ESF finansējums – 20,1 milj. *euro* un valsts budžeta līdzfinansējums – 3,5 milj. *euro*.

Sadarbībā ar pašvaldībām tiek īstenots ESF projekta *“PROTI un DARI!”*, kura ietvaros jauniešiem, kas nav iesaistīti ne nodarbinātībā, ne izglītībā, ne mācībās, ir iespēja saņemt mentora atbalstu īstenojot individuālo atbalsta programmu vai atbalstu sociālai iekļaušanai, sekmējot jauniešu atgriešanos izglītībā vai iesaistot nodarbinātībā. Līdz 2021. gada beigām projektā ir iesaistījušies 3945 jaunieši, no kuriem 2585 jaunieši jau ir sekmīgi izpildījuši tiem projektā noteikto individuālo pasākumu programmu. Projektam plānotais finansējums ir 9,96 milj. *euro*, tai skaitā ESF finansējums – 8,5 milj. *euro* un valsts budžeta līdzfinansējums – 1,5 milj. *euro*. Projektu plānots īstenots līdz 2023.gada 31.decembrim. Projektam 2021.gada beigās tika piešķirti 1,5 milj. *euro* (tai skaitā ESF finansējums – 1,3 milj. *euro*, valsts budžeta finansējums – 225 001 *euro*) REACT- EU ietvaros, lai nodrošinātu atbalstu NEET jauniešiem COVID-19 pandēmijas apstākļos.

Digitālās plaisas mazināšana

2021.gada 14.maijā augstāko valsts un Latvijas Pašvaldību savienības amatpersonu parakstītais sadarbības memorands *“Dators ikvienam bērnam”* paredz līdz 2025. gadam nodrošināt mācību procesam piemērotu datoru katram skolēnam un skolotājam, kā arī

datoru bibliotēkas izveidi skolās. REACT-EU atbalsta pasākums *"Izglītības iestāžu digitalizācija"* ar 11,2 milj. euro pieejamo finansējumu ir pirmais posms sadarbības mērķu sasniegšanai. Ar REACT-EU pieejamo finansējumu 2022. gadā plānots iegādāties aptuveni 26 000 portatīvo datoru, kas prioritāri paredzēti 7.-9.klases izglītojamajiem. LNNP ietvaros tiks iegādāta portatīvā datortehnika sociāli neaizsargātākajiem izglītojamajiem. Datortehnika pārējām izglītojamo grupām tiks iegādāta ES fondu 2021. – 2027.gada plānošanas perioda specifiskā atbalsta mērķa *"Izglītības iestāžu nodrošinājums pilnveidotā mācību satura kvalitatīvai ieviešanai"* ietvaros.

Profesionālā izglītība

Latvijas profesionālās izglītības sistēmā pēdējos gados ir notikušas būtiskas pārmaiņas - sakārtots profesionālās izglītības iestāžu tīkls, veiktas nozīmīgas investīcijas infrastruktūras modernizācijai, materiālās un tehniskās bāzes uzlabošanai, izveidotas jaunas sadarbības formas ar sociālajiem partneriem un privāto sektoru, izstrādāta Nozaru kvalifikāciju struktūra, profesiju standarti un profesionālās kvalifikācijas prasības.

Profesionālās izglītības satura reformas īstenošana

Profesionālo izglītību skar būtiskas izmaiņas, kas saistītas ar parēju uz sasniedzamajos mācību rezultātos balstītu profesionālās izglītības procesu, kā arī ieviešot modulāro pieeju profesionālās izglītības programmu īstenošanā. Profesionālās izglītības satura reformas mērķis ir izveidot patstāvīgu, kvalitatīvu un tautsaimniecības nozaru attīstības vajadzībām atbilstošu profesionālās izglītības sistēmu, kas spēj ātri reaģēt uz darba tirgus pieprasījumu, izvērtējot un atjaunojot izglītības saturu atbilstoši nozaru kvalifikācijas struktūrai.

Profesionālās izglītības programmu pārstrukturizācija tiek īstenota 2016. gadā uzsāktā ESF projekta *"Nozaru kvalifikācijas sistēmas pilnveide profesionālās izglītības attīstībai un kvalitātes nodrošināšanai"* ietvaros. Paredzēts, ka projekts noslēgsies 2022. gada beigās. Projekta ietvaros tiek pilnveidota nozaru kvalifikāciju sistēma un sagatavoti apraksti, izstrādāti 202 profesiju standarti un profesionālās kvalifikācijas prasības, tajā skaitā 40 Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras 5.līmeņa profesiju standarti un profesionālās kvalifikācijas prasības, izstrādātas un ieviestas 185 modulārās profesionālās izglītības programmas un izstrādāts profesionālās kvalifikācijas eksāmenu saturs 206 profesionālās kvalifikācijas eksāmeniem. Ir izstrādāti 23 no plānotajiem 31 digitālajiem mācību materiāliem, kā arī ir iegādātas un profesionālās izglītības iestādēm nodotas 130 simulācijas iekārtas. Kopējais plānotais projekta finansējums ir 12,57 milj. euro, tai skaitā ESF finansējums 10,68 milj. euro.

2.4.ielikums

GROZĪJUMI PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS LIKUMĀ

2022. gada 15. martā stājās spēkā grozījumi *Profesionālās izglītības likumā*, kas turpina profesionālās izglītības satura reformu, tai skaitā:

- paplašināts likuma darbības tvērums, aptverot visus Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras līmeņus, tajā skaitā arī profesionālo augstāko izglītību;
- precizēta profesionālo izglītības iestāžu tipoloģija, nosakot, kādas izglītības programmas atbilstoši LKI līmenim katrā no tām īsteno (noteikti četri profesionālās izglītības iestāžu statusi – tehnikums, mākslas izglītības kompetences centrs, profesionālā vidusskola un profesionālās tālākizglītības centrs);
- pilnveidots regulējums attiecībā uz modulārajām profesionālās izglītības programmām, sasniegto mācīšanās rezultātu uzkrāšanas, pārņemšanas un atzīšanas principiem un kārtību, kā arī profesionālās kvalifikācijas daļas apguvi apliecinājošiem dokumentiem;
- precizētas Nozares ekspertu padomes funkcijas un tiesības, kā arī noteikts, ka Nozares ekspertu padomju darbības koordināciju finansēs no valsts budžeta;
- paredzēts ieviest profesionālās izglītības programmu absolventu monitoringa datu apstrādi;
- paredzēta izglītojamo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem mācību laikā;
- precizētas normas un paplašinātas iespējas attiecībā uz profesionālās tālākizglītības un profesionālās pilnveides izglītības programmu apguvi;
- noteikta pāreja no programmu akreditācijas uz izglītības iestādes akreditāciju.

ESF projekta *"Profesionālās izglītības iestāžu efektīva pārvaldība un personāla kompetences pilnveide"* ietvaros ir izstrādāti profesionālās izglītības programmu paraugi,

kuru mērķis ir atvieglot un nodrošināt izglītības programmu izstrādes procesu profesionālās izglītības iestādēm, nodrošināt efektīvu izglītības kvalitātes vadību un uzraudzību, mazināt administratīvo slogu, atvieglojot dokumentu izstrādes un aprites procesus izglītības programmu licencēšanai. Projekta kopējais pieejamais finansējums ir 6,49 milj. *euro*, t.sk. ESF finansējums – 5,52 milj. *euro*.

Darba vidē balstītu mācību īstenošana

Profesionālās izglītības sistēmā Latvijā ir ieviesta jauna izglītības ieguves forma - darba vidē balstītās mācības (DVB mācības), kurai no tradicionālajām izglītības programmām būtiski atšķirīga pieeja mācību procesa organizēšanā (prakses daļa) ar nelielu izglītojamo skaitu mācību grupās, atšķirīga mācību īstenošanas vieta, mācību ilgums, kas rada nepieciešamību pēc jaunas pieejas izmaksu noteikšanā. LDDK sadarbībā ar profesionālās izglītības iestādēm un uzņēmumiem kopš 2017. gada īsteno ESF projektu *“Profesionālo izglītības iestāžu audzēkņu dalība darba vidē balstītās mācībās un mācību praksēs uzņēmumos”*, kura mērķis ir veicināt DVB mācību ieviešanu. Projekta īstenošana stiprina profesionālās izglītības kvalitāti un popularitāti, kā arī sagatavo kvalificētus speciālistus uzņēmējiem nozarēs, kurās to trūkums jūtams visvairāk. Plānots, ka ar projekta atbalstu DVB mācībās līdz 2023. gada beigām iesaistīsies vairāk nekā 4000 profesionālās izglītības iestāžu izglītojamo, savukārt mācību praksēs uzņēmumos vairāk nekā 15 tūkstoši profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu. Līdz 2022. gada martam DVB mācībās jau iesaistījies 2721 izglītojamais un 8909 izglītojamie - mācību praksē uzņēmumā. Projektā ir iesaistījušās 37 profesionālās izglītības iestādes un 2853 uzņēmumi. Projekta kopējais pieejamais finansējums ir 15,60 milj. *euro*, t.sk. ESF finansējums – 13,26 milj. *euro*.

Augstākā izglītība

Latvijā ir uzsāktas vairākas iniciatīvas, lai veicinātu prasmju pieprasījuma un piedāvājuma salāgošanu, kā arī noskaidrotu studiju kvalitāti, novērtējot augstskolu absolventu karjeras izaugsmi un konkurētspēju. IZM ir ieviesusi administratīvajos datos balstītu augstākās izglītības iestāžu **absolventu monitoringu** un uzsākusi datu publicēšanu Latvijas Atvērto datu portālā¹⁰. 2021. gadā izveidots absolventu monitoringa datu vizualizācijas rīks, kas ir pieejams VIIS portālā.¹¹ Absolventu monitoringa dati ir viens no izglītības kvalitātes monitoringa procesiem. Absolventu monitoringa sistēmas stiprināšanai 2022. – 2023.gadā tiek plānota dalība EK organizētajā starptautiski salīdzinošā EUROGRADUATE 2022 otrajā pilotpētījumā, kura galvenais mērķis ir iegūt starptautiski salīdzinošus datus par absolventu nodarbinātību un to ietekmējošiem apstākļiem, izstrādāt metodoloģiju absolventu aptauju organizēšanai nacionālā līmenī un pilnveidot datu analīzes iespējas, kombinējot administratīvos datus ar aptaujās iegūtajiem datiem.

Tāpat izglītības procesa un darba vides tuvināšana tautsaimniecībā nepieciešamo prasmju piedāvājuma stiprināšanai 2022. gadā ir paredzēts izstrādāt regulējumu **DVB mācībām augstākajā izglītībā**.

Jauna doktorantūras modeļa ieviešana

MK 2020. gada 16. jūnijā atbalstīja konceptuālo ziņojumu *“Par jauna doktorantūras modeļa ieviešanu Latvijā”*. Tas paredz būtiski uzlabot doktorantūras studiju kvalitāti un ieviest jaunu finansēšanas kārtību, nodrošinot doktorantiem konkurētspējīgu atalgojumu studiju laikā, kā arī noteikt vienotu promocijas kārtību, tādējādi sekmējot cilvēkresursu ataudzi augstākajā izglītībā un pētniecībā. Jaunā doktorantūras modeļa pakāpeniska

¹⁰ Latvijas augstākās izglītības iestāžu 2017. un 2018.gada absolventi; 2018. un 2019. taksācijas/ monitoringa gados. Pieejams <https://data.gov.lv/dati/lv/dataset/latvijas-augstakas-izglitibas-iestazu-2017-un-2018-gada-absolventi>

¹¹ Augstākās izglītības programmu absolventu monitoringa rīks. Valsts izglītības informācijas sistēma Pieejams: <https://www.viis.gov.lv/monitoringa-riki>

ieviešana saskaņā ar konceptuālajā ziņojumā ietverto risinājumu norītēs līdz 2026. gadam.

Kopš 2021. gada IZM izstrādā nepieciešamos grozījumus *Augstskolu likumā* un *Zinātniskās darbības likumā* jaunā doktorantūras modeļa ieviešanai. Sagatavotie likumprojekti saskaņā ar konceptuālajā ziņojumā "*Par jauna doktorantūras modeļa ieviešanu Latvijā*" ietverto risinājumu noteiks: doktorantu nodarbinātību, pēcdoktorantūras posmu un pēcdoktoranta statusu, studiju pārtraukuma ilgumu vienas doktora studiju programmas ietvaros, rīcību, ja konstatē, ka augstskolas izsniegtais diploms, piešķirtais grāds vai profesionālā kvalifikācija ir iegūta negodprātīgas rīcības, tostarp plaģiātisma, rezultātā, vienotu izpratni par doktora teorētisko pētījumu un mākslinieciskās jaunrades darbu, doktorantūras īstenošanu doktorantūras skolas ietvaros, tostarp doktorantūras skolas funkcijas un uzdevumus, doktorantūras skolas iekšējo kvalitātes nodrošināšanu un ārējo kvalitātes novērtēšanu, vienotu izpratni par promocijas darbu un doktorantūras valsts finansēšanu. Atbilstoši tiks mainītas vai papildinātas likumu normas par funkcijām, kuras augstskolas īsteno savās iekšējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmās, piemēram, par to, ka augstskolas izveido iekšējo kārtību akadēmiskā godīguma ievērošanai un akadēmisko pārkāpumu, tostarp plaģiāta, izskatīšanai, kā arī lēmuma pieņemšanai, uzņemšanu doktora studiju programmā, prasībām personām, kas piedalās akadēmiskās doktora studiju programmas īstenošanā, doktora studiju programmas licencēšanu un licences atņemšanu, doktora studiju programmas pilna laika studiju ilgumu, zinātnes doktora grāda un profesionālā doktora grāda mākslās piešķiršanu, kā arī par promocijas padomi un promocijas darba aizstāvēšanu. Likumprojekti paredz arī *Augstskolu likuma* un *Zinātniskās darbības likuma* aktualizāciju, tostarp terminoloģijas pilnveidi un saskaņošanu, lai nodrošinātu nepārprotamu normu izpratni un skaidrību. Minētos un citus saistīto likumu grozījumu projektus plānots iesniegt izskatīšanai MK līdz 2022. gada jūnijam. Savukārt līdz 2022. gada beigām IZM izstrādās pārējos normatīvo aktu grozījumu projektus, kā arī jaunus MK noteikumus, kas izrietēs no deleģējumiem *Augstskolu likuma*, *Zinātniskās darbības likuma* un citu saistīto likumu grozījumu projektos.

Pakāpeniska pāreja uz jauno doktorantūras finansēšanas modeli (līdzšinējo stipendiju vietā doktorantam piešķirot atalgojumu – vismaz 1000 euro mēnesī) notiek, īstenojot ESF specifiskā atbalsta mērķa "*Stiprināt augstākās izglītības institūciju akadēmisko personālu stratēģiskās specializācijas jomās*" trešās projektu iesniegumu atlases kārtu. Kopš 2021. gada 2. ceturkšņa šīs kārtas projektu īstenošanā iesaistītās institūcijas – augstskolas kopā ar to sadarbības partneriem ievieš jauno doktorantūras modeli institūciju līmenī. Ieviešana notiek saskaņā ar izstrādātu un IZM saskaņotu doktora studiju attīstības plānu turpmākajiem 6 līdz 7 gadiem un līdz 2023. gada beigām sniedz iespēju doktorantiem un grāda pretendentiem atklātā konkursā iegūt doktorantūras grantu, kas sedz jaunajā doktorantūras modelī plānotās doktoranta atalgojuma (1000 euro mēnesī) izmaksas, kā arī pētniecības un mobilitātes izmaksas (400 euro mēnesī). ES fondu atbalsts kopumā paredzēts 341 doktorantam, no kuriem 121 pēc doktora grāda iegūšanas 6 mēnešu laikā jāturpina sadarbība ar augstskolu. Tāpat atbalsts paredzēts 30 ārvalstu akadēmiskā personāla piesaistei.

Plānots, ka, sākot no 2024. gada, visiem no jauna uzņemtajiem doktorantiem, kuri konkursa kārtībā būs ieguvuši valsts budžeta studiju vietu, tiks piešķirts doktoranta atalgojums. Gan doktorantūras grantu (no 2021. gada), gan arī doktoranta atalgojumu (no 2024. gada) doktorants (vai zinātniskā doktora grāda pretendents doktorantūras granta gadījumā) saņems 12 mēnešus gadā par 0,5 slodzi. Otru slodzes daļu (vai vismaz daļu no otras slodzes) segs doktora studiju programmas īstenoātājs, iesaistot un nodarbinot doktorantu (vai zinātniskā doktora grāda pretendentu doktorantūras granta gadījumā)

pētnieciskajā vai studiju darbā. Plānots, ka doktoranta atalgojums (no 2024. gada) tiks nodrošināts visu doktorantūras laiku (trīs līdz četrus studiju gadus), ņemot vērā, ka saskaņā ar MK 2020. gada 25. jūnija rīkojuma Nr. 345 *"Par konceptuālo ziņojumu "Par jauna doktorantūras modeļa ieviešanu Latvijā"*" 7. punktu jautājumu par jauna doktorantūras modeļa ieviešanai nepieciešamo papildu valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu 2024. gadā un turpmākajos gados plānots izskatīt MK kārtējā gada un vidēja termiņa valsts budžeta likumprojektu sagatavošanas un izskatīšanas procesā kopā ar visu ministriju un centrālo valsts iestāžu iesniegtajiem prioritāro pasākumu pieteikumiem atbilstoši valsts budžeta finansiālajām iespējām.

Akadēmiskās karjeras reformas īstenošana

Viena no prioritātēm augstākās izglītības un zinātnes jomā ir jauna akadēmiskās karjeras ietvara izstrāde un ieviešana. Atbilstoši Eiropas un starptautiskajai labajai praksei akadēmiskās karjeras ietvars aptver akadēmiskā personāla un akadēmiskajos amatos nodarbināto zinātnisko darbinieku piesaistes un atlases procesu, nodarbinātības, tostarp snieguma motivēšanas un atalgošanas nosacījumus, kā arī novērtēšanas un amatā paaugstināšanas kritēriju sistēmu. Tas risina arī jautājumus, kas saistīti ar akadēmiskā personāla pensionēšanos, pazemināšanu amatā vai atstādināšanu no amata.

2022. gada februārī Pasaules Bankas eksperti prezentēja EK Strukturālo reformu atbalsta programmas ietvaros īstenotā projekta *"Latvia: Academic Career Model" (Akadēmiskās karjeras modelis Latvijai)*¹² gala ziņojumu, kas ietver secinājumus un ieteikumus jaunā akadēmiskā karjeras modeļa risinājumiem valsts un institūciju līmenī. Pamatojoties uz Pasaules Bankas ekspertu ieteikumiem un augstākās izglītības un zinātnes jomas pārstāvju priekšlikumiem, IZM izstrādātā konceptuālo ziņojumu *"Par jauna akadēmiskās karjeras ietvara ieviešanu Latvijā"*, kuru plānots 2022. gada jūnijā iesniegt apstiprināšanai MK.

2022. gada otrajā pusgadā IZM plāno uzsākt darbu pie normatīvā regulējuma grozījumiem jauna akadēmiskās karjeras ietvara ieviešanai Latvijā saskaņā ar konceptuālajā ziņojumā ietvertu risinājumu un turpmāko darbību indikatīvo plānu. Jauna akadēmiskās karjeras modeļa ieviešana notiks pakāpeniski līdz 2026. gada beigām. Reformas īstenošanai plānots ES struktūrfondu un AF finansējums.

Augstskolu pārvaldības modeļa maiņa

2020. gada 4. martā MK atbalstīja IZM ministrijas sagatavoto konceptuālo ziņojumu *"Par augstskolu iekšējās pārvaldības modeļa maiņu"*¹³, kurā piedāvāti risinājumi augstākās izglītības institūciju esošā pārvaldības modeļa nepilnību novēršanai. Konceptuālais ziņojums paredz kompleksus strukturālos risinājumus augstākās izglītības un zinātnes nozares starptautiskajai konkurētspējai, fokusējoties uz pārvaldību, finansējumu un cilvēkresursiem. Konceptuālajā ziņojumā iekļauti risinājumi, kas paredz noteikt jaunu augstskolu tipoloģiju un mainīt iekšējās pārvaldības sistēmu. 2021. gada 16. augustā stājās spēkā *grozījumi Augstskolu likumā*, kas ietver divas būtiskas izmaiņas:

- nosaka augstskolu tipus: zinātnes universitātes, mākslu un kultūras universitātes, lietišķo zinātņu universitātes un lietišķo zinātņu augstskolas. Paredzēts, ka augstskolas tipu nosaka tās dibinātājs;
- paredz ieviest valsts dibinātajās augstskolās jaunu iekšējās pārvaldības institūciju - augstskolas padomi. Noteikts, ka padome ir koleģiāla valsts augstskolas augstākā lēmēj institūcija, kas ir atbildīga par valsts augstskolas ilgtspējīgu attīstību, stratēģisko

¹² Informācija par projekta īstenošanas gaitu, aktualitātēm, kā arī projekta materiāli pieejami IZM interneta vietnē: <https://www.izm.gov.lv/lv/jauns-akademiskas-karjeras-ietvars-latvijai>

¹³ MK 2020. gada 4. marta rīkojums Nr. 94 „Par konceptuālo ziņojumu "Par augstskolu iekšējās pārvaldības modeļa maiņu"”.

un finanšu uzraudzību, kā arī nodrošina valsts augstskolas darbību atbilstoši tās attīstības stratēģijā noteiktajiem mērķiem.

Lai nodrošinātu augstskolu iekšējās pārvaldības modeļa maiņu un izveidotu augstskolu padomes, 2021. gada septembrī MK pieņēma noteikumus *“Ministru kabineta virzītu valsts augstskolas padomes locekļu atlases, izvirzīšanas un atsaukšanas kārtība”*, kā arī apstiprināja augstskolu tipus 16 valsts augstskolām. Laika posmā no 2021.gada septembra līdz 2022.gada februārim notika augstskolu padomju locekļu kandidātu atlase. 2022.gada 15. februārī MK apstiprināja padomes septiņās Latvijas augstskolās. Plānots, ka pārējo augstskolu padomju izveidošana noslēgsies līdz 2022.gada aprīļa vidum.

MK 2021.gada septembrī atbalstīja arī stratēģisku virzību uz spēcīgāku augstākās izglītības institucionālās sistēmas izveidi. Paredzēts reorganizēt Liepājas universitāti, pievienojot to kādai no zinātnes universitātēm un izveidojot zinātnes universitātes ekosistēmu Liepājā. Reorganizējot Daugavpils Universitāti un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmiju, tiks izveidota jauna valsts augstskola Latgales reģionā, kurai būs augstāka starptautiskā konkurētspēja, kā arī lielāks ieguldījums reģiona tautsaimniecības attīstībā. Reorganizācijas risinājumi līdz 2022.gada 1.septembrim jāiesniedz izskatīšanai MK.

Lai nodrošinātu strukturālās pārmaiņas augstākās izglītības sektorā, IZM plāno izstrādāt informatīvo ziņojumu par valsts augstskolu institucionālās attīstības un konsolidācijas plānu un līdz 2022. gada 31. martam iesniegt to izskatīšanai MK. IZM plāno virzīt apstiprināšanai MK reorganizācijas rīkojumus par Latvijas Jūras akadēmijas nodošanu Rīgas Tehniskajai universitātei un Liepājas Jūrniecības koledžas nodošanu Rīgas Tehniskajai universitātei aģentūras statusā, tādējādi koncentrējot jūrniecības izglītības īstenošanu vienotā un savstarpēji integrētā sistēmā.

Augstskolu iekšējās pārvaldības modeļa maiņai, izveidojot valsts augstskolās padomes un sniedzot atbalstu to darbības uzsākšanai un nostiprināšanai, ir plānots ESF atbalsts specifiskā atbalsta mērķa *“Nodrošināt labāku pārvaldību augstākās izglītības institūcijās”* otrās kārtas ietvaros (specifiskā atbalsta mērķa kopējais finansējums 18,9 milj. *euro*, t.sk. ESF finansējums – 16 milj. *euro*, valsts budžeta finansējums – 2,9 milj. *euro*). Projektu plānots īstenot līdz 2023. gada beigām.

Papildus LNNP ekonomikas transformācijas un produktivitātes reformas komponentes ietvaros plānots īstenot augstākās izglītības un zinātnes izcilības un pārvaldības reformu, atbalstu sniedzot pētniecības, attīstības un konsolidācijas grantiem, sākot ar 2023.gadu (pieejamais finansējums 82,5 milj. *euro*). Ierobežota finansējuma apstākļos augstākās izglītības sektorā nepieciešams turpināt īstenot strukturālās pārmaiņas ar mērķi kāpināt kvalitāti, starptautisko konkurētspēju un resursu efektīvu izmantošanu. Pirmkārt, tiks nostiprināta augstskolu stratēģiskā specializācija, nodrošinot atbilstošu ietekmi reģionā vai nozarē, koncentrēts izglītības piedāvājums un efektīvāk izmantoti resursi, tostarp akadēmiskais personāls un infrastruktūra. Otrkārt, tiks nodrošināta cilvēkresursu jaudas kāpināšana, attīstot un atjaunojot uz industrijas un sabiedrības attīstības vajadzībām orientētu P&A personālu. 2022.gadā arī plānots izstrādāt programmas īstenošanas nosacījumus. Projektus plānots īstenot līdz 2026.gadam.

Augstākās izglītības institūciju materiāli tehniskās bāzes modernizēšana

IZM ievieš virkni pasākumus ar ES fondu atbalstu, lai paaugstinātu augstākās izglītības kvalitāti, nodrošinātu ciešāku augstākās izglītības sasaisti ar tautsaimniecību un zinātniskajām institūcijām, īpaši STEM jomās:

- specifiskā atbalsta mērķa *“Palielināt modernizēto STEM, tai skaitā medicīnas un radošās industrijas, studiju programmu skaitu”* ietvaros (kopējais finansējums 44,7 milj. *euro*, t.sk. ERAF finansējums – 38 milj. *euro*, valsts budžeta finansējums – 6,7 milj. *euro*) tiek uzlabota augstskolu infrastruktūra, iegādātas iekārtas, modernizēta studiju vide. No 15

ERAF projektiem līdz 2021. gada beigām tika pabeigti 10 projekti, bet 5 projektu īstenošana vēl turpinās. Projektu ietvaros nozīmīgākie pabeigtie objekti ir Latvijas Universitātes Akadēmiskā centra Zinātņu mājas būvniecība, kā arī Rīgas Tehniskās universitātes mācību korpusa Ķīpsalas ielā 6B pārbūve, pielāgojot to Mašīnzinību, transporta un aeronautikas fakultātes vajadzībām;

- specifiskā atbalsta mērķa *"Uzlabot pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības STEM, t.sk. medicīnas un radošās industrijas, studiju mācību vidi koledžās"* ietvaros (kopējais finansējums 14,1 milj. euro, t.sk. ERAF finansējums – 12 milj. euro, valsts budžeta finansējums – 2,1 milj. euro) tiek uzlabota mācību vide koledžās. No 9 ERAF projektiem 8 ir pabeigti un 1 projekts tiks pabeigts līdz 2022.gada aprīļa beigām;
- specifiskā atbalsta mērķa *"Palielināt Latvijas zinātnisko institūciju pētniecisko un inovatīvo kapacitāti un spēju piesaistīt ārējo finansējumu, ieguldot cilvēkresursos un infrastruktūrā"* 1.1.1.3. pasākuma „Inovāciju granti studentiem” ietvaros Latvijas augstskolas īsteno Studentu inovāciju programmas, attīstot studējošo inovācijas spēju un uzņēmīgumu, risinot sabiedrībai vai tās daļai nozīmīgas problēmas, stiprinot augstskolu un studējošo sadarbību ar komersantiem un piesaistot privāto finansējumu Studentu inovāciju programmas īstenošanai. Pirmās kārtas ietvaros tiek īstenoti 4 projekti, bet otrās kārtas ietvaros līdz 2023.gadam – 5 projekti (kopējais noslēgto līgumu finansējums 17,56 milj. euro, t.sk. ERAF finansējums – 13,57 milj. euro, privātais finansējums – 3,99 milj. euro);
- specifiskā atbalsta mērķa *"Stiprināt augstākās izglītības institūciju akadēmisko personālu stratēģiskās specializācijas jomās"* ietvaros tiek pilnveidotas akadēmiskā personāla prasmes - stažēšanās pie komersanta, profesionālās angļu valodas mācības un specializētas mācības, kas attīsta akadēmiskā personāla līderību, sadarbības kompetenci ar industriju un mūsdienīgu izpratni par digitālā laikmeta izaicinājumiem. Līdz 2022.gada martam 1594 akadēmiskā personāla pārstāvji ir pilnveidojuši profesionālās prasmes (kopējais finansējums 34,3 milj.¹⁴ euro, t.sk. ESF finansējums – 29,2 milj. euro, valsts budžeta finansējums – 5,1 milj. euro).

Digitālo prasmju attīstība

Digitālo prasmju, tai skaitā augsta līmeņa, attīstības veicināšana augstākajā izglītībā nodrošinās pārvaldības efektivitāti, akadēmiskā personāla veikspēju, studiju kvalitātes augšanu, starptautisko konkurētspēju un augstākās izglītības iestāžu kā digitālās izcilības centru veidošanos.

Ar ES fondu atbalstu Latvijas augstskolu un zinātnisko institūciju akadēmiskais un zinātniskais personāls apgūst augsta līmeņa digitālās prasmes (jaunākās tendences un metodes informāciju tehnoloģiju kursu satura sagatavošanā un pasniegšanā) Ņujorkas štata Bufalo Universitātē. Šo mācību mērķis ir nodrošināt iegūto zināšanu pārnesi Latvijas augstskolās. No 2019. gada augsta līmeņa digitālās apguvuši 14 Latvijas augstākās izglītības institūciju pasniedzēji (par valsts budžeta līdzekļiem). 2021.gada augustā uz mācībām devušies vēl 22 akadēmiskā sektora profesionāļi, kā arī 22 personas devās uz mācībām 2022. gada janvārī (ES struktūrfondu finansējums). Kopējais ES struktūrfondu finansējums ir 2,5 milj. euro (t.sk. ERAF finansējums – 2,12 milj. euro, valsts budžeta finansējums – 0,38 milj. euro).

¹⁴ Norādīts 8.2.2. specifiskā atbalsta mērķa *"Stiprināt augstākās izglītības institūciju akadēmisko personālu stratēģiskās specializācijas jomās"* 1., 2. un 3.kārtas kopējais finansējums. Minēto kārtu ietvaros atbalsts paredzēts šādām aktivitātēm:

- 1) doktorantu iesaiste akadēmiskajā darbā augstākās izglītības institūcijā;
- 2) ārvalstu akadēmiskā personāla nodarbinātība kā mācībspēkiem augstākās izglītības institūcijā Latvijā;
- 3) akadēmiskā personāla kompetences pilnveide.

Papildu ANM digitālās transformācijas komponentes ietvaros plānotas investīcijas augsta līmeņa digitālo prasmju apguvei (kopējais finansējums 17 milj. *euro*). Mērķis ir turpmākajos sešos gados ievērojami palielināt speciālistu skaitu ar augsta līmeņa digitālajām prasmēm (*DigiComp* 7.-8. līmenis), kas spēj pielietot augstās tehnoloģijas zināšanu un tehnoloģiju ietilpīgu jaunu produktu un pakalpojumu attīstībai dažādās nozarēs, tādējādi sekmējot Latvijas viedās specializācijas stratēģijas īstenošanu un industriālo pāreju, t.sk. ekonomikas izaugsmi pēckrīzes situācijā, kā arī sekmējot Latvijas lomas nostiprināšanos reģionā augsta līmeņa IKT speciālistu sagatavošanā. Mērķa auditorija ir privātā un publiskā sektora speciālisti, akadēmiskais un zinātniskais personāls un studenti. Investīcijas mācību un saistīto P&I aktivitāšu un īstenošanā plānotas trīs jomās - kvantu tehnoloģijās, augstas veiktspējas skaitļošanā un valodu tehnoloģijās. 2021.gadā uzsākta programmas īstenošanas nosacījumu izstrāde. Projektus plānots uzsākt 2022.gadā, tos īstenojot līdz 2026. gadam.

ES Atveseļošanas palīdzības programmas REACT-EU ietvaros¹⁵ plānotas investīcijas (kopējais finansējums 7,8 milj. *euro*) studējošo digitālo prasmju attīstībai, pilnveidojot studiju saturu, mācību metodiku un ieviešot atbilstošus digitālos tehnoloģiskos risinājumus. Programmas atbalsts ir veidots ar mērķi, lai mazinātu COVID-19 krīzes radītos apstākļus, kad izglītību un mācības var nodrošināt tikai ar digitālajām tehnoloģijām, kuru izmantošana tiešā veidā ir atkarīga no digitālajām prasmēm. Līdzās COVID-19 seku mazināšanai, atbalsts sekmēs digitālās transformācijas politikas mērķu sasniegšanu, kas nepieciešama turpmākai ekonomikas izaugsmei, iedzīvotāju un valsts labklājībai. Atbalsts veicinās informācijas un komunikāciju tehnoloģiju izglītības attīstību, ļaujot ikvienam studentam būtiski uzlabot digitālās prasmes atbilstoši mūsdienu darba tirgus vajadzībām. Atbalsts paredzēts arī docētājiem jaunā digitālā satura, mācību metodikas un digitālo tehnoloģisko risinājumu ieviešanai. 2021.gadā tika apstiprināti programmas īstenošanas nosacījumi, savukārt 2022.gadā plānots uzsākt augstskolu projektu īstenošanu, tos pabeidzot līdz 2023. gada beigām.

Atbalsta programmas digitālo prasmju attīstībai tiks turpinātas ar citiem atbalsta pasākumiem arī jaunajā ES fondu plānošanas periodā 2021. – 2027. gadam, kur digitālā transformācija ir viens no ES izvirzītajiem prioritārajiem virzieniem.

Pieaugušo izglītība

Stratēģija Latvijai COVID-19 krīzes radīto seku mazināšanai paredz krīzes radīto iespēju izmantošanu Latvijas tautsaimniecības transformācijai par labu zināšanu ietilpīgu preču un pakalpojumu eksporta attīstībai. Lai pārorientētos, sabiedrībai un ekonomikai nepieciešamas atbilstošas prasmes. Stratēģija paredz funkcionālas pieaugušo izglītības sistēmas izveidi mazkvalificēto īpatsvara samazināšanai, nepārtrauktu prasmju, iemaņu un kompetenču attīstībai un sociālekonomiskās paradigmas pārmaiņām – nākotnes mūžizglītības koncepta ieviešanu. Noteikts mērķis pieaugušo izglītībā līdz 2023. gadam iesaistīt 165 tūkst. cilvēku. Valsts investīcijas cilvēkkapitāla attīstības jomā paredzēts koncentrēt uz nozarēm ar augstu eksporta potenciālu (STEM nozares), īpašu uzmanību pievēršot iedzīvotāju un uzņēmēju digitālo prasmju attīstīšanai. Jau COVID-19 vīrusa izplatības ierobežošanai noteiktie pasākumi un ar to saistītie izaicinājumi ir veicinājuši daudzu procesu automatizāciju un digitalizāciju. Cilvēkkapitāla stiprināšana un mūžizglītība ir starp Latvijas attīstības prioritātēm arī *Nacionālā industriālās politikas pamatnostādņēs 2021.-2027. gadam*.

¹⁵ Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" prioritārā virziena "Pasākumi Covid-19 pandēmijas seku mazināšanai (ESF)" 14.1.1. specifiskā atbalsta mērķa "Atveseļošanas pasākumi izglītības nozarē (ESF)" 14.1.1.1. pasākums "Digitalizācijas iniciatīvas studiju kvalitātes pilnveidei"

Pieaugušo izglītības jomā *Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam* ietvertie pasākumi vērsti uz profesionālās vidējās un augstākās izglītības institūciju darbu ar pieaugušiem stiprināšanu, kvalitatīvu pieaugušo neformālās izglītības piedāvājumu, individualizētu pieaugušo izglītības piedāvājuma īstenošanu, t.sk. atbalstu dalības šķēršļu mazināšanai, prasmju atzīšanas sistēmas pilnveidošanu, pieaugušo izglītības pārvaldības stiprināšanu, sociāli atbildīgas un ilgtspējīgas sistēmas izveidi pieaugušo izglītības finansēšanai, kā arī sabiedrības informēšanu, tādējādi stiprinot mūžizglītības kultūru sabiedrībā kopumā.

Atbalsts nodarbināto kvalifikācijas pilnveidošanai

Kopš 2017.gada nodarbinātajiem pieaugušajiem ir iespēja paaugstināt savu profesionālo kompetenci un konkurētspēju, piesakoties mācībām ESF projekta *“Darbinieku profesionālās kompetences pilnveide”* ietvaros. Prioritāri atbalsts tiek sniegts nodarbinātajām personām no sociālā riska grupām. Kopš projekta uzsākšanas mācības īstenotas sešās pieteikšanās kārtās, kā arī vienā attālināto mācību kārtā, kas bija izsludināta papildus 2020. gada vasarā COVID-19 krīzes negatīvu seku mazināšanai. 2022. gada februārī noslēdzās 7.pieteikšanās kārtā, kurā saņemti vairāk kā 36 tūkst. pieteikumu. Mācību uzsākšana šajā kārtā plānota marta otrajā pusē. Kopš projekta sākuma mācībās kopā iesaistījušies 59 143 nodarbinātie, no tiem 10 739 nodarbinātie ar zemu izglītības līmeni. Kopējais projekta īstenošanai piešķirtais finansējums ir 45,5 milj. *euro* (t.sk. ESF finansējums – 38,7 milj. *euro*, valsts budžeta finansējums – 6,8 milj. *euro*), kas ļaus līdz 2023.gada beigām iesaistīt mācībās vairāk nekā 87 tūkstošus nodarbināto (t.sk. vairāk kā 19 tūkst. nodarbinātos ar zemu izglītības līmeni).

Līdzdalības šķēršļu mazināšanai un mācību iespēju paplašināšanai, ieviesta iespēja vienai personai projekta ietvaros mācīties divas reizes, samazināts personas līdzmaksājums līdz 5% (iepriekš 10%) no mācību maksas, kā arī projekta ietvaros pieejams atbalsts ceļa izdevumiem uz kvalifikācijas prakses vietu un atpakaļ līdz 30 *euro* mēnesī. Nodarbinātajiem, kam piešķirts maznodrošinātas vai trūcīgas personas statuss, tiek sniegts atbalsts reģionālajai mobilitātei, kā arī mācības ir bez maksas. Tiek nodrošināta mērķtiecīga pasākumu, tai skaitā mediju kampaņas, īstenošana dažādu pieaugušo auditoriju, īpaši pieaugušo ar zemu izglītības līmeni, sasniegšanai un informēšanai par pieaugušo izglītību.

Uzņēmumu nodarbināto apmācībām un prasmju pilnveidošanai tiek īstenoti divi atbalsta pasākumi:

- *“Atbalsts nodarbināto apmācībām”* ietvaros EM sadarbībā ar nozaru asociācijām (IKT nozare, apstrādes rūpniecības apakšnozares, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozare, starptautisko biznesa pakalpojumu centru sektors) sniedz atbalstu uzņēmējiem pilnveidot savu nodarbināto prasmes, lai nodrošinātu komersantus ar atbilstošas kvalifikācijas darbaspēku, kas sekmētu darba ražīguma pieaugumu un jaunu vai uzlabotu produktu un tehnoloģiju izstrādi un ieviešanu ražošanā. 2020. gadā tika paplašināts atbalstāmo apmācību loks, ietverot padziļinātas apmācības komersantu digitālās transformācijas veicināšanai, uzņēmējdarbības un digitālo prasmju pilnveidei. Atbalsta pasākumam pieejamais ERAF finansējums ir 14,7 milj. *euro*. Līdz 2022. gada sākumam atbalsts sniegts 1000 komersantu 18 281 nodarbinātai personai;
- *“Atbalsts IKT un netehnoloģiskām apmācībām, kā arī apmācībām, lai sekmētu investoru piesaisti”*. Pasākums ir izstrādāts, lai veicinātu pašnodarbināto personu, kā arī MVU un lielo uzņēmumu produktivitāti un darba efektivitāti, paaugstinot to darbinieku kvalifikāciju un prasmes IKT jomā, nodrošinātu komersantus ar atbilstošas kvalifikācijas darbaspēku, sekmējot netehnoloģisko inovāciju (produktu, procesu, mārketinga vai organizācijas) ieviešanu komersantos, kā arī nodrošināt atbalstu

apmācībām, veicinot investoru piesaisti. Atbalsta pasākumam pieejamais ERAF finansējums ir 6,9 milj. *euro*. Līdz 2022. gada sākumam atbalsts sniegts 566 komersantu 6 976 nodarbinātām personām. 2022. gadā pasākuma ietvaros LIAA plāno uzsākt vairākas jaunas atbalsta aktivitātes, kas mērķētas uz augsta līmeņa apmācību organizēšanu. LIAA piedāvās uzņēmējiem *Mini MBA* apmācības inovāciju vadībā un digitālajā transformācijā, kā arī piedāvās apgūt *Agile*, *Scrum* un *Prince* projekta vadības metodes.

Reaģējot uz COVID-19 radīto krīzi, 2020. gada nogalē MK lēma par papildus līdzekļu piešķiršanu uzņēmēju atbalstam. Abu atbalsta programmu ietvaros līdz 2023. gada nogalei papildus pieejams React-EU finansējums 14,7 milj. *euro* apmērā.

Pieaugušo izglītības Latvijā attīstībai ES fondu plānošanas periodā no 2021. – 2027. gadam ieplānotas nozīmīgas investīcijas specifiskā atbalsta mērķa *“Veicināt mūžizglītību, jo īpaši piedāvājot elastīgas prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas iespējas visiem, ņemot vērā uzņēmējdarbības un digitālās prasmes, labāk prognozējot pārmaiņas un vajadzību pēc jaunām prasmēm, pamatojoties uz darba tirgus vajadzībām, atvieglojot karjeras maiņu un sekmējot profesionālo mobilitāti”* ietvaros ar kopējo plānoto finansējumu 56,17 milj. *euro*, t.sk. ESF+ līdzfinansējumu 47,74 milj. *euro* (plānots uzsākt 2024. gadā):

- pasākuma *“Atbalsts nozaru vajadzībās balstītai pieaugušo izglītībai”* ietvaros plānots atbalsts komersantu nodarbināto apmācībām ar mērķi attīstīt un veicināt tautsaimniecības izaugsmi kopumā. Tāpat atbalsts plānots publiskās un privātās partnerības instrumentu attīstībai jeb *Prasmju fondu* izveidei un pilotēšanai atsevišķās nozarēs, tostarp mācību vajadzību identificēšanai un mācību piedāvājuma atbilstībai. Pasākumam plānotais finansējums - 21,54 milj. *euro*;
- pasākuma *“Atbalsts pieaugušo individuālajās vajadzībās balstītai pieaugušo izglītībai”* ietvaros plānots atbalsts nodarbinātiem pieaugušajiem nepieciešamo zināšanu un prasmju apguvei, tostarp individuālo mācību vajadzību noteikšanai un mācību šķēršļu pārvarēšanai. Pasākumam plānotais finansējums - 34,62 milj. *euro*.

EM 2021. – 2027. gada plānošanas periodam ir izstrādājusi investīciju plānu uzņēmumu nodarbināto digitālo prasmju pilnveidei. Kopējais investīcijas apjoms plānots 30 milj. *euro* apmērā, t.sk. ANM finansējums 20 milj. *euro* un ERAF finansējums 10 milj. *euro*. Ar ANM finansējumu līdz 2026. gada vidum iecerēts atbalstīt vismaz 3000 komersantus, savukārt ar ERAF finansējumu līdz 2029. gadam ir iecerēts atbalstīt vismaz 1273 komersantus. Investīcijas iecerēts sadalīt trīs daļās:

- plašpieejas tiešsaistes mācību kursi (*Massive Open Online Courses*), kas sniegs iespēju iegūt neformālu izglītību, neatkarīgi no ģeogrāfiskās lokācijas. Tiešsaistes mācību kursi plānoti par tādām tēmām kā UX/UI pamati, e-komercija, datu analīze un vizualizācija, datu bāzu izstrāde un uzturēšana, programmēšana, biznesa inteliģences sistēmu izstrāde;
- Eiropas Digitālās inovācijas centri piedāvās augsta līmeņa digitālo prasmju pilnveidi, organizējot specializētās apmācības par tādām tēmām kā kiberdrošība, mākslīgais intelekts un augstas veiktspējas datošana;
- EM turpinās sadarbību ar nozaru asociācijām, lai atbalstītu nodarbināto digitālo prasmju pilnveidi komersantiem būtiskās jomās. Primāri atbalsts tiks sniegts tādās apmācību jomās kā informācijas uzglabāšana internetā, tīmekļvietņu/sociālo portālu izmantošana, programmatūras konfigurācija, pārdošana tiešsaistē, attēlu, video un audio apstrāde, prezentāciju gatavošana, pamata programmēšanas prasmes u.tml.

EM sadarbībā ar Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru (LIAA), kā arī iesaistoties starptautiskajai tehnoloģiju kompānijai “Google” 2022. gadā plāno īstenot bezmaksas apmācības visā Latvijā, lai mazo un vidējo uzņēmumu pārstāvjiem sniegtu iespējas pilnveidot digitālās prasmes (programma *“Izaugsme ar Google”*). Trīspusēja Saprāšanās

memoranda ietvaros paredzēta sadarbības uzsākšana Trīs Jūru foruma digitālajā panelī (kiberdrošības jautājumi) un saistībā ar Latvijas viedās specializācijas ekosistēmu attīstību.

Ilgtermiņīgas un sociāli atbildīgas atbalsta sistēmas pieaugušo izglītībai izveide

2022.gada 1.aprīlī stājās spēkā grozījumi *Profesionālās izglītības likumā*, kas paredz modulāro profesionālās izglītības programmu izmantošanu pieaugušo izglītībā un nosaka izglītības dokumentus, ko izsniedz par programmas moduļa apguvi. Modulārās pieejas ieviešana ir profesionālās izglītības programmu saturiska pārstrukturēšana, dodot iespēju cilvēkiem efektīvi pārvaldīt pārmaiņas un ātrāk pielāgoties jaunajām attīstības tendencēm nozarē. Modulārā pieeja ļauj apgūt profesionālās kvalifikācijas daļas, atzīt atsevišķus sasniegtos mācīšanās rezultātus no iepriekšējās pieredzes, uzkrāt, pārkvalificēties, apgūt atsevišķu moduli, moduļu kopumu, lai iegūtu pilnu profesionālo kvalifikāciju, mācīties visa mūža garumā. Modulārās izglītības programmas ir veidotas tā, lai panāktu sasniegtamo mācīšanās rezultātu uzkrāšanu un atzīšanu. Modulārās profesionālās izglītības programmas saturs ir elastīgs. Moduļus var apgūt dažādās vietās un laikā.

Saskaņā ar DESI indeksu (2020) Latvijā pamata digitālās prasmes ir tikai 43% iedzīvotāju (ES vidēji – 68%), bet augstākas prasmes ir 24% iedzīvotāju (ES vidēji – 33%). Latvijai būtiski izaicinājumi ir saistīti ar nepietiekamām iedzīvotāju digitālajām prasmēm visos līmeņos, kā arī salīdzinoši zemo uzņēmumu digitalizācijas līmeni. Tādēļ, papildus Kohēzijas politikas investīcijām ANM plāna investīciju ietvaros plānots uzlabot un nostiprināt prasmju pārvaldības pieeju.

ANM reformu un investīciju virziena “*Digitālās prasmes*” ietvaros plānots līdz 2026.gadam attīstīt un aprobēt Latvijas kontekstam atbilstošu **individuālo mācību kontu (IMK)** konceptu, lai stimulētu pieaugušo dalību izglītībā, it īpaši digitālo prasmju apguvē, kā arī padarīt Latvijas izglītības sistēmai pieejamus pasaules labākos digitālos mācību līdzekļus, izmantojot specializētu augstas kvalitātes mašintulkošanas un citu mākslīgā intelekta tehnoloģiju risinājumu, iesaistot izglītības ekspertus lokalizētā satura validācijā un adaptācijā. Kopējais ieplānotais finansējums ir 14,31 milj. *euro*. IMK pieejas aprobācija sākotnēji plānota digitālo prasmju apguvei, aptverot gan pamatprasmes, gan stimulējot augsta līmeņa digitālo prasmju apguvi, gan arī attīstot uzņēmumu digitālās spējas, investējot darbinieku digitālo prasmju uzlabošanā. Liela uzmanība tiks pievērsta plašpieejas tiešsaistes mācību kursu un pašmācības materiālu digitālā formātā piedāvājuma paplašināšanai, veidojot šim nolūkam atbilstošu tehnoloģisko vidi un īstenojot šādu mācību popularizēšanas pasākumus kopsakarībā ar kopējo prasmju pārvaldības un vadības pieejas attīstību iedzīvotājiem. IZM plāno papildinoši Kohēzijas politikas investīcijām ANM plāna investīciju ietvaros uzlabot un nostiprināt prasmju pārvaldības pieeju, koordinējot mācību vajadzību apzināšanu, piedāvājuma veidošanu un īstenošanu, mācību rezultātu uzkrāšanu un analīzi, kā arī attīstīt pašmācības piedāvājuma plašāku izmantošanu, tai skaitā starptautisko izglītības resursu pieejamību.

Kontekstā ar jauniem atbalsta instrumentiem ir paredzēts pilnveidot arī kopējo **prasmju pārvaldības sistēmu**. Laika posmā līdz 2027.gadam tiks turpināta pieaugušo izglītības plānošanā un īstenošanā iesaistīto institūciju sadarbības uzlabošana un pilnveidošana. 2020.gadā pieaugušo izglītībā piedalījās 6,6% pieaugušo¹⁶. Reformu pasākumu kopumam ir jānodrošina *Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam* noteiktā mērķa – vismaz 12% pieaugušo iedzīvotāju līdzdalības pieaugušo izglītībā sasniegšanu.

¹⁶ Pieaugušo (25-64 gadi), kuri iesaistīti pieaugušo izglītībā pēdējo četru nedēļu laikā pirms aptaujas, īpatsvars (Darbaspēka apsekojums (Eurostat))

Papildus profesionālās un pieaugušo izglītības veicināšanai un attīstībai investīcijas plānotas arī TPF pasākumā *“Prasmju attīstības, pilnveides un pārkvalificēšanas piedāvājuma attīstība pārejai uz klimatneitralitāti īpaši skartajās teritorijās”*, kam ieplānots finansējums 19,33 milj. *euro* apmērā, t.sk. *NextGenerationEU* līdzfinansējums 10,86 milj. *euro* un 8,46 milj. *euro* ES Daudzgbadu finanšu shēmas līdzfinansējums. TPF ietvaros atbalsts plānots nodarbināto profesionālajai pilnveidei atbilstoši reģiona attīstības vajadzībām un kvalifikācijas iegūšanai tālākizglītības programmās, kā arī jauniešu (audzēkņu) dalībai viengadīgajā, pustotrgadīgajās un divgadīgajās sākotnējās profesionālās izglītības programmās, tostarp darba vidē balstītu mācību formā. Plānotais investīciju uzsākšanas laiks ir 2023.gads.

2021. gada jūlijā EK Strukturālo reformu atbalsta ģenerāldirektorāts sadarbībā ar OECD uzsāka IZM pieteiktā Tehniskā atbalsta instrumenta projekta *“Support employers in promoting skills development in Latvia”* (*“Atbalsts darba devējiem prasmju attīstīšanas veicināšanā Latvijā”*) īstenošanu. Projekta mērķis ir atbalstīt Latviju **jauna normatīvā regulējuma izstrādē, kas atbalstīs un stimulēs darba devējus** (īpaši mazos un vidējos uzņēmumus) **paaugstināt savu darbinieku prasmes vai veicināt pārkvalifikāciju**. Darbinieku un darba devēju tiesību un pienākumu nostiprināšana normatīvajā ietvarā ļaus izveidot pamatu ilgtspējīgai un sociāli atbildīgai pieaugušo izglītības atbalsta sistēmai. Turklāt atbalsta sistēmas izveidi darba devējiem paredz *Izglītības likumā* ietvertais deleģējums MK *“noteikt atbalsta pasākumus darba devējiem darbinieku papildu izglītošanā, tai skaitā kritērijus šāda atbalsta saņemšanai un atbalsta pasākumu īstenošanas kārtību”*. MK noteikumiem jāstājas spēkā ne vēlāk kā līdz 2022. gada 31.decembrim.

Pieaugušo izglītības kvalitātes pilnveidošana

Lai ieviestu Eiropas kvalitātes nodrošināšanas ietvarstruktūras profesionālajā izglītībā un profesionālajā tālākizglītībā (EQAVET) principus pieaugušo neformālajā izglītībā, ir izstrādāts *Izglītības likuma* grozījumu projekts **pieaugušo neformālās izglītības kvalitātes kritēriju** ieviešanai un MK noteikumu projekts *“Pieaugušo neformālās izglītības programmu licencēšanas un licences anulēšanas kārtība”*. *Izglītības likuma* grozījumu projekts kā priekšlikums ir iesniegts Saeimā uz 2. lasījumu. MK noteikumu projekta tālāka virzīšana tiks nodrošināta pēc *Izglītības likuma* grozījumu stāšanās spēkā.

Lai nodrošinātu atbalstu pieaugušo kvalitatīvai izglītībai, nosakot individuālās vajadzības un kombinējot mācību piedāvājumu ar palīdzību mācību šķēršļu pārvarēšanai, ES *Erasmus+* programmas ietvaros ir izstrādāts metodiskais materiāls *“Ceļvedis pašvaldībām pieaugušo izglītības pārvaldībā”* un pieaugušo izglītības koordinators amata apraksts, izveidots un stiprināts pieaugušo izglītības koordinators tīkls, izstrādāta pieaugušo koordinators kompetences pilnveides programma un notiek programmas pilotēšana (mācības), sagatavojot **pašvaldību pieaugušo izglītības koordinatorus darbam ar pieaugušajiem**. Latvijas Augstskolu un koledžu mūžizglītības asociācijai (LAKMA) sadarbojoties ar Latvijas augstskolām ir izstrādāts pieaugušo izglītotāja kompetences ietvars un atbilstoši tam pedagogu profesionālās kompetences pilnveides izglītības programmas *“Pedagoģija darbam ar pieaugušajiem”*. Uzsākta programmu pilotēšana Latvijas augstskolās. Plānots turpināt izstrādāt, pilotēt, aprobēt un īstenot prasmju pilnveides programmas pedagogiem darbam ar pieaugušajiem, pieaugušo izglītības darbiniekiem un organizētājiem. Kopējais *Erasmus+* projekta finansējums ir 182,7 tūkst. *euro*, t.sk. EK finansējums 137 tūkst. *euro* un 45,7 tūkst. *euro* valsts budžeta finansējums.

Profesionālās izglītības iestādes īsteno ārpus formālās izglītības apgūto kompetenču novērtēšanu un atzīšanu profesionālās kvalifikācijas ieguvei. IZM izstrādā normatīvo regulējumu **Prasmju pilnveides ceļu** (*Upskilling Pathways*) ieviešanai (ietver prasmju novērtēšanu, elastīgu piedāvājumu izglītības turpināšanai vēlākos posmos, prasmju

apstiprināšanu un atzīšanu). Sadarbībā ar Valsts izglītības satura centru un Izglītības kvalitātes valsts dienestu tiek izstrādāts MK noteikumu projekts *“Nosacījumi un kārtība, kādā izglītojamam un izglītības ieguvu pārtraukušai personai tiek nodrošināta izglītības turpināšana arodizglītības, profesionālās vidējās izglītības vai profesionālās tālākizglītības programmās vēlākos posmos, kā arī kritēriji un kārtība, kādā tiek atzīta un novērtēta iepriekš apgūtu sasniegamo mācīšanās rezultātu vienība vai vienību kopums”*.

Latvija ir uzsākusi dalību OECD *Starptautiskajā pieaugušo kompetenču novērtēšanas programmā PIAAC*, kas dod iespēju novērtēt 16-65 gadus vecu iedzīvotāju lasītprasmi, rēķināšanu un problēmu risināšanu, kā arī šo kompetenču izmantošanu ikdienas dzīvē un darbā. 2022. gada janvārī Latvijas Universitāte, kas ir PIAAC Nacionālais pētniecības centrs Latvijā, parakstīja līgumu ar Pētījumu centru SKDS par pētījuma lauka darbu veikšanu. 2022. gada februārī-martā Latvijā tiek veikts simulēts apsekojuma izmēģinājums, savukārt PIAAC pamatpētījumu Latvijā plānots veikt no 2022. gada augusta līdz 2023. gada martam. Pirmie OECD PIAAC pētījuma rezultāti tiks publicēti 2024. gadā. Iegūtie dati ļaus analizēt neatbilstības starp prasmju piedāvājumu un pieprasījumu darba tirgū un attiecīgo prasmju ietekmi uz atlīdzības apmēru, kā arī starptautiski salīdzināt Latvijas cilvēkresursu kvalitāti.

Aktīvās darba tirgus politikas pasākumu pilnveide un attīstība

Aktīvās darba tirgus politikas (ADTP) vidējā termiņa mērķis ir izveidot iekļaujošu darba tirgu ikvienam un rūpēties par esošo darba vietu kvalitāti, tādējādi atbalstot ilgtermiņa līdzdalību darba tirgū. Līdz 2027.gadam plānots:

- sasniegt 80% nodarbinātības līmeni iedzīvotājiem vecuma grupā no 20-64 gadiem;
- sasniegt 50% nodarbinātības līmeni personām ar invaliditāti vecuma grupā no 20-64 gadiem;
- samazināt ilgstošo reģistrēto bezdarbnieku īpatsvaru līdz 15%.¹⁷

Esošo ADTP pasākumu pilnveide un attīstība tiek plānota tā, lai palīdzētu visiem darbspējīgajiem iedzīvotājiem iekļauties darba tirgū, īpašu atbalstu sniedzot nelabvēlīgākā situācijā esošajiem un augstākam bezdarba riskam pakļautajiem iedzīvotājiem (cilvēki ar zemu izglītības līmeni, ilgstošie bezdarbnieki, personas ar invaliditāti, gados vecākas personas u.c.). Iekļaujoša darba tirgus veidošana paredz savlaicīga un individuāli pielāgota atbalsta sniegšanu, lai uzlabotu nodarbinātības vai pašnodarbinātības izredzes, atbalstu pārejā no ekonomiskās neaktivitātes uz nodarbinātību un starp dažādām profesijām un nozarēm, kvalitatīvu un drošu darba vietu attīstību, nodarbināto nabadzības riska novēršanu, iespēju radīšanu pārkvalifikācijai un izglītībai visa darba mūža garumā.

Pašreiz darba tirgū pastāv vairāki izaicinājumi. Nodarbinātības līmenis tieši korelē ar personas iegūto izglītības līmeni - jo augstāks ir izglītības līmenis, jo augstāks ir nodarbinātības līmenis un īsāks bezdarba ilgums, kā arī labāki darba tirgus iznākumi algas un nodarbinātības noturības izteiksmē. Nodarbinātības līmeņa atšķirības personām ar iegūto augstāko un zemāko izglītības līmeni (vispārējā vidējā izglītība vai zemāks izglītības līmenis) 2021.gada 3.ceturksnī sasniedza 51.6 procentpunktus¹⁸ (85.1% pret 33.5%). Vienlaicīgi 2022.gada sākumā vidēji 44.6% no visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem bija iegūta vispārējā vidējā vai arī zemāks izglītības līmenis¹⁹. Tāpat darba tirgū joprojām saglabājas izteiktas reģionālās atšķirības – 2022.gada sākumā

¹⁷ *Sociālās aizsardzības un darba tirgus politikas pamatnostādnes 2021.-2027.gadam* (apstiprinātas ar 2021. gada 1. septembra MK rīkojumu Nr. 616) <https://likumi.lv/ta/id/325828-par-socialas-aizsardzibas-un-darba-tirgus-politikas-pamatnostadnem-2021-2027-gadam>

¹⁸ Eurostat datu bāze, datu tabula “Employment rates by sex, age and educational attainment level (%)”, kods [LFSQ_ERGAED]

¹⁹ Nodarbinātības valsts aģentūras ikmēneša dati par bezdarba situāciju valstī

atšķirības starp Latvijas reģioniem ar augstāko un zemāko nodarbinātības līmeni veidoja 9.8 procentpunktus (Rīgas reģions – 4.8% un Latgales reģions – 14.6%). Kaut arī ilgstošā bezdarba rādītāji pēdējos gados pakāpeniski uzlabojas, 2022.gada sākumā ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars reģistrēto bezdarbnieku kopskaitā veidoja 23.9% (Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) dati). Pēdējos gados nepārtraukti palielinās NVA uzskaitē esošo personu ar invaliditāti īpatsvars – 2022.gadā sākumā tas veidoja 13.8%, salīdzinājumā ar 4,1% 2009.gadā.

Lai pilnveidotu ADTP pasākumu klāstu un nodrošinātu bezdarbniekiem efektīvāku atbalstu darba meklēšanā un nodrošinātu mērķētākus atbalsta pasākumus, laika posmā no 2021. līdz 2023.gadam tiek īstenoti un plānoti vairāki pasākumi:

- lai veicinātu bezdarbnieku atgriešanos darba tirgū un sekmētu nepieciešamo darbinieku sagatavošanu un praktisko apmācību uzņēmumā uz vietas atbilstoši uzņēmuma specifikai, no 2021.gada finanšu atbalsts praktiskās apmācības pie darba devēja organizēšanai ir sasaistīts ar apgūstamās profesionālās kvalifikācijas līmeni (jo augstāks kvalifikācijas līmenis, jo augstāks dotācijas apmērs darba devējam);
- NVA organizēto mācību piedāvājums 2021.gada februārī tika paplašināts ar papildu datorikas profesionālās pilnveides izglītības programmām, kā arī IKT moduļiem no modulārās profesionālās izglītības programmām profesionālajā tālākizglītībā un IKT augstākās izglītības iestādes studiju kursiem/moduļiem. Jaunais datorikas mācību piedāvājums bezdarbnieku prasmju pilnveidei ir piemērots gan klātienē, gan tiešsaistē. 2021.gada augustā tika uzsākts pilotprojekts *“Nākotnes prasmju iniciatīva”*. Pilotprojekta ietvaros bezdarbniekiem, darba meklētājiem un nodarbinātajiem iedzīvotājiem, kuri vēlas pilnveidot savas prasmes un uzlabot konkurētspēju darba tirgū, ir iespēja saņemt mācību atbalstu līdz 500 *euro* apmērā digitālo un citu perspektīvu, darba tirgū pieprasītu prasmju apgūšanai atvērtajos tiešsaistesursos (cilvēks pēc izvēles var apgūt līdz sešiem kursiem). Līdz 2022.gada februārim saņemti 1624 pieteikumi. Kursu apguvi bija uzsākuši 627 dalībnieki, no tiem 295 personas pabeidza dalību apmācībās. Kopējais finansējums pasākuma īstenošanai 2021.gadā veidoja 15,5 tūkst. *euro*, plānotais 2022.gadam – 117,4 tūkst. *euro* (valsts budžeta finansējums);
- lai intensificētu atbalstu jaunas komercdarbības uzsākšanai reģistrētajiem bezdarbniekiem, tādējādi veicinot arī kopējā komersantu skaita pieaugumu valstī, 2021.gada novembrī tika palielināta dotācija jaundibinātās komercdarbības paplašināšanai līdz 5000 *euro* (ja pēc pirmā darbības gada ir atzinums par veiksmīgu komercdarbības veikšanu), kā arī ikmēneša dotācijas apmērs pirmajos biznesa plāna īstenošanas mēnešos - no 500 *euro* uz 750 *euro*. Tāpat turpmāk tiek piešķirta papildu dotācija (līdz 1000 *euro*) darba vietas pielāgošanai saskaņā ar ergoterapeita atzinumu, ja jaunu komercdarbību uzsāk persona ar invaliditāti;
- 2021.gada septembrī noslēdzās darba tirgus prognožu atspoguļošanas platformas izstrāde²⁰. Prognožu platforma sniedz iespēju ikvienam interesentam – uzņēmējiem, izglītības iestādēm, jauniešiem, kuri tikai vēl domā par profesijas izvēli, un citiem interaktīvā veidā iepazīties ar sagaidāmo situācijas attīstību darba tirgū (nozaru attīstību, nākotnē pieprasītākām profesijām un izglītības vajadzībām u.c. informāciju);
- 2021.gada beigās tika paplašināta mērķa grupa NVA īstenotajiem apmācību pasākumiem - turpmāk tajos varēs iesaistīties arī bezdarba riskam pakļautās personas: gados vecākas nodarbinātās personas, nodarbinātās personas ar invaliditāti, nodarbinātās personas ar zemu izglītības līmeni. Vienlaicīgi tika

²⁰ NVA īstermiņa darba tirgus prognozes – <https://prognozes.nva.gov.lv>; EM vidēja termiņa un ilgtermiņa darba tirgus prognozes – <https://prognozes.em.gov.lv>

paplašināta mērķa grupa subsidētās nodarbinātības pasākumiem - ar reģistrētajiem bezdarbniekiem vecumā līdz 29 gadiem (ieskaitot), kuri ir absolvējuši speciālo izglītības programmu;

- lai sagatavotu bezdarbniekus un darba meklētājus darbam IKT, inženierzinātņu un apstrādes rūpniecības nozarēs, 2021.gada beigās pasākumā *"Apmācība pie darba devēja"* tika paplašināta sadarbība ar minēto nozaru asociācijām, kas turpmāk varēs saņemt dotāciju apmācību pasākumu koordinēšanai, vadīšanai, attiecīgo pasniedzēju piesaistei u.c. aktivitātēm - 200 *euro* apmērā par katru apmācībā pie darba devēja iesaistīto bezdarbnieku;
- lai mazinātu COVID-19 pandēmijas negatīvās ietekmes sekas uz indivīda un sabiedrības psihisko veselību, 2021.gada beigās tika paplašināta mērķa grupa psihologu pakalpojumu saņemšanai NVA – turpmāk tos varēs saņemt ne tikai ilgstošie bezdarbnieki, bet arī bezdarbnieki, kas iepriekš ir bijuši ilgstoši nodarbināti un zaudējuši darbu, tajā skaitā COVID-19 ietekmē;
- 2022.gada februārī stājās spēkā grozījumi specifiskā atbalsta mērķa *"Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam"*²¹ īstenošanas noteikumos, kas paredz piešķirt papildu 14.1.2. specifiskā atbalsta mērķa *"Atveseļošanas pasākumi labklājības jomā"* REACT-EU finansējumu NVA apmācību pasākumu īstenošanai 2022. un 2023.gadā. Tādējādi tiks veicināta bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu nepārtraukta zināšanu un prasmju pilnveidošana COVID-19 pandēmijas un pēc-pandēmijas laikā. Kopējais REACT-EU finansējums apmācību pasākumu īstenošanai veido 16,1 milj. *euro*, tai skaitā ESF finansējums – 13,7 milj. *euro*, valsts budžeta finansējums – 2,06 milj. *euro* un privātais līdzfinansējums – ne mazāk kā 352,6 tūkst. *euro*. Plānotais apmācību pasākumu dalībnieku skaits - 11 592 personas;
- lai intensificētu atbalstu personām ar invaliditāti un uzlabotu sadarbību ar komersantiem, kas veido jaunas darba vietas šai mērķa grupai, 2022.gadā NVA plāno izveidot konsultatīvo atbalsta centru, kur būs pieejamas konsultācijas un individuāls atbalsts bezdarbniekiem un nodarbinātajiem atbilstoši funkcionālo traucējumu veidam - par darba vides pielāgojumiem darba vietās, par komunikācijas barjeru un stereotipu mazināšanu darba kolektīvā, konfliktu un problēmsituāciju risināšanu u.tml. Personām ar invaliditāti tiks sniegta visa nepieciešamā informācija par iespējām saņemt atbalstu darba meklēšanā un savu darba prasmju pilnveidošanā, nodrošinot motivācijas un mentoringa pakalpojumus, kā arī sniedzot atbalsta personu pakalpojumus un citus individuālus pakalpojumus pēc nepieciešamības;
- LM sadarbībā ar NVA ir pieteikusies EK Strukturālo reformu atbalsta ģenerāldirektorāta atbalstam no Tehniskā atbalsta instrumenta (TSI), kura ietvaros sadarbībā ar OECD ir plānots īstenot projektu *"Latvijas nodarbinātības dienesta digitālo sistēmu modernizēšana"* (*Modernizing digital systems of the Latvian Public Employment Services*), izpētot pielāgojamu, novatorisku un uz cilvēku orientētu digitālās pārvaldes pakalpojumu izstrādes iespējas NVA. Plānotais projekta finansējums 2022.-2023.gadā indikatīvi veidos 700 tūkst. *euro*;
- 2021.gadā un 2022.gada sākumā veiktas vairākas izmaiņas sociālo uzņēmumu atbalsta nosacījumos (specifiskā atbalsta mērķa *"Palielināt nelabvēlīgākā situācijā esošu bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū"* pasākums *"Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai"*). Ieviests jauns atbalsts (vienreizējas darba algas dotācijas veidā) tiem sociālajiem uzņēmumiem, kas nodarbina personas ar invaliditāti vai garīga rakstura traucējumiem, kurām pirms darba tiesisko attiecību uzsākšanas ir bijis

²¹<https://likumi.lv/ta/id/271412-darbibas-programmas-izaugsme-un-nodarbinatiba-7-1-1-specifiska-atbalsta-merka-paaugstinat-bezdarbnieku-kvalifikaciju-un>

bezdarbnieka statuss. Atbalsta mērķis ir motivēt sociālos uzņēmumus COVID-19 krīzes un pēckrīzes apstākļos pieņemt darbā šīs grupas bezdarbniekus. Turklāt, lai veicinātu personu ar invaliditāti vai garīga rakstura traucējumiem nodarbinātību, paredzēts par minēto personu nodarbināšanu kompensēt sociālajiem uzņēmumiem valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu darba devēja daļu. Savukārt sociālo uzņēmumu veiksmīgai darbībai un attīstībai ļoti svarīga ir pati ekosistēma, kurā darbojas šie uzņēmumi – informācijas apmaiņa ar valsti, biznesa un sociālajiem partneriem, sadarbība ar pašvaldībām, iespēja attīstīt sociālajai uzņēmējdarbībai nepieciešamās prasmes un kompetences, latviešu diasporas ārvalstīs iesaistīšana Latvijas sociālajā uzņēmējdarbībā vai tās atbalstīšanā, reģionālo un nozaru partnerību veidošana un citas sociālajiem uzņēmumiem svarīgas norises. Ņemot vērā minēto, 2022.gada sākumā ieviesta jauna atbalstāmā darbība - pasākumi sociālo uzņēmumu ekosistēmas nostiprināšanai un attīstībai. Sociālās uzņēmējdarbības ekosistēmas nostiprināšanā un attīstībā plānots iesaistīt Latvijas nevalstiskās organizācijas, kurām jau šobrīd ir pieredze sociālās uzņēmējdarbības veicināšanā. Turklāt par sešiem mēnešiem tika pagarināta projekta *“Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai”* īstenošana, kura ietvaros tiek sniegts atbalsts sociālajiem uzņēmumiem, tai skaitā grantu veidā. Plānotais finansējums iepriekš minētajiem pasākumiem 2022.-2023.gadā veido 5,96 milj. *euro*, tai skaitā ESF finansējums – 5,1 milj. *euro* un valsts budžeta finansējums – 0,89 tūkst. *euro*;

- 2023.gadā NVA apmācību pasākumu īstenošanai tiks piesaistīts arī ES ANM finansējums 28,7 milj. *euro* apmērā, ar kura palīdzību 2024.-2025.gadā tiks pilnveidotas prasmes 20 450 bezdarbniekiem, darba meklētājiem un bezdarba riskam pakļautām personām. Šī projekta ietvaros uzsvars tiks likts uz digitālo prasmju apguvi, atbilstoši ANM plāna digitālās transformācijas komponentei.

2.5. VESELĪBAS APRŪPE

ES PADOMES REKOMENDĀCIJAS:

- UZLABOT VESELĪBAS APRŪPES SISTĒMAS PIEEJAMĪBU, KVALITĀTI UN IZMAKSU LIETDERĪBU.
- STIPRINĀT VESELĪBAS SISTĒMAS NOTURĪBU UN PIEEJAMĪBU, TOSTARP NODROŠINOT TO AR PAPILDU CIVĒKRESURSIEM UN FINANŠU RESURSIEM.

Veselības aprūpes sistēmu 2020.-2021.gadā būtiski ietekmēja COVID-19 pandēmija, radot lielu slodzi gan stacionārajam, gan primārās veselības aprūpes sektoram. Sakarā ar augstu stacionēto COVID-19 pacientu skaitu, atsevišķas ārstniecības iestādes uz laiku ierobežoja plānveida veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanu. COVID-19 pandēmija ir palielinājusi nepieciešamību iedzīvotājiem nodrošināt psihoemocionālu atbalstu, un ir prognozējams, ka tā ir nelabvēlīgi ietekmējusi citu hronisko slimību diagnostikas un ārstēšanas iespējas, tādējādi pasliktinot iedzīvotāju veselību.

Veselības aprūpe ir nemainīga valdības prioritāte pēdējos gados un valsts budžeta finansējuma apmērs veselības jomas pasākumu finansēšanai ir būtiski pieaudzis, 2022.gadā sasniedzot 1 532,3 milj. *euro* (tai skaitā, 26,8 milj. *euro* finansēšanas pozīcijā). Veselības ministrijai 2022.gadam piešķirts papildus finansējums 128,2 milj. *euro*, 2023.gadam 102,4 milj. *euro* un 2024.gadam 103,4 milj. *euro* apmērā. Finansējuma apmēra palielinājums 2022.gadā, salīdzinot ar 2017.gadu, ir par 660 milj. *euro* jeb 76%.

Kopumā **galvenie izaicinājumi** saglabājas līdzšinējie – pakalpojumu un zāļu pieejamība un ārstniecības personu nodrošinājums valsts apmaksāto pakalpojumu sektorā. Papildus valsts budžeta līdzekļu novirzīšana veselības aprūpei pēdējos gados ir palīdzējusi izvairīties no situācijas straujas pasliktināšanās, bet minēto izaicinājumu pārvarēšanā turpmāk lielā mērā saglabāsies atkarība no papildus valsts budžeta piesaistes iespējām. ES fondu finansējums tiks novirzīts nozares strukturālo reformu īstenošanai cilvēkresursu jomā, pakalpojumu kvalitātes un efektivitātes uzlabošanai, tai skaitā veselības veicināšanai un slimību profilaksei, datu digitalizācijai un e-pakalpojumu attīstīšanai.

Cilvēkresursu piesaiste un atalgojuma palielināšana

Lai uzlabotu veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību, viens no būtiskākajiem izaicinājumiem ir nodrošināt kvalificētu ārstniecības personu esamību valsts finansēto pakalpojumu sniegšanai. Motivējot darbam valsts sektorā, turpinās ārstniecības personu darba samaksas palielināšana, kam veselības nozares budžetā 2022.gadā piešķirti papildu 35 milj. *euro*. 2022.gadā ārstu (t.sk. rezidentu) un funkcionālo speciālistu zemākā mēnešalga pieaugs par 4,4% – no 1489 līdz 1555 *euro* par slodzi, savukārt māsu un sertificētu ārstu palīgu zemākā mēnešalga palielināsies par 4,74% – no 985 līdz 1032 *euro*. Saistībā ar 2022. gadam piešķirto papildu finansējumu palielināta veselības aprūpes pakalpojumu tarifi iestrādātā vidējā darba samaksa ārstniecības personām. No 2022.gada 1.janvāra vidējā darba samaksa tarifā ārstiem un funkcionālajiem speciālistiem palielināta līdz 1963 *euro* (2021.gadā 1862 *euro*), savukārt, ārstniecības un pacientu aprūpes personām un funkcionālo speciālistu asistentiem līdz 1183 *euro* (2021.gadā 1117 *euro*).

VM kopā ar Valsts kanceleju 2019.gadā uzsāka un 2020.gadā pabeidza darbu pie jauna ārstniecības personu atalgojuma modeļa izstrādes, kur kā piemērotākā metode tika izvēlēta inovācijas domnīcas izveide ar iespējami plašu nozares ekspertu iesaisti. Domnīcas procesā ar analītisko intelektuālā darba vērtēšanas punktu/metodi, kas ir starptautiski atzīta, un Valsts kancelejai pieder metodes lietošanas tiesības valsts sektorā

nodarbināto darba samaksas sistēmas uzturēšanas vajadzībām, eksperti izvērtēja dažādus amatus un noteica katras ārstniecības personu grupas mērķa algu. Tajā tiek ņemti vērā tādi faktori kā nepieciešamā izglītība, atbildība, nepieciešamā profesionālā pieredze un darba sarežģītība. Izvērtējot pēc iepriekš minētās metodes, mērķa alga 2020.gadā ārstiem bija 3 086 *euro*, ārstniecības un pacientu aprūpes personām - 1 820 *euro*, savukārt jaunākajam medicīniskajam personālam - 883 *euro*, ņemot vērā nepieciešamo izglītības līmeni un kvalifikāciju. Redzams, ka iepriekš uzturētā proporcija jaunākajam medicīniskajam personālam - 40% no ārsta darba samaksas, šīs dienas ekonomikas un tirgus apstākļos ir neatbilstoša un turpmāk tiks atbalstītas tirgum atbilstoši novērtētās amatu vērtības (proporcija 29%).

Līdz ar to, paaugstinot darba samaksu 2022.gadam, tika ņemts vērā, ka valsts apmaksāto veselības aprūpes pakalpojumu tarifu ārstniecības personām iekļautais darba samaksas apmērs ārstiem bija 60% no sasniedzamās mērķa algas (1 862 *euro* (2021.gada tarifu)/ 3 086 *euro*), ārstniecības un pacientu aprūpes personām - 61% (1 117 *euro*/ 1 820 *euro*), savukārt jaunākajam medicīniskajam personālam - 84% (745 *euro*/ 883 *euro*). Ņemot vērā, ka darba samaksas paaugstināšanai tika piešķirti tikai 35 milj. *euro*, tad tika nolemts paaugstināt darba samaksu tām ārstniecības personu grupām, kam tā procentuāli bija zemāka pret sasniedzamo mērķa algu. Kā arī 2022.gadā palielinot darba samaksu ārstiem, jaunākajam medicīniskajam personālam proporcija saglabājas 38% no ārsta darba samaksas, kas joprojām ir daudz augstāka kā starp novērtētajām mērķa algām katrai ārstniecības personu grupai. Ņemot to vērā, viszemāk atalgotajām ārstniecības personām (māsu palīgiem) ne zemākā mēnešalga, ne vidējā darba samaksa 2022.gadā nav palielināta.

2022.gadā 4,3 milj. *euro* tiks novirzīti, māsu profesijas attīstībai, paaugstinot māsu amata kvalifikācijas kategoriju un attiecīgi palielinot arī atalgojumu.

Ir izstrādāta *Jauna ārstniecības personu darba samaksas kārtība*, kuru plānots iesniegt izskatīšanai MK sēdē 2022.gada vidū. Jaunā modeļa pamatā - taisnīga, konkurētspējīga, caurskatāma un elastīga atlīdzības sistēma, kas motivē medicīnas personālu izvēlēties strādāt valsts apmaksāto veselības aprūpes pakalpojumu sektorā. Jauno ārstniecības personu darba samaksas modeli izstrādāja VM sadarbībā ar Valsts kanceleju, veidojot inovācijas domnīcu ar plašu ekspertu iesaisti (34 eksperti), iesaistoties ārstiem un māsām no dažādām ārstniecības iestādēm, veselības aprūpes nozares darba devējiem, augstskolu mācībspēkiem un veselības aprūpes politikas veidotājiem, kā arī pārstāvjiem no NVD un FM. Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Latvijas Veselības un sociālās aprūpes darbinieku arodbiedrība (LVSADA) un Latvijas Slimnīcu biedrība (pārstāv valsts un pašvaldību sektora darba devējus veselības nozarē) iebilst pret jauno modeli, jo uzskata, ka tam piemīt būtiski trūkumi, kas atbaidīs ārstniecības personas no darba valsts sektorā. Jaunais ārstniecības personu atalgojuma modelis tika izskatīts 2020.gada 18.decembra Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes sēdē un 2021.gada 4.janvāra Veselības aprūpes nozares apakšpadomes sēdē. Tika panākta vienošanās ar LVSADA. Informatīvais ziņojums "*Par jaunas ārstniecības personu darba samaksas kārtības izstrādāšanu*" tika papildināts ar Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, LVSADA un Latvijas Slimnīcu biedrības kopējo viedokli, kā arī atbalstu jaunā ārstniecības personu atalgojuma modeļa ieviešanai sniedza citas veselības nozares biedrības un asociācijas (Latvijas Ārstu biedrība, Latvijas Māsu asociācija, Latvijas Lielo slimnīcu asociācija, Veselības aprūpes darba devēju asociācija).

Ar 2022.gada 1.janvāri īstenota māsu reforma, kuras ietvaros ieviesta vispārējās aprūpes māsas profesija, tādējādi nodrošinot, ka persona pēc māsas (vispārējās aprūpes māsas) kvalifikācijas iegūšanas ir tiesīga patstāvīgi strādāt ārstniecības iestādes terapeitisko, ķirurģisko un ambulatoro pacientu aprūpē. Atbilstoši *Ārstniecības likuma grozījumiem*,

māsām vairs netiek piemērots sertifikācijas process, tā ietvaros māsu specialitātes un papildspecialitātes ir aizstātas ar specializāciju noteiktās aprūpes jomās.

Lai pilnveidotu rezidentūras procesu, ar mērķi racionālāk izlietot esošos rezidentūrai piešķirtos valsts budžeta līdzekļus. 2022.gada valsts budžetā ir piešķirti papildus 5,6 milj. *euro* darba samaksai maksas rezidentiem, kā arī vairāk nekā 266 tūkst. *euro* (šis finansējums turpinās pieaugt arī 2023. un 2024. gadā) papildus 30 no valsts budžeta finansētām studiju vietām rezidentu apmācībai. Rezidentūras organizācijā un finansēšanā tiks ievērots pamatprincips, kas paredz palielināt no valsts budžeta finansētas rezidentūras vietas, vienlaikus mazinot maksas rezidentūras vietu skaitu. Maksas rezidentūras vietu skaita plānošanas kritēriji un nosacījumi uzņemšanai maksas rezidentūrā 2022./2023. studiju gadā tika izstrādāti, un MK noteikumus plānots iesniegt izskatīšanai MK sēdē 2022.gada otrajā ceturksnī.

ESF projekta “*Ārstniecības un ārstniecības atbalsta personu pieejamības uzlabošana ārpus Rīgas*” ietvaros darbam ārstniecības iestādēs ārpus Rīgas piesaistītas ārstniecības personas un uz 2021.gada 31.decembri noslēgti 1125 kompensācijas līgumi par kopējo summu 9,28 milj. *euro*. Projekta ietvaros piesaistīti 128 ārsti, 203 ārsta palīgi, 8 ergoterapeiti, 24 fizioterapeiti, 482 māsas palīgi, 218 medicīnas māsas, 13 vecmātes, 2 zobu higiēnisti, 3 zobārsta asistenti un nodotas 23 ģimenes ārstu prakses, kuras pārņēmis 21 ģimenes ārsts.

2022. gada februārī tika uzsākts *Strukturālo reformu atbalsta programmas* tehniski atbalstīts projekts veselības nozares cilvēkresursu stratēģijas izstrādei Latvijā. Projekta ietvaros izstrādājamais stratēģijas ietvars paredz izstrādāt risinājumus šādos virzienos: veselības nozares cilvēkresursu kartējums; ilgtspējīgas medicīnas izglītības sistēmas attīstība (t.sk., tālākizglītības modelis); simulācijā balstītas medicīnas izglītības pieejas integrācija visos izglītības līmeņos un posmos; datubāzes par cilvēkresursiem pilnveide (esošā ārstniecības personu reģistra modernizācija, t.sk. papildināšana ar informāciju par rezidentiem, par tālākizglītības pasākumiem u.c.). Stratēģijas īstenošanai paredzētas investīcijas no ANM plāna (3,5 milj. *euro* bez PVN) un ESF+ 2021.-2027.gadam.

Veselības aprūpes pakalpojumu un zāļu pieejamības uzlabošana

Ir veikta arī virkne pasākumu, lai uzlabotu veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību. No 2022.gada palielināts no pacienta līdzmaksājumiem atbrīvoto personu loks. Turpmāk arī iedzīvotāji ar 2. grupas invaliditāti ir atbrīvoti no pacienta līdzmaksājuma, saņemot valsts apmaksātus veselības aprūpes pakalpojumus (apmeklējot ģimenes ārstu vai ārstus-speciālistus, veicot izmeklējumus, operācijas u.c.). Pacienta līdzmaksājumi turpmāk nav jāveic arī gadījumā, ja pacientam, kuram ir noteikta 2.grupas invaliditāte, ir nozīmēti izmeklējumi pēc vēža skrīninga jeb profilaktiskajām pārbaudēm, kas ir pieejamas iedzīvotājiem noteiktos vecumos.

No 2022.gada 1.janvāra paplašināts personu loks, kurām ir tiesības saņemt valsts apmaksātas ģimenes ārsta mājas vizītes. Tādējādi šobrīd valsts apmaksātas ģimenes ārsta mājas vizītes iespējams saņemt arī personām, kuras atrodas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā.

2021.gada beigās tika uzsākta primārās veselības aprūpes stiprināšanas pasākumu kopuma plānošana. Lai risinātu problēmas, ar ko šobrīd saskaras ģimenes medicīna, nepietiek vien ar finansējuma modeļa pārskatīšanu un pārstrukturizēšanu, nepieciešami arī primārās veselības aprūpes standarta un ģimenes ārsta prakses darba organizācijas koncepti. Šis problēmu kopums ir risināms ilgtermiņā un prasa milzīgu ieguldījumu gan no pakalpojuma sniedzēja, gan no pakalpojuma ieviesēja puses. Tāpēc 2022.gada sākumā tika uzsākta primārās veselības aprūpes stiprināšanas pasākumu pirmā daļa, t.i.

domnīcas, lai izstrādātu jaunās ("alternatīvās") ģimenes ārstu prakses modeli pacientu aprūpes un darba organizācijas jautājumos, ņemot vērā esošos personālrесурсus primārajā veselības aprūpē.

Veikti *Grozījumi Epidemioloģiskās drošības likumā* paredzot iespēju vakcināciju veikt aptiekā, sākotnēji pret COVID-19 infekciju, bet perspektīvā nodrošinot arī vakcināciju pret sezonālo gripu un ērcu encefalītu. Vienlaicīgi veikta farmaceitu teorētiskā un praktiskā apmācība no valsts budžeta līdzekļiem par vakcinācijas veikšanu.

Lai uzlabotu zāļu pieejamību, tiek izstrādāta *Koncepcija par zāļu finansiālo pieejamību*, kā arī tiks pārskatīts aptieku tīkls, lai uzlabotu aptieku pakalpojumu pieejamību mazāk apdzīvotās vietās.

No 2022.gada reto slimību ārstēšanai paredzētie līdzekļi tiek iekļauti zāļu kompensācijas sistēmā. Šāda kompensējamo zāļu nodrošināšanas kārtība veicinās procesa caurskatāmību, jo, lai uzsāktu apmaksu no valsts budžeta līdzekļiem, par visām reto slimību ārstēšanai paredzētajām zālēm būs nepieciešams Zāļu valsts aģentūras izmaksu efektivitātes atzinums. Zāļu ražotājiem un pacientiem būs skaidri noteikumi zāļu iekļaušanai, kā arī pārrunu ceļā ar ražotāju valstij būs iespēja panākt pēc iespējas zemāku cenu, kā arī ļaus sarakstā iekļaut gan jaunas zāles, gan paplašināt pacientu loku jau iepriekš sarakstā iekļautām zālēm. Šāda kārtība uzlabos arī plānošanu un padarīs elastīgāku finanšu plūsmu, vienlaikus sekmējot racionālu un elastīgu valsts budžeta līdzekļu izlietojumu, kā arī uzlabos un atvieglos pacientiem zāļu pieejamību – zāles pacienti varēs saņemt tuvāk savai dzīvesvietai aptiekā.

Onkoloģijas jomā izveidots "dzeltenais koridors" pacientiem ar ļaundabīgo audzēju recidīviem jeb slimības atkārtošanās pēc izveseļošanās vai izveseļošanās periodā. "Dzeltenā koridora" ietvaros ārstu konsultācijas, diagnostiskie izmeklējumi u.c. valsts apmaksātie veselības aprūpes pakalpojumi saistībā ar recidīvu tiek sniegti ārpus kopējās pacientu rindas, 10 dienu laikā. Pakalpojumi paātrinātā kārtībā tiek sniegti ar ģimenes ārsta vai speciālista nosūtījumu.

Izstrādāts *Veselības aprūpes pakalpojumu onkoloģijas jomā uzlabošanas plāns 2022.–2024. gadam*. Plāna virsmērķis ir veicināt cilvēkorientētas un integrētas veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību onkoloģijā, vienlaikus novēršot priekšlaicīgu mirstību no onkoloģiskām slimībām. Plāns paredz: 1) veicināt veselīga dzīvesveida paradumus sabiedrībā, uzlabojot iedzīvotāju zināšanas un izpratni par onkoloģisko slimību riska faktoriem un to ietekmi, kā arī onkoloģisko slimību savlaicīgu diagnostiku; 2) pilnveidot esošo skrīningu aptveri un kvalitāti, uzlabot situāciju primārajā diagnostikā un ārstēšanā biežākajās ļaundabīgo audzēju lokalizācijās, tajā skaitā uzlabot medicīniskās un psihosociālās rehabilitācijas pieejamību, kā arī uzlabot diagnostikas, ārstēšanas un dzīves kvalitāti bērniem ar ļaundabīgiem audzējiem; 3) nodrošināt veselības aprūpes pēctecību, stiprinot pārvaldību un veicinot efektīvu veselības aprūpes resursu izlietošanu onkoloģijas jomā. Plāna projekts šobrīd ir saskaņošanas stadijā.

Ar ANM finansiālu atbalstu plānots nodrošināt metodisko vadību onkoloģijas jomā, izveidojot Latvijas vēža centru un pieņemot vadlīnijas vēža aprūpes infrastruktūrai (500 tūkst. euro bez PVN).

No 2022. gada pacientiem ar ļaundabīgo audzēju diagnozēm tādi prioritāri pakalpojumi kā ultrasonogrāfija, endoskopija (t.sk. dienas stacionārā), magnētiskā rezonanse, rehabilitācija (t.sk. dienas stacionārā), dermatoveneroloģija, traumatoloģija, hematoloģija, ortopēdija, rokas un rekonstruktīvā mikroķirurģija un plastiskā ķirurģija dienas stacionārā tiks sniegti ārpus kopējās pacientu gaidīšanas rindas. Ārstniecības

iestādēm par šiem pakalpojumiem tiks maksāts virs "kvotas", tādējādi laiks līdz nepieciešamā pakalpojuma saņemšanai būtiski samazināsies.

No 2022.gada sievietēm pēc ļaundabīga audzēja operācijas tiek apmaksāta krūšu implantu ievietošana ar krūšu rekonstrukciju. Šis pakalpojums ir pieejams gan tām sievietēm, kurām ir atklāts ļaundabīgs audzējs, gan pacientēm, kurām ārstēšana jau noslēgusies un ir veicama implantu ievietošana.

Reaģējot uz augošo pieprasījumu psihoemocionālā atbalsta saņemšanai COVID-19 pandēmijas laikā, sākot ar 2021.gada 1.februāri krīžu un konsultāciju centrā "Skalbes" bezmaksas diennakts atbalsta tālrunim 67222922 piesaistīti īpaši apmācīti krīzes konsultanti. Līdz 2022.gada 30.jūnijam nodrošināts valsts apmaksāts konsultatīvais tālrunis pusaudžiem psihoemocionālā atbalsta saņemšanai, kura ietvaros konsultācijas bērniem un pusaudžiem, kā arī viņu vecākiem nodrošina klīniskie un veselības psihologi.

Kopš 2021.gada 1.jūlija darbu ir uzsākušas trīs jaunas VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca" Pusaudžu resursu centra filiāles – Valmierā, Ventspilī un Daugavpilī, kurās savlaicīgu palīdzību iespējams iegūt ikvienam pusaudzim ar mentālās veselības problēmām. Savukārt, Rīgas un Liepājas centros pusaudžu iespējas saņemt palīdzību ir paplašinātas.

2022.gadā notiek darbs pie priekšlikumu izstrādes pusaudžu psihiskās veselības uzlabošanai.

2021.gada 1.pusgadā darbu uzsāka valsts finansēti stacionāro ārstniecības iestāžu personāla psihoemocionālā atbalsta kabineti. Līdz ar to 2021.gadā medicīniskā personāla psihoemocionālam atbalstam tika īstenota kompleksa pieeja, nepieciešamo atbalstu nodrošinot 32 no kopumā 39 slimnīcām.

Kopš 2021.gada pavasara ikvienam iedzīvotājam ir iespēja ar ģimenes ārsta nosūtījumu noteiktā apjomā saņemt valsts apmaksātu psihoterapeitisko un psiholoģisko atbalstu - klīniskā un veselības psihologa, psihoterapijas speciālista vai psihoterapeita konsultācijas.

No 2022.gada ir palielināts vecums valsts apmaksātas medicīniskās apaugļošanas procedūras veikšanai. Pakalpojums tagad ir pieejams sievietēm līdz 40 gadu vecumam (iepriekš – līdz 37 gadu vecumam).

Ņemot vērā, ka bērniem līdz šim tika apmaksāta kohleārā implanta ķirurģiska ievietošana dzirdes uzlabošanai, no 2022. gada tiek apmaksāta arī ievietoto implantu ārējās daļas nomaiņa pēc 18 gadu vecuma. Implantu ārējās daļas nomaiņu pēc pilngadības sasniegšanas turpmāk veiks reizi astoņos gados.

Piešķirts papildu finansējums, lai nodrošinātu valsts apmaksātu diagnostikas pakalpojumu ieviešanu bērniem ar autiskā spektra traucējumiem. Paplašināts gadījumu klāsts, kad iespējams saņemt valsts apmaksāto epidurālo anestēziju dzemdību atsāpīnāšanai.

Lai pēc iespējas mazinātu iedzīvotāju veselības un dzīvības apdraudējumu, kā arī slimnīcu noslodzi, pandēmijas laikā paplašināts personu loks, kuri ir tiesīgi saņemt valsts apmaksātu vakcināciju pret gripu. Šajā gripas sezonas laikā atbilstoši pieejamajam vakcīnu apjomam valsts apmaksātu vakcināciju pret gripu var saņemt visi iedzīvotāji.

No 2022. gada tiek nodrošināta valsts apmaksāta vakcinācija pret cilvēka papilomas vīrusu arī zēniem. Par šādu nepieciešamību lēmusi Imunizācijas valsts padome, ņemot vērā, ka cilvēka papilomas vīruss var izraisīt onkoloģisku slimību, piemēram, galvas, kakla, zarnu vēzi. Tāpat no 2022. gada tiek nodrošināta arī valsts apmaksāta vakcinācija grūtniecēm un pusaudžiem pret garo klepu.

ANM ietvaros paredzēts finansiāls atbalsts sabiedrības veselības pētījumu veikšanai, lai uzlabotu sabiedrības veselības politikas plānošanu un īstenošanu antimikrobās rezistences, vakcinācijas un infekcijas slimību jomā (715 tūkst. euro bez PVN).

2022.gadā plānots panākt vienošanos par valsts obligātās veselības apdrošināšanas modeli un izstrādāt atbilstošus grozījumus normatīvajos aktos.

Veselības aprūpes kvalitātes un efektivitātes uzlabošana

Veselības aprūpes kvalitātes uzlabošanas nolūkos ESF projektā *“Ārstniecības un ārstniecības atbalsta personāla kvalifikācijas uzlabošana”* ietvaros tiek īstenotas apmācības ārstniecības un ārstniecības atbalsta personām, nodrošinot profesionālo zināšanu un prasmju pilnveidi un turpmākās resertifikācijas iespējas, kā arī radot iespējas savā specialitātē nepraktizējošai ārstniecības personai atgriezties darba tirgū. Tālākizglītības atbalsta pasākumu ietvaros līdz 2021.gada 31.decembrim pavisam apmācīti 25517 dalībnieki, izstrādāti un mājaslapā www.talakizglitiba.lv publicēti 94 metodiskie materiāli.

Īstenots EK *Strukturālo reformu atbalsta programmas* 2017.-2020.gadam tehniski atbalstīts projekts *“Atbalsts pacienta ziņotās pieredzes pasākumu izstrādei veselības sistēmas darbības novērtēšanai Latvijā”*²², kura ietvaros izveidota pacienta ziņotās pieredzes sistēma (PREMS platforma), izstrādāts rīcības plāns pacienta ziņotās pieredzes sistēmas ieviešanai, lai Latvija nākotnē spētu uzturēt pacienta ziņotās pieredzes sistēmu bez ārēja atbalsta. Sadarbības līgums ar SPKC par PREMS datu platformas izmantošanu noslēgts ar 9 stacionārajām ārstniecības iestādēm, 6 no tām jau apkopo PREMS datus. Notiek pārējo stacionāro ārstniecības iestāžu iesaiste PREMS datu apkopšanā, analizēšanā un attiecīgo uzlabojumu ieviešanā.

2021.gadā tika izveidotas 5 darba grupas, kuras izstrādāja priekšlikumus par katram slimnīcu līmenim obligāti nodrošināmajiem pakalpojuma profiliem; nepieciešamo cilvēkresursu skaitu (slodzes) katrā profilā; katram profilam nodrošināmo pakalpojumu apjomu, izmeklējumus; kvalitātes kritērijus terapijas, ķirurģijas, pediatrijas, grūtniecības un dzemdību aprūpes pakalpojuma profilam. Ir sagatavots *Informatīvais ziņojums par slimnīcu atbilstību noteiktam līmenim*, kuru plānots iesniegt izskatīšanai MK sēdē 2022.gada pirmajā pusgadā.

Ir attīstīts slimnīcu sadarbības tīkls, lai atvieglotu personālrесursu novirzīšanas koordinēšanu starp slimnīcām, pacientu pārvešanu, kā arī konsultācijas COVID-19 pacientu ārstniecības nodrošināšanai. Pieņemti grozījumi MK noteikumos, kas sadarbības tīkla ietvaros ārstniecības iestādes vadītājam dod lielāku elastību savu darbinieku novirzīšanai pildīt darba pienākumus citā ārstniecības iestādē sadarbības teritorijas ietvaros. Gadījumos, ja būs nepieciešams darbinieku norīkot ārpus sadarbības teritorijas, būs vajadzīga darbinieka rakstiska piekrišana. Tāpat slimnīcas, kas nodrošina COVID-19 pacientu ārstniecību, var piesaistīt arī brīvprātīgā darba veicējus un organizēt brīvprātīgo darbu atbilstoši *Brīvprātīgā darba likumā* noteiktajai kārtībai.

Lai uzlabotu veselības aprūpes kvalitāti un pieejamību, sadarbībā ar ārstniecības iestādēm un profesionālajām asociācijām, notiek pakalpojumu tarifu pārskatīšana, lai nodrošinātu: 1) energoresursu un citu izmaksu indeksāciju, 2) tarifu pārskatīšanu prioritārajās jomās – onkoloģijas, reto slimību, psihiatrijas, narkoloģijas un infekciju. Kā

²² Nr. SRSS/S2019/035 “Support to the Development of Patient Reported Experience Measures for Health System Performance Assessment in Latvia”

viena no prioritāri pārskatāmām aprūpes pakalpojumu grupām saglabājas COVID-19 seku mazināšana (testēšana, vakcinācija un ārstēšana), kā arī COVID-19 pandēmija ir iezīmējusi nepieciešamību pārskatīt tarifus, kas saistīti ar intensīvās terapijas nodrošināšanu.

Lai paaugstinātu veselības aprūpei piešķirtā finansējuma izlietojuma efektivitāti un uzlabotu pakalpojumu kvalitāti, tiks izstrādāti kritēriji mamogrāfijas un veselības aprūpes mājās pakalpojumu sniedzēju atlasei stratēģiskā iepirkuma ietvaros (samaksa par pakalpojumu saistīta ar pakalpojuma kvalitātes kritērijiem).

Ar ANM finansējuma atbalstu:

- tiks veidots koordinācijas mehānisms, lai novērtētu, izstrādātu un ieviestu jaunus veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanas modeļus, secīgi integrējot tos valsts finansēto veselības aprūpes pakalpojumu ietvaros (15,5 milj. *euro* bez PVN);
- plānots veikt pētījumu par sekundārās ambulatorās veselības aprūpes kvalitāti un pieejamību veselības sistēmas novērtēšanai un uzlabošanai un rezultātus izmantot veselības aprūpes politikas pilnveidošanai (650 tūkst. *euro* bez PVN);
- paredzēta uz cilvēku centrētas, visaptverošas, integrētas veselības aprūpes sniegšanas modeļa attīstība, veicot investīciju stratēģijas izstrādi un izstrādājot rekomendācijas integrētas un epidemioloģiski drošas veselības aprūpes attīstībai (700 tūkst. *euro* bez PVN);
- paredzētas investīcijas universitātes un reģionālo slimnīcu veselības aprūpes infrastruktūras stiprināšanai (149,5 milj. *euro* bez PVN) un investīcijas sekundāro ambulatoro pakalpojumu sniedzēju veselības aprūpes infrastruktūras stiprināšanai (8,5 milj. *euro* bez PVN);
- tiks izveidota Latvijas iedzīvotāju genoma reference (Latvijas dalība *Genome for Europe* projektā – *GoLatvia* projekts) (1,96 milj. *euro* bez PVN).

Veselības nozares digitālo risinājumu izstrāde

Tiek izstrādāts *Digitālās veselības stratēģijas projekts 2022.-2027. gadam* un tiks turpināta veselības nozares digitālo risinājumu attīstīšana, lai: 1) nodrošinātu E-veselības sistēmas darbības stabilitāti, 2) izstrādātu veselības nozares digitālo risinājumu pārvaldības modeli un uzsāktu veselības nozares IKT kompetences centra izveidi, 3) izstrādātu Digitālās veselības (DigiVes) ekosistēmas arhitektūru (principus un standartus) 4) ieviestu Onkoloģijas reģistru kā jaunā parauga sistēmas pilotprojektu, 5) uzsāktu slimnīcu informācijas sistēmas izveidi kopējā DigiVes ietvarā. Ar ERAF līdzekļu atbalstu paredzēts uzlabot veselības datu pieejamību un savietojamību gan datu primārai, gan sekundārai izmantošanai.

Pasākumu COVID-19 krīzes pārvarēšanai īstenošana

Tika izveidots vakcinācijas projekts, uzsākta un tiek veiksmīgi ieviesta vakcinācija pret COVID-19. 2021.gada 2. jūnijā tika uzsākta 12-15 gadus vecu pusaudžu vakcinācija. Kopš 2021.gada oktobra vakcinācijā iesaistītas visas ģimenes ārstu prakses (daļa vakcināciju veic savās līgumorganizācijās). Savukārt no 2021.gada 16. decembra vakcīnu pret COVID-19 var saņemt ikviens bērns no piecu gadu vecuma. Līdz 2022.gada 15.martam ir veiktas vairāk kā 2,86 milj. vakcinācijas epizodes, vakcināciju pabeiguši vairāk kā 1,30 milj. iedzīvotāju, kas ir 68,73% no kopējās populācijas jeb 78,52% vecumā no 12 gadiem. Balstvakcīnu saņēmuši vairāk kā 509 000 iedzīvotāju, t.sk. to ir saņēmušas 54,9% personas vecumā no 60 gadiem, kurām ir pagājis noteiktais laiks kopš pabeigtās vakcinācijas.

Vakcīnām pret COVID-19 2021. gadā piešķirti vairāk nekā 67 milj. *euro* un 2022. gadā rezervēts finansējums vairāk nekā 131 milj. *euro*.

Izveidota vienotā vakcinācijas informācijas sistēma (ViVaT) vakcinācijas procesa vadībai. Tā nodrošina: 1) portālu iedzīvotājiem www.manavakcina.lv, kur iedzīvotāji var pieteikties vakcinācijai; 2) vakcinācijas rindu moduli prioritāro grupu pārvaldībai un iedzīvotāju apziņošanai par uzaicinājumiem uz vakcināciju; 3) vakcinācijas punktu kapacitātes pārvaldības un vakcinācijas procesa nodrošināšanu vakcinācijas punktā; 4) centralizētās vakcinācijas rindas un kalendāra sinhronizāciju ar biežāk lietotajām ārstniecības iestāžu un ģimenes ārstu prakšu informācijas sistēmām; 5) vakcīnu piegādes vadību uz vakcinācijas punktiem, atbilstoši noslodzes prognozēm; 6) pilnu procesa monitoringu atvērto datu veidā, informējot, gan lēmumu pieņēmējus, gan sabiedrību. ViVaT vakcinācijas procesa darbības nodrošināšanai no līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem 2021. gadā piešķirti vairāk nekā 1,4 milj. *euro*.

ES digitālā COVID-19 sertifikāta izmantošana Latvijā uzsākta 2021.gada 1.jūnijā, nodrošinot iedzīvotājiem iespēju uzrādīt apliecinājumu par veikto vakcināciju pret COVID-19, veiktā COVID-19 laboratoriskā testa rezultātu vai COVID-19 izslimošanas faktu.

2021.gadā īstenotas piecas vakcinācijas aptveri veicinošas reklāmas kampaņas, ietverot video reklāmas, audio reklāmas, sociālo mediju video reklāmas un vides reklāmas ar fokusētu dažādu iedzīvotāju mērķgrupu uzrunāšanu par vakcinēšanos pret COVID-19, kampaņas video reklāmas izplatīšana nodrošināta televīzijā, radio, internetā un vidē, kampaņas realizētas pateicoties ESF finansējumam.

Tika nodrošināta pastāvīga vakcinācijas un epidemioloģiskās situācijas, un veselības sistēmas noslodzes analīze, kā arī atbilstoši tai izstrādājusi ierosinājumus epidemioloģiskās drošības regulējumam, Operatīvās Vadības grupas ietvaros veicot starpinstitūciju koordināciju un saskaņošanu ar privātā sektora partneriem, t.sk. analizējot norises plašākā sabiedrībā un līdzsvarojot epidemioloģiskos riskus ar tautsaimniecības, izglītības, kultūras, labklājības un citām sabiedrības vajadzībām.

2021.gada 9. februārī MK atbalstīja *Pasākumu plānu slimnīcu kapacitātes stiprināšanai*, piešķirot tam vairāk nekā 66,6 milj. *euro*. Lai COVID-19 pacienti ar smagu slimības gaitu saņemtu atbilstošu veselības aprūpi, tika iegādātas jaunas intensīvās terapijas gultas un atbilstoši aprīkotas jau esošās. Tāpat tika nodrošināta plašāka observācijas gultu pieejamība pacientu izvietošanai, veselības stāvokļa novērošanai un palīdzības sniegšanai līdz COVID-19 testa rezultātu saņemšanai un tālākai pacienta virzīšanai stacionārā. Tāpat, lai būtiski pastiprinātu epidemioloģiskās drošības prasības un novērstu infekcijas izplatīšanās riskus slimnīcās, veikta pacientu plūsmu nodalīšana. Lai nodrošinātu gatavību papildu gultu izvēršanai COVID-19 pacientu ārstēšanai slimnīcās, atbilstošu materiāltehnisko nodrošinājumu, diagnostikas ierīces un skābekļa pieejamību 2021.gada rudenī piešķirts papildus finansējums 2021.gadam 15,7 milj. *euro* apmērā, tai skaitā 9,93 milj. *euro* apmērā ar finanšu ieguldījumu palielinot pamatkapitālu VM kapitālsabiedrības slimnīcās un 2022.gadam 6,7 milj. *euro*.

No līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem piešķirti 57,09 milj. *euro*, lai 2021. gadā segtu izdevumus, kas ārstniecības iestādēm un laboratorijām radušies COVID-19 uzliesmojuma un seku novēršanai – par individuālās aizsardzības un dezinfekcijas līdzekļiem, kas nepieciešami epidemioloģiski drošu veselības aprūpes pakalpojumu nodrošināšanai ambulatorajā un stacionārajā sektorā, tostarp laboratoriskajiem pakalpojumiem, attālinātajām konsultācijām, pacientu transportēšanas izmaksām.

Lai nodrošinātu medikamenta Veclury (ar aktīvo vielu remdesivīrs), Regn-CoV2 un Tocilizumab nepārtrauktu pieejamību Covid-19 pacientu turpmākajai ārstēšanai, no līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem 2021. gadā piešķirti vairāk nekā 12 milj. *euro*.

Lai motivētu ārstniecības personas darbam ar COVID-19 pacientiem un piesaistītu papildu medicīnas personālu, nodrošinātas piemaksas un atvaļinājuma rezerves uzkrājums COVID-19 ārstniecībā un ierobežošanā iesaistītajiem mediķiem un citiem darbiniekiem. No 2021. gada 1.janvāra līdz 30.oktobrim no līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem šim mērķim izlietots – 148,4 milj. *euro*, 2021.gada novembra un decembra piemaksu nodrošināšanai finansējums ir iezīmēts 2022.gada budžetā – 31,34 milj. *euro* apmērā. Laika periodam no 2022. gada 1.janvāra līdz 31.martam no līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem piešķirts finansējums 49,52 milj. *euro* apmērā.

Lai 2021. gadā (janvāris-novembris) apmaksātu mediķu un citu darbinieku virsstundu darbu, kas ir saistīts ar COVID-19 jautājumu risināšanu un seku novēršanu, no līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem piešķirti 15,8 milj. *euro*. 2022.gadā finansējums no līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem tiks prasīts atbilstoši faktiski nepieciešamajam apmēram.

Līdz 2021.gada rudenim ģimenes ārstu praksēm bijis pieejams papildu vairāk nekā 50 milj. *euro* liels finansējums, tostarp COVID-19 piemaksām un ar to saistītajiem pakalpojumiem. Gada pēdējā ceturksnī ģimenes ārstiem tika nodrošinātas 100% piemaksas. Kopš 2021.gada 1. oktobra atbalsts palielināts – par katru ievadīto vakcīnas devu 11,87 *euro* piemaksa. Par vienas vakcīnas devas ievadīšanu senioram šobrīd tiek maksāts 24,47 *euro*, ja tā veikta praksē, un 34,69 *euro*, ja – dzīvesvietā.

Tāpat ģimenes ārsti saņem piemaksas par sasniegtajiem vakcinācijas rādītājiem – 2 *euro* par katru pacientu vecumā no 60 gadiem un pacientu ar noteiktām hroniskām saslimšanām, ja vakcinācijas aptvere ir līdz 60%; 4 *euro*, ja vakcinācijas aptvere ir no 60% līdz 80%, un 6 *euro*, ja vakcinācijas aptvere ir no 80% līdz 100%. Piemaksas apmēru nosaka atkarībā no tā, vai ģimenes ārsta prakse nodrošina vai nenodrošina vakcināciju pret COVID-19, un vakcinācijas aptveres noteiktā ģimenes ārsta pacientu grupā.

Lai veicinātu aktīvāku iedzīvotāju vecumā no 60 gadiem pirmreizējo vakcināciju pret COVID-19, 2022.gada pirmajā pusgadā, ģimenes ārstu praksēm paredzēta resursu piemaksa (ietverot finansējumu papildu darbinieka piesaistei, kā arī piemaksas par iedzīvotāju no 60 gadiem vakcināciju pret COVID-19. Piemaksas paredzētas arī citām ārstniecības iestādēm, kas veic vakcināciju pret COVID-19. Šiem mērķiem no budžeta līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem MK 2022.gada 25.janvārī ir iezīmējis 8,4 milj. *euro*.

Papildus ģimenes ārstu praksēm, finansiāls stimulants tika paredzēts arī ārstniecības iestādēm senioru pirmreizējās vakcinācijas pret COVID-19 prioritizēšanai no 2021.gada 1.decembra līdz 2022.gada 15.janvārim.

Katrai praksei, kurā vakcinē pret COVID-19, paredzēta kompensācija par ģimenes ārsta praksē nodarbināto personu veselības veicināšanas un rehabilitācijas pasākumiem, tām ģimenes ārsta praksēm, kas savā praksē veic vakcināciju pret COVID-19 (saņemti laikposmā no 01.10.2021. līdz 31.08.2022.), iezīmējot šim mērķim 2022.gadā no līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem indikatīvo finansējumu 0,4 milj. *euro* apmērā.

Vienlaikus periodā no 2021.gada 1.oktobra līdz 31.decembrim ģimenes ārstu praksēm, kuras ir noslēgušas līgumu ar Nacionālo veselības dienestu par vakcinācijas veikšanu, tika noteikts bonusa maksājuma tarifs 11,87 *euro* apmērā par personu, kura saņēmusi kaut vienu vakcīnas poti periodā no 01.10.2021. līdz 31.12.2021. Šim mērķim 2022.gadā no līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem ir iezīmēts indikatīvais finansējums 3,1 milj. *euro* apmērā.

Saņemts ES Solidaritātes fonda atbalsts Latvijai COVID-19 seku mazināšanai 1,18 milj. *euro* apmērā. Atbalsts paredzēts medicīnas iekārtu un aprīkojuma iegādei ārstniecības iestādēm un vienotā digitālā epidemioloģiskās drošības rīka izstrādei NVD.

Lai 2021.gadā nodrošinātu smagi un vidēji smagi ar COVID-19 izslimojošo rehabilitāciju, piešķirti 1,19 milj. *euro*. Ir iezīmēts finansējums subakūtajai medicīniskajai rehabilitācijai pacientiem pēc COVID-19 infekcijas izslimošanas 2,83 milj. *euro* apmērā 2022.gada 1.pusgadam.

2.6. PUBLISKĀ SEKTORA EFEKTIVITĀTE

ES PADOMES REKOMENDĀCIJA:

- UZLABOT PUBLISKĀ SEKTORA PĀRSKATATBILDĪBU UN EFEKTIVITĀTI, JO ĪPAŠI ATTIECĪBĀ UZ PAŠVALDĪBĀM UN VALSTS UN PAŠVALDĪBU UZŅĒMUMIEM, UN INTEREŠU KONFLIKTU NOVĒRŠANAS REŽĪMU.

Valsts pārvaldes efektivitāte

No 2017. gada līdz 2020. gadam tika īstenots *Valsts pārvaldes reformu plāns 2020.gadam* (skat. 2.5.ielikumu). Šobrīd tiek strādāts pie *Valsts pārvaldes modernizācijas plāna 2027.gadam* izstrādes, kā arī tiek īstenota virkne pasākumu ar mērķi uzlabot valsts pārvaldes efektivitāti, uzlabojot atlīdzības sistēmu, iedzīvinot inovācijas kultūras principus valsts pārvaldē, pilnveidojot informācijas un tehnoloģiju risinājumus un uzlabojot apmācības sistēmu valsts pārvaldē strādājošajiem.

2.5.ielikums

VALSTS PĀRVALDES REFORMU PLĀNS 2020.GADAM

Plāna mērķis bija – ekonomija, lietderība, efektivitāte. Plāns tika attiecināts uz trīspadsmit ministrijām un to padotības iestādēm, kā arī Valsts kanceleju, Valsts administrācijas skolu un PKC. Šī plāna ietvaros tika īstenotas un aizsāktas vairākas būtiskas reformas un pasākumi. Tostarp nodrošināta valsts pārvaldē nodarbināto skaita samazināšana, kas tika noteikta kā priekšnosacījums atlīdzības paaugstināšanai, kas dotu iespēju noturēt un piesaistīt kvalificētus ekspertus publiskajā pārvaldē. 2020. gada decembrī tika sasniegts kopējais samazinājums par 7,64 %, kas ir 3224,05 nodarbināto slodzes. Vērtējot plānā izvirzītā mērķa – samazināt nodarbināto skaitu līdz ES vidējam līmenim – izpildi, secināms, ka izvirzītais mērķis ir ticis sasniegts: 2020. gadā Latvijā tas bija 7,1 %, bet vidējais ES – 7,2 %.

2021.gadā tika uzsākts darbs pie jaunā valsts pārvaldes attīstības plānošanas dokumenta – *Valsts pārvaldes modernizācijas plāns 2027.gadam*. Plāna mērķis – atvērta, gudra, efektīva valsts pārvalde. Šobrīd izvirzīti šādi seši darbības virzieni:

- integritāte, atbildība un vērtības;
- pakalpojumu attīstība un inovācijas;
- cilvēkresursi (mācīšanās un attīstība);
- politikas kvalitāte;
- darba vide;
- centralizācija.

Valsts pārvaldes modernizācijas plāna 2027.gadam izstrādē tiks iesaistītas dažādas sabiedrības grupas²³, kā arī ņemti vērā citi aktuālie politikas plānošanas dokumenti, kas ietekmē publiskās pārvaldes attīstību. Atbilstoši LNANP noteiktajam, modernizācijas plāna izstrāde jāpabeidz līdz 2022.gada beigām.

2021.gadā likts pamats **atlīdzības reformai**, pieņemot *Grozījumus valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā*, kuri stāsies spēkā no 2022. gada 1. jūlija²⁴. Jaunais regulējums paredz turpmāk atalgojuma skalu noteikt ar koeficientu ar piesaisti bāzes algai. Mērķis ir veicināt valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku darba snieguma efektivitāti un kvalitāti, uzlabojot atlīdzības konkurētspēju - nosakot mēnešalgu mērķa līmeni valsts pārvaldē atbilstoši 80% (vidēji) no privātajā sektorā maksātā darba samaksas līmeņa, kā arī mainot proporciju starp darba samaksas pastāvīgo un mainīgo daļu un ieviešot citus mūsdienīgus darba samaksas risinājumus. Šāds regulējums izvēlēts, lai varētu operatīvāk sekot līdzi ekonomikas attīstības procesiem valstī, tas ir, ja ekonomika aug un bāzes mēnešalga palielinās, tad paaugstinās arī mēnešalgu skala un institūcija var paaugstināt mēnešalgas, ja ir tāda iespēja (tai ir pieejami finanšu resursi) un to pieļauj atlīdzības fonds. Vienlaikus tiek arī pilnveidots *Amatu katalogs valsts un pašvaldības institūcijās nodarbinātajiem*, veidojot to atbilstoši

²³ 2022. gada 11. februārī notika ekspertu diskusija par modernizācijas plānu. Diskusija par modernizācijas plānu notika arī Valsts sekretāru sanāksmē 2022.gada 7. aprīlī.

²⁴ Grozījumi Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā (16.11.2021.), <https://likumi.lv/ta/id/328115-grozijumi-valsts-un-pasvaldibu-instituciju-amatpersonu-un-darbinieku-atlidzibas-likuma>

darba tirgus tendencēm, vienkāršojot aprakstus, pielāgojot darba tirgus realitātei, iekļaujot jaunus (darba tirgū aktuālus) amatus, amatu nosaukumus, amatu funkciju nosaukumus. Šāda pieeja nodrošina nākotnē, ka par līdzvērtīgu darbu ir nosakāma arī līdzvērtīga atlīdzība.

Tāpat ir aizsākts darbs pie sistemātiskas **darba snieguma rādītāju noteikšanas**. *Augstākā līmeņa vadītāju attīstības programmas*²⁵ ietvaros īstenots pilotprojekts valsts sekretāru darba snieguma rādītāju definēšanai. MK 2022. gada 1. februārī apstiprināja instrukciju "*Kārtība, kādā izstrādā un aktualizē institūcijas darbības stratēģiju un novērtē tās ieviešanu*". Valsts kanceleja ir publicējusi vadlīnijas stratēģiju izstrādei²⁶, kur būs arī ieteikumi darba snieguma rādītājiem.

Efektīvas un atbildīgas valsts pārvaldes priekšnosacījums ir spējīgi un profesionāli vadītāji. Valsts kanceleja nodrošina **centralizētu vadītāju atlasī**, nodrošinot profesionālo kompetenču un vadības spēju izvērtējumā balstītu atlases procesu, vairojot tā uzticamību. Piemēram, 2021. gadā tika nodrošināti 10 atlases konkursi, bet 2022. gadā centralizēti tiks nodrošināti tādu nozīmīgu iestāžu kā KNAB un FID priekšnieku amata konkursi. Izstrādāta *Efektīva vadītāja rokasgrāmata*²⁷. *Augstākā līmeņa vadītāju attīstības programmas* ietvaros notikuši vairāki vebināri un apmācības. Kopumā 2021.gadā augstākā līmeņa vadītājiem bijusi iespēja piedalīties 18 dažādos projekta pasākumos, savai izglītībai veltot 156 stundas.

2021.gada septembrī ar EK DG REFORM tehniskā instrumenta palīdzību tika uzsākta **atbalsta funkciju standartizācijas un centralizācijas reforma** (grāmatvedība, personāla lietvedība un cilvēkresursu vadība). Atbalsta funkciju standartizācija un centralizācija ir plānota kā daļa no *Valsts pārvaldes modernizācijas plāna 2027.gadam*. Atbilstoši Atveseļošanās un noturības mehānisma plānam, 2026. gada rezultatīvais rādītājs ir 15% no kopējā darbinieku skaita tiešajā publiskajā pārvaldē saņem centralizētus grāmatvedības un cilvēkresursu vadības pakalpojumus no vienotā risinājuma pakalpojumu sniedzēja. Patlaban saskaņošanā atrodas *Informatīvā ziņojuma projekts par grāmatvedības un personāla lietvedības funkciju centralizāciju valsts pārvaldē*.

Turpmākajos gados plānotais:

- līdz 2022.gada 4. ceturksnim ir plānots izstrādāt un MK iesniegt *Vienoto pakalpojumu centra konceptu*;
- no 2023.gada līdz 2026.gadam ir plānots nodrošināt *Vienoto pakalpojumu centra koncepta* ieviešanu un nodrošināt resoru pāriešanu šajā centrā;
- līdz 2030.gadam ir plānots nodrošināt visu ministriju un padotības iestāžu pāriešanu uz Vienoto pakalpojumu centru, ja analīzes gaitā nav definēti būtiski iemesli, kāpēc pāriešanu nav iespējams veikt.

Uzsākta **inovācijas kultūras iedzīvināšana valsts pārvaldē**. Turpinās aktīvs darbs pie publiskā sektora inovētspējas celšanas un inovācijas ekosistēmas attīstīšanas. OECD Publiskā sektora inovācijas observatorija - OPSI ir veikusi pētījumu "*Publiskā sektora inovācijas sistēma Latvijā*". Pētījuma ietvaros analizēti līdzšinējie sasniegumi un izaicinājumi inovāciju jomā, kā arī sniegti priekšlikumi turpmākai attīstībai. 2021. gadā publicētas *Eksperimentēšanas vadlīnijas Latvijas publiskajam sektoram*, kas ir svarīgs solis ceļā uz vienotu eksperimentēšanas metodes izmantošanu Latvijas publiskajā sektorā. Vadlīnijas izstrādāja viena no pasaules vadošajām valsts pārvaldes inovācijas domnīcām [Demos Helsinki](#), sadarbībā ar OECD OPSI.

²⁵ Tiek īstenota ESF projekta Nr. 3.4.2.0/15/I/003 "*Augstākā līmeņa vadītāju attīstības programma*" ietvaros.

²⁶ <https://www.mk.gov.lv/lv/media/12837/download>

²⁷ <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5408/download>

EK atbalsta jau trešo Valsts kancelejas projektu Latvijas valsts pārvaldes inovācijas sistēmas attīstībai (*Support for further development of public sector innovation system of Latvia*). Projekta mērķis – minētā OECD OPSI pētījuma rekomendāciju ieviešana, lai inovācija kļūtu par strukturētu un mērķtiecīgi virzītu valsts pārvaldes darba procesu, pakāpeniska pārejot uz pašu finansējuma avotiem. Turpinās darbs pie ES *Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna* 6.3. reformas un investīciju virziena “*Publiskās pārvaldes modernizācija*” 6.3.1.3.i investīcijas “*Publiskās pārvaldes inovācijas eko-sistēmas attīstība*” plānošanas un ieviešanas nosacījumu regulējuma izstrādes.

Ievērojot OECD OPSI rekomendācijas, EM sadarbībā ar Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru, Latvijas Darba devēju konfederāciju, Latvijas Biznesa savienību un *Junior Achievement Latvia* īsteno iniciatīvu “*Ierēdnis ēno uzņēmēju*”. Tradīciju, kura aizsākusies 2019. gadā, 2022. gadā plānots paplašināt ar uzņēmēju ieteikto uzlabojumu un pieteikto problēmu risinājumu īstenošanu saskaņā ar moderniem pārvaldības un klientu vadības principiem 6 mēnešu periodā pēc ēnošanas dienas.

2021.gadā turpinājās valsts pārvaldes inovācijas ekspertu tīkla darbība, kurā tiek pārstāvēti inovācijas eksperti no visām ministrijām. Inovācijas ekspertu tīklā tika novadītas dizaina domāšanas un sprinta fasilitēšanas mācības, kuras vadīja dizaina pētniecības centrs *PDR (Cardiff Metropolitan University)*²⁸. Izstrādāta rokasgrāmata “*Kā plānot, īstenot un noslēgt inovācijas sprintu*” – metodoloģisks pamats tam, kā būtu īstenojams viens inovācijas procesa sprints²⁹.

Inovācijas laboratorija sadarbībā ar VAS “Valsts nekustamie īpašumi” (VNĪ) un valsts, pašvaldību un privātā sektora sadarbības partneriem turpina darbu pie “*Nākotnes biroja*” **koncepta** attīstības – modernas, uz sadarbību vērstas valsts pārvaldes darba vietas attīstības vīzija, kas var stimulēt funkciju apvienošanu un kopīgu darba vietu izveidi darba veikšanai arī ārpus Rīgas. Ir izveidota rokasgrāmata valsts pārvaldes iestādēm, kā attīstīt nākotnes darba vidi, kas ir moderna, ērta un motivējoša, valsts pārvaldei kļūstot pieejamākai gan Latvijas reģionos, gan arī cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem. Turpinās darbs pie Valsts kancelejas sadarbībā ar VNĪ *Informatīvā ziņojuma par tiešās valsts pārvaldes iestāžu biroja telpu optimizācijas iespējām Rīgā* izstrādes.

Valsts pārvaldes reformu plāna 2020.gadam īstenošanas laikā tika pabeigti divi nozīmīgi **informācijas tehnoloģiju risinājumi** efektīvākas valsts pārvaldes attīstībai, lielākai caurskatāmībai un atbildībai:

- 2021.gada 9.septembrī darbu uzsāka Vienotais tiesību aktu projektu izstrādes un saskaņošanas portāls jeb TAP portāls³⁰, nodrošinot būtisku tiesību aktu projektu izstrādes un lēmumu pieņemšanas procesa modernizāciju – turpmāk tiesību aktu un attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un saskaņošanas process notiek digitālā vidē, nodrošinot arī sabiedrības līdzdalības iespējas. TAP portāla darbības uzsākšanai tika izstrādāts jauns regulējums MK darbības nodrošināšanai. 2022. gadā plānots turpināt modernizēt MK lēmumu pieņemšanas procesu, paplašinot TAP portāla funkcionalitāti;
- turpinās arī Valsts un pašvaldības iestāžu tīmekļvietņu vienotās platformas³¹ attīstība, nodrošinot arvien jaunu valsts pārvaldes iestāžu tīmekļvietņu migrāciju uz jauno platformu, kura ļauj pēc vienotiem principiem radīt jaunas valsts pārvaldes iestāžu tīmekļvietnes, kas veidotas pēc vienotas funkcionalitātes un līdzīga dizaina,

²⁸ Plašāka informācija pieejama: <https://inovacija.mk.gov.lv/lv/>

²⁹ Plašāka informācija pieejama: <https://inovacija.mk.gov.lv/lv/>

³⁰ TAP portāla publiskā vide - <https://tapportals.mk.gov.lv/>, vairāk informācijas - <https://www.mk.gov.lv/lv/tap-portals>

³¹ Vairāk informācijas - <https://www.mk.gov.lv/lv/projekta-dalibnieki-valsts-un-pasvaldibu-iestades>

lai nodrošinātu iedzīvotājiem atpazīstamu vidi, kurā ērti un ātri orientēties un atrast meklēto informāciju. Līdz šim izveidotas un ikvienam pieejamas jau 90 valsts un pašvaldības iestāžu jaunās mājaslapas.

Lai veicinātu **politiku un regulējuma kvalitāti**, izstrādātas un Tiesību aktu izstrādes ceļvedī tai.mk.gov.lv publicētas *Vadlīnijas sākotnējās ietekmes izvērtēšanai un novērtējuma ziņojuma sagatavošanai TAP portālā*. Drīzumā tiks pabeigts darbs pie *Vadlīnijām sabiedrības līdzdalības nodrošināšanai publiskajā pārvaldē*. 2022. gadā tiks uzsākts darbs pie mācību pasākumiem par sabiedrības līdzdalību Valsts administrācijas skolā.

MK 2021. gada 13. augustā tika apstiprināts **Publiskajā pārvaldē nodarbināto mācīšanās un attīstības plāns 2021.-2027. gadam**. Plāna pamatideja ir publiskajā pārvaldē ieviest organizācijas, kas mācās, principus un veidot mācīšanos kā ikdienas paradumu nākotnes publiskajā pārvaldē, kā arī izveidot un horizontāli integrēt vienotu un sistemātisku zināšanu pārvaldību. Šāda paradumu maiņa ir pirmais solis, lai ilgtermiņā publisko pārvaldi veidotu kā atvērtu, elastīgu, uz kopradi vērstu un produktīvu organizāciju. Plāns paredz nodrošināt publiskajā pārvaldē nodarbināto kompetenču attīstību atbilstoši nākotnes kompetencēm, tādējādi veicinot publiskās pārvaldes profesionalitāti un efektivitāti un mūžizglītības principa īstenošanu, vienlaikus stimulējot nodarbināto konkurētspēju darba tirgū un uzlabojot publiskās pārvaldes darbības un pakalpojumu kvalitāti.

Pārskata periodā tika organizēti dažādi pasākumi pašvaldībām to kapacitātes celšanai, tajā skaitā vairojot zināšanas par iespējām veicināt uzņēmējdarbības attīstību, motivējot sekmēt ekonomisko attīstību pašvaldībās, kā arī par labas pārvaldības principiem.

Saskaņā ar *Reģionālās politikas pamatnostādņēm 2021.-2027. gadam* (apstiprinātas MK 2019.gadā) plānots sniegt atbalstu pašvaldību un plānošanas reģionu speciālistu kapacitātes celšanai efektīvākai to funkciju izpildei un sniegto publisko pakalpojumu kvalitātes uzlabošanai, kā arī ilgtspējīgas attīstības plānošanai un īstenošanai saskaņā ar labas pārvaldības principiem.

MK 2022. gada 10. februārī tika apstiprināts **Latvijas Piektais nacionālais atvērtās pārvaldības rīcības plāns 2022.-2025. gadam**³². Plāna mērķis ir veicināt jēgpilnu un efektīvu sabiedrības līdzdalību izsvērtu un kvalitatīvu lēmumu izstrādē un valsts institūciju darba sabiedrības interesēs atklātību un caurskatāmību. Plāna izstrādei 2021.gada martā tika izveidota koprades platforma <https://atvertlatvija.manabalss.lv>, kurā tika saņemtas 107 iedzīvotāju idejas atvērtās pārvaldības pasākumiem. Plāna īstenošanai ir izveidota uzraudzības padome, kurā ir visu ministriju, NVO un citu iesaistīto pušu deleģētie pārstāvji.

Svarīgi iedzīvināt **vērtības balstītu kultūru valsts pārvaldē** un uzlabot sabiedrības uzticību valsts pārvaldei. VAS tiek izstrādāti e-kursi par ētiku un vērtībām, kas būs pieejami 2022. gadā nodarbinātajiem valsts pārvaldē. Tāpat Latvija piedalās *OECD Uzticēšanās pētījumā (OECD Trust Survey)*, kura pirmie rezultāti tiks apspriesti OECD 2022. gada aprīlī. OECD plāno pētījumu publicēt 2022.gada jūnijā. Tā rezultāti palīdzēs mērķtiecīgāk veikt tādas reformas, kuras veicina uzticēšanos valsts pārvaldei. 2022. gada martā darbu uzsāka NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes³³ Uzticēšanās darba grupa PKC vadībā.

³² <https://likumi.lv/ta/id/329905-par-latvijas-piekto-nacionalo-atvertas-parvaldibas-ricibas-planu-2022-2025-gadam>

³³ Vairāk informācijas: <https://www.mk.gov.lv/lv/nevalstisko-organizaciju-un-ministru-kabineta-sadarbibas-memoranda-istenosanas-padome>

2021. gada 7. jūlijā MK apstiprinātās *Digitālās transformācijas pamatnostādnes 2021.-2027. gadam* ietver vienotas un efektīvi funkcionējošas pakalpojumu nodrošināšanas sistēmas attīstību. Pakalpojumiem ir jābūt ērti pieejamiem, atbilstoši vienas pieturas aģentūras principam kā digitālajā, tā analogā vidē, pieprasot pēc iespējas mazu pakalpojuma saņēmēja iesaisti un pūles. Klātienē pakalpojumiem jābūt sniegtiem ģeogrāfiski pieejamā vienotā un profesionālā tīklā. Jābūt iespējai pieprasīt valsts pakalpojumus un sazināties ar valsts un pašvaldību iestādēm, izmantojot audio un video komunikācijas iespējas, piemēram, videoiesnieguma formā. 2021. gada 2. pusgadā VARAM sadarbībā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūru un VID uzsāka attālinātas un personalizētas konsultācijas organizēšanas izmēģinājumu projektu, praksē pārbaudot pakalpojumu sniegšanu, izmantojot digitālas tehnoloģijas. VARAM arī 2022. gadā turpina darbu pie pakalpojumu sniegšanas reformas. 2021. gada beigās iedzīvotāji klātienē varēja pieteikt valsts pārvaldes pakalpojumus 122 valsts un pašvaldību vienotajos klientu apkalpošanas centros (VPVKAC). Plānots līdz 2023.gadam izveidot līdz 592 VPVKAC, paplašinot VPVKAC tīklu teritoriāli, un līdz 2027. gadam paplašināt VPVKAC pieejamo pakalpojumu grozu.

Valsts un pašvaldību uzņēmumu pārvaldība

Kopš Latvija 2016.gada 1.jūlijā kļuva par pilntiesīgu OECD dalībvalsti liela uzmanība tiek pievērsta tiesiskā regulējuma pilnveidošanai attiecībā uz profesionālo valsts uzņēmumu pārvaldību. Latvijai valsts (un arī pašvaldību) uzņēmumu pārvaldībai saistošas ir *OECD Vadlīnijas par valsts uzņēmumu korporatīvo pārvaldību* (skat. 2.6.ielikumu).

Lielākie izaicinājumi publisko kapitālsabiedrību pārvaldībā ir:

- salīdzinoši liels kapitālsabiedrību skaits. Latvijā kapitālsabiedrības statuss ir arī kultūras un medicīnas, kā arī dažādām aģentūru tipa organizācijām, kas citās valstīs nav reģistrētas kā kapitālsabiedrības. Tomēr valsts kapitālsabiedrību skaits, kuras var uzskatīt par komerciāli orientētām, nav pārāk liels – aptuveni 20 kapitālsabiedrības;
- sadrumstalota kapitāla daļu turētāja funkcija. Kopumā valsts kapitālsabiedrību (kopā 70 valsts kapitālsabiedrības ar tiešu izšķirošu valsts ietekmi) kapitāla daļu turēšana ir nodota 11 ministrijām un citām iestādēm. Atsevišķām kapitālsabiedrībām kapitāla daļu turētāja funkcijas nodrošina pat vairākas ministrijas vienlaikus. PKC kā koordinācijas institūcijai nav iespējas ietekmēt kapitāla daļu turētāju lēmumu pieņemšanu. PKC ir izstrādājis vairākas vadlīnijas publisko kapitālsabiedrību pārvaldībai, tomēr PKC nav funkcijas nodrošināt šo vadlīniju piemērošanu un uzraudzību;
- joprojām nepietiekama padomes loma;
- nepietiekama privātā sektora kapitāla piesaiste; Vairāki PKC veiktie pētījumi norādīja uz nepietiekamu privātā kapitāla piesaisti valsts kapitālsabiedrību attīstības projektu finansēšanā. Kopumā bija novērojams, ka Latvijas valsts kapitālsabiedrības savā finanšu mērķu izvirzīšanā mēdz būt piesardzīgākas nekā līdzīgi uzņēmumi citās valstīs.

PKC un citas iesaistītās puses pastāvīgi rosina dažādus uzlabojumus publisko personu kapitālsabiedrību informācijas publiskošanā, lai tās apjoms būtu līdzvērtīgs biržā kotētiem uzņēmumiem. Sākot ar 2020.gadu PKC veic visaptverošu publicētās informācijas izvērtēšanu valsts un pašvaldību kapitāla daļu turētāju un valsts kapitālsabiedrību un lielo pašvaldību kapitālsabiedrību mājas lapā, kā arī sagatavo kopsavilkumus par informācijas publiskošanas pārbaudes rezultātiem.

2022.gadā būtiskākās pārmaiņas saistītas ar prasībām publiskām kapitālsabiedrībām sagatavot un publicēt nefinanšu paziņojumu un paziņojumu par korporatīvo pārvaldību.

Nefinanšu paziņojumā nepieciešams iekļaut informāciju par kapitālsabiedrības komercdarbības ietekmi uz vidi, sociālajiem un ar darbiniekiem saistītajiem aspektiem, cilvēktiesību ievērošanu un pretkorupcijas un kukuļošanas novēršanas pasākumiem.

2.6.ielikums

TIESISKĀ REGULĒJUMA PILNVEIDOŠANA

Atbilstoši OECD rekomendācijām tika izveidots vienots tiesiskais regulējums un 2015.gadā stājās spēkā *Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums*, kas nosaka gan to, kā publiskas personas iegūst, gan izbeidz līdzdalību kapitālsabiedrībās, kāda ir publisko kapitālsabiedrību pārvaldības organizācija, kā tiek iecelti valdes un padomes locekļi un daudzi citi jautājumi, tai skaitā, likumā noteikti arī padomes neatkarības kritēriji un ir aizliegta politisko partiju amatpersonu atrašanās publisko kapitālsabiedrību valdes vai padomes locekļu amatos. Likums nosaka arī informācijas publiskošanas prasības gan attiecībā uz to vadībā esošajām personām, gan attiecībā uz kapitālsabiedrību finanšu datiem, gan uz citu informāciju.

Publisko kapitālsabiedrību vadības personām ir valsts amatpersonas statuss un ir jāievēro *Likumā par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā* noteiktie ierobežojumi. Publiskas personas kapitālsabiedrībai savā mājaslapā internetā jāpublicē būtiskākās kapitālsabiedrības politikas, kurās definēti kapitālsabiedrības darbības principi attiecībā uz risku pārvaldību, interešu konfliktu un korupcijas novēršanu, korporatīvo pārvaldību un citiem jautājumiem.

2015.gadā tika ieviesta valsts kapitālsabiedrību koordinācijas institūcija, kuras funkcijas īsteno PKC.

Kopš 2016.gada ir izveidotas (atjaunotas) padomes lielajās un atsevišķās vidējās valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībās. Kopš 2020.gada PKC organizē padomes locekļu atlasi valsts kapitālsabiedrībās, un šāds centralizētāks process palīdz veidot profesionālākas padomes, tomēr joprojām ministriju un citu kapitāla daļu turētāju ietekme nominācijas procesos ir liela, kas ietekmē kandidātu atlases rezultātus. Tāpat nepieciešams precizēt esošo padomes, kā arī valdes locekļu iecelšanas nākamajam termiņam pamatojuma atklāšanu un pagaidu padomes un valdes locekļu svaicīgu nomainu.

2020.gada beigās tika izstrādāts jauns *Korporatīvās pārvaldības kodekss*. No 2022.gada lielajām publisko personu kapitālsabiedrībām būs pienākums publicēt par 2021.gadu paziņojumu par korporatīvo pārvaldību atbilstoši jaunajam kodeksam, kurš ietvers arī novērtējumu par iekšējās kontroles sistēmu un interešu konflikta novēršanu.

2022.gadā PKC ir sagatavojis un iesniedzis sabiedriskajai apspriešanai *Konceptuālo ziņojumu par publisku personu kapitālsabiedrību un publisku personu kapitāla daļu pārvaldības politikas nepieciešamajām izmaiņām*. Būtiskākās piedāvātās izmaiņas ir pārvaldības politikas saskaņošana ar valdības politisko ciklu, valsts kā aktīva un informēta īpašnieka lomas stiprināšana, izstrādājot akcionāra gaidu vēstules, veicināt privātā kapitāla piesaistes iespējas, emitējot obligācijas vai kotējot akcijas biržā, atbalstīt inovatīvu produktu un pakalpojumu attīstību, radot iespēju dibināt meitas uzņēmumus vai veicinot sadarbību ar jaunuzņēmumiem, kā arī turpināt virzību uz valsts kapitālsabiedrību pārvaldības funkciju pakāpenisku centralizāciju.

Korupcijas apkarošana un interešu konflikta novēršana

2021.gadā Latvija uzlaboja savu vietu Korupcijas uztveres indeksā³⁴, pakāpjoties no 42.vietas uz 36.vietu 180 valstu starpā. Par progresu korupcijas mazināšanā un interešu konflikta novēršanā liecina arī Eiropas Padomes Pretkorupcijas starpvalstu grupas (GRECO) un OECD Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupas (OECD WGB) ziņojumi (skat. 2.7.ielikumu).

2.7.ielikums

STARPTAUTISKO ORGANIZĀCIJU ATZINĪGI VĒRTĒJUMI PAR LATVIJAS PROGRESU

GRECO 2021.gada 11.janvārī publicēja ziņojumus par *Ceturtais novērtēšanas kārtas par korupcijas novēršanu parlamenta deputātu, tiesnešu un prokuroru darbībā noslēgšanu*, kurā apstiprinājusi, ka Latvija izpildījusi 11 no kopumā 14 izteiktajām rekomendācijām, un *Piektās novērtēšanas kārtas atbilstības ziņojumu*, kurā atzīst, ka Latvija pilnībā vai daļēji izpildījusi 14 no 17 Piektās novērtēšanas kārtas laikā izteiktajām rekomendācijām par korupcijas novēršanu augstākajās izpildvaras funkcijās un tiesībsaizsardzības iestādēs.

OECD WGB ir atzinusi būtisku Latvijas progresu 3.fāzes novērtējuma rekomendāciju izpildē, sasniedzot un demonstrējot acīmredzamus rezultātus ārvalstu amatpersonu kukuļošanas krimināllietu sekmīgā izmeklēšanā un tālākā virzībā. Latvija ir pilnībā vai daļēji izpildījusi 35 no 44 OECD WGB izteiktajām rekomendācijām. OECD WGB atzinīgi novērtēja, ka KNAB pirmoreiz iestādes vēsturē sekmīgi izmeklēja un rosināja uzsākt kriminālvajāšanu divās krimināllietās par ārvalstu amatpersonu iespējamu kukuļošanu, tādējādi apliecinot KNAB spējas sekmīgi izmeklēt ne tikai nacionālus, bet arī pārobežu kukuļošanas gadījumus. Tāpat darba grupa atzinīgi novērtēja KNAB sadarbību ārvalstu amatpersonu kukuļošanas un ar to saistīto noziegumu izmeklēšanā ar citām iestādēm, tostarp FID un Latvijas Republikas prokuratūru.

Vienlaikus OECD WGB sniedza pozitīvu vērtējumu KNAB proaktīvajai pieejai ārvalstu amatpersonu kukuļošanas gadījumu atklāšanā, piesaistot papildu cilvēkresursus, t.sk. analītiķus, kuru pamatuzdevums ir atklāt un sniegt atbalstu koruptīvu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā, kā arī organizējot un piedaloties apmācībās, kas vērstas uz korupcijas un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas izmeklēšanu.

³⁴ <https://www.transparency.org/en/cpi/2021/index/lva>

Turpinās darbs vairākos virzienos pie **tiesiskā ietvara stiprināšanas**, kā rezultātā tika pieņemti un stājās spēkā vairāki grozījumi dažādos normatīvajos aktos, t.sk. lai izpildītu arī starptautisko organizāciju, piemēram, OECD WGB rekomendācijas:

- 2021.gada 1.janvārī stājās spēkā *Grozījumi Kriminālprocesa likuma* 121.pantā, paredzot kārtību pirmstiesas procesā pieprasīt no zvērinātiem revidentiem viņu rīcībā esošās ziņas par faktiem, kas viņiem kļuvuši zināmi, sniedzot profesionālos pakalpojumus, kas līdz šim *Revīzijas pakalpojumu likuma* 25.panta izpratnē bija aizliegts. Paredzams, ka minētais grozījums pirmstiesas procesā atvieglēs sadarbību ar zvērinātiem revidentiem;
- 2021.gada 5.augustā stājās spēkā *Grozījumi Krimināllikuma* 317., 318. un 319.pantos, nosakot, ka turpmāk "būtiska kaitējuma valsts varai vai būtisku kaitējumu pārvaldības kārtībai" kritērijs tiks piemērots atbilstoši *Likumā par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību*³⁵ definīcijai, šādā veidā novēršot atšķirīgu izpratni un neskaidrības procesa virzītājiem *Krimināllikuma* piemērošanā;
- 3. lasījumam Saeimā tiek virzīti *Grozījumi Krimināllikumā*, paredzot no *Krimināllikuma* izslēgt 322. pantu "Starpniecība kukuļošanā", jo tas laika gaitā ir zaudējis savu nozīmi, jo atbilstoši starptautiskajām rekomendācijām kukuļdevējs un starpnieks ir iesaistīti vienā noziedzīgā nodarījumā, un kaitējums, ko tie rada, uzskatāms par līdzvērtīgu;
- 3. lasījumam Saeimā tiek virzīti *Grozījumi Likumā par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību*, paredzot papildināt šo likumu ar jaunu 19.3 pantu, kurā tiek skaidrots viens no kukuļošanas ar starpniecību veidiem.

Tiek uzlabota **interesešu konflikta novēršanas sistēma**, regulāri pilnveidojot *Likuma par interesešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā* (IKNL) normas. 2021.gadā pieņemti vai stājās spēkā vairāki *Grozījumi IKNL*:

- iekļaujot Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes³⁶ locekļus valsts amatpersonu definīcijā, piemērojot tām IKNL ierobežojumus, aizliegumus un pienākumus;
- precizējot valsts amatpersonas radnieku definīciju, piešķirot tiesības veikt veterinārārsta darbu bez īpašas atļaujas saņemšanas, nosakot konceptuāli jaunu ziedojumu pieņemšanas kārtību, kā arī pienākumu precizēt valsts amatpersonas deklarāciju viena mēneša laikā pēc tam, kad administratīvā pārkāpuma procesā vai kriminālprocesā ir stājies spēkā nolēmums, ar kuru persona ir sodīta par nepatiesu ziņu norādīšanu valsts amatpersonas deklarācijā. Grozījumi papildus uzliek pienākumu Satversmes aizsardzības biroja direktoram turpmāk iesniegt valsts amatpersonas deklarāciju, paplašina deklarācijā sniedzamās informācijas tvērumu (informāciju par pusbrāļiem un pusmāsām), nosaka komercdarbības ierobežojumus plašākam personu lokam, terminētu liegumu valsts amatpersonām pārstāvēt publiskas personas institūcijas intereses pret bijušo privātā sektora darba devēju, nosaka pienākumu valsts amatpersonai informēt par iespējamiem korupcijas gadījumiem, kas tai kļuvuši zināmi pildot amata pienākumus, iesniegt informāciju, kas nepieciešama, veicot iekšējās kontroles pasākumus korupcijas un interesešu konflikta riska novēršanai iestādē, piešķir FID tiesības iepazīties ar publiski nepieejamās valsts amatpersonas deklarācijas daļas informāciju;
- nosakot pienākumu politiskajām amatpersonām saņemt rakstveida atļauju amatu savienošanai no tos amatā iecēlušās valsts amatpersonas vai amatā iecēlušās amatpersonas pilnvarotās personas. Šis pienākums tiek piemērots Valsts prezidenta padomniekam, Ministru prezidenta, Ministru prezidenta biedra, ministra, īpašu

³⁵ <https://likumi.lv/ta/id/50539-par-kriminallikuma-speka-stasanas-un-piemerosanas-kartibu>

³⁶ 2020.gada 19.novembrī pieņemts un 2021.gada 1.janvārī stājās spēkā *Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likums*, izveidojot jaunu valsts iestādi - Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomi.

uzdevumu ministra biroja vadītājam, padomniekam, konsultantam un palīgam, kuriem jau ir amatpersonas statuss un kuriem tiek piemēroti amata savienošanas ierobežojumi, tādejādi ieviešot GRECO Piektās novērtēšanas kārtas rekomendāciju nodrošināt, ka visām politiskajām amatpersonām (izņemot MK locekļus un parlamentāros sekretārus) ir nepieciešams saņemt rakstveida atļauju savienot amatus.

Korupcijas novēršanas jomā 2021.gadā KNAB pieteicās un 2022.gadā saņēma apstiprinājumu projekta pieteikumam *“Korupcijas novēršanas ietvara stiprināšana Latvijā”* EK Tehniskā atbalsta instrumenta programmas ietvaros. Projekts sastāv no trīs komponentēm:

- *Likuma par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā* novērtēšana un pilnveidošanas rekomendāciju izstrāde;
- iekšējo kontroles sistēmu normatīvā regulējuma novērtēšana un iekšējo kontroles sistēmu kvalitātes vērtēšanas metodoloģijas izstrāde;
- nacionālās korupcijas risku novērtēšanas metodoloģijas izstrāde, kuras ietvaros tiktu vērtēts arī korupcijas noziedzīgo nodarījumu latentums.

2021.gadā KNAB izstrādāja plāna projektu *“Korupcijas novēršanas un apkarošanas pasākumu plāns 2021.–2024.gadam”* (turpmāk – Plāns), kurš pārņem *“Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes 2015.-2020.gadam”*, un ir to secīgs turpinājums. Plānā saglabāts iepriekš definētais korupcijas novēršanas un apkarošanas kurss (mērķi un rīcības virzieni), taču vienlaikus tas ietver jaunu uzdevumu kopumu, lai sasniegtu korupcijas novēršanas un apkarošanas politikas virsmērķi: ievērojot institūciju labas pārvaldības un cilvēkresursu efektīvas vadības principu, nodrošināt jebkuras institūcijas vai organizācijas uzticamu darbību. Plāna pasākumi organizēti, lai sasniegtu piecus apakšmērķus:

1. nodrošināt cilvēkresursu vadības politiku, kas izslēdz motivāciju koruptīvai rīcībai;
2. pilnveidot pretkorupcijas iekšējās kontroles sistēmu;
3. mazināt toleranci pret korupciju;
4. nodrošināt soda par likumpārkāpumiem neizbēgamību;
5. ierobežot naudas varu politikā.

Plāns 2021.gada 1. jūlijā izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē. 2022.gadā turpināsies darbs pie Plāna saskaņošanas un iesniegšanas apstiprināšanai MK.

2020.gada oktobrī KNAB Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) granta līdzfinansētās programmas *“Starptautiskā policijas sadarbība un noziedzības apkarošana”* ietvaros saņēma atbalstu projekta *“Atbalsts trauksmes celšanas sistēmas izveidei Latvijā”* īstenošanai. Projekta mērķis ir veicināt sabiedrības iesaisti, ziņojot par korupciju un citiem latentiem noziegumiem, vienlaikus sniedzot iedzīvotājiem drošu un ērtu ziņošanas kanālu, kā arī pilnveidojot KNAB kompetenci koruptīvu noziegumu atklāšanā un izmeklēšanā. Projekta ietvaros līdz 2022.gada 31.decembrim paredzēts īstenot trīs nozīmīgas aktivitātes: tiešsaistes ziņošanas platformas izveidi ziņošanai par KNAB kompetences jautājumiem, organizēt divas apjomīgas sociālās kampaņas, lai veicinātu sabiedrības izpratni par korupcijas izpausmes veidiem un nepieciešamību ziņot par novērotajiem pārkāpumiem, kā arī īstenot pasākumus KNAB izmeklēšanas un analītiskās kapacitātes stiprināšanai.

3. LATVIJAS ATVESEĻOŠANAS UN NOTURĪBAS PLĀNS

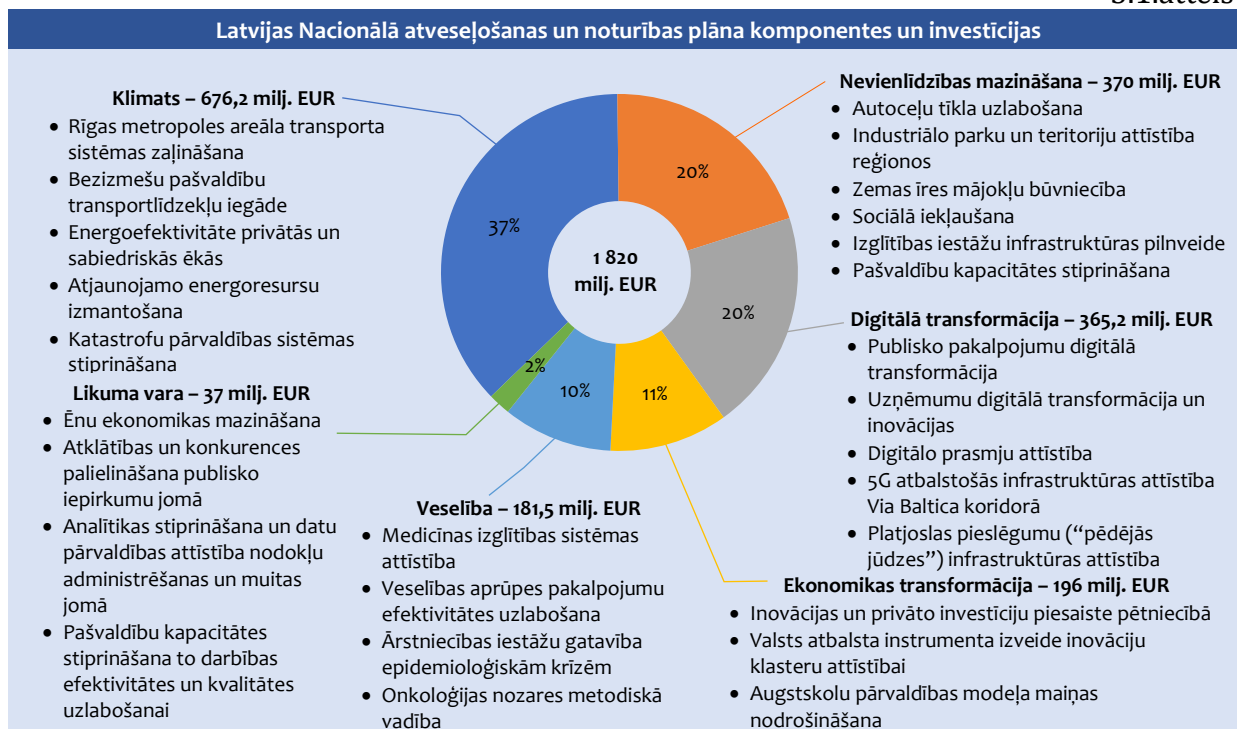
ES PADOMES REKOMENDĀCIJAS:

- AR IEGULDĪJUMIEM SAISTĪTĀJĀ EKONOMIKAS POLITIKĀ GALVENO UZMANĪBU VELTĪT INOVĀCIJAI, CENAS ZIŅĀ PIEEJAMU MĀJOKĻU PIEDĀVĀJUMAM, TRANSPORTAM, JO ĪPAŠI TĀ ILGTSPĒJAI, RESURSU EFEKTIVITĀTEI UN ENERGOEFEKTIVITĀTEI, ENERĢIJAĻU STARPSAVIENOJUMIEM UN DIGITĀLAJAI INFRASTRUKTŪRAI, ŅEMOT VĒRĀ REĢIONĀLĀS ATŠKIRĪBAS.
- NODROŠINĀT UZŅĒMUMU PIEKĻUVI LIKVIDITĀTES ATBALSTAM, JO ĪPAŠI MAZAJIEM UN VIDĒJIEM UZŅĒMUMIEM. PASTEIDZINĀT LABĀ SAGATAVOTĪBAS STADIJĀ ESOŠO PUBLISKO INVESTĪCIJU PROJEKTU ĪSTENOŠANU UN ROSINĀT PRIVĀTĀS INVESTĪCIJAS, LAI SEKMĒTU EKONOMIKAS ATVESEĻOŠANU. KONCENTRĒT INVESTĪCIJAS UZ ZAĻO PĀRKĀRTOŠANOS UN DIGITĀLO PĀREJU, JO ĪPAŠI UZ PĒTNIECĪBU UN INOVĀCIJU, TĪRU UN EFEKTĪVU ENERĢIJAS RAŽOŠANU UN IZMANTOŠANU, ILGTSPĒJĪGU TRANSPORTU UN DIGITĀLO INFRASTRUKTŪRU.

LNANP jeb *Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāns* (AF plāns) ir nozīmīgs dokuments ES finansējuma apguvē Latvijā *Eiropas atveseļošanas un noturības mehānisma* kontekstā, un tas atspoguļo reformas un pasākumus ES Padomes rekomendāciju jomās, kā arī ņem vērā Eiropas Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2021/241, ar ko izveido Atveseļošanas un noturības mehānismu noteiktās prasības 37% finansējuma koncentrēt priekšlikumiem klimata pārmaiņu mazināšanas jomā, savukārt 20% finansējuma – digitālās transformācijas mērķiem. LNANP ir iekļauti investīciju projekti un reformas, lai veicinātu ātrāku ekonomikas atveseļošanu no pašreizējās COVID-19 krīzes. LNANP balstās uz 6 komponentēm (skat. 3.1.attēlu).

2021.gada 30.aprīlī AF plāns oficiāli iesniegts EK. 2021.gada 22.jūnijā EK sniedza pozitīvu AF plāna vērtējumu. 2021.gada 13.jūlijā AF plāns ar ES Padomes īstenošanas aktu apstiprināts ES Ekonomikas un finanšu lietu padomē.

3.1.attēls

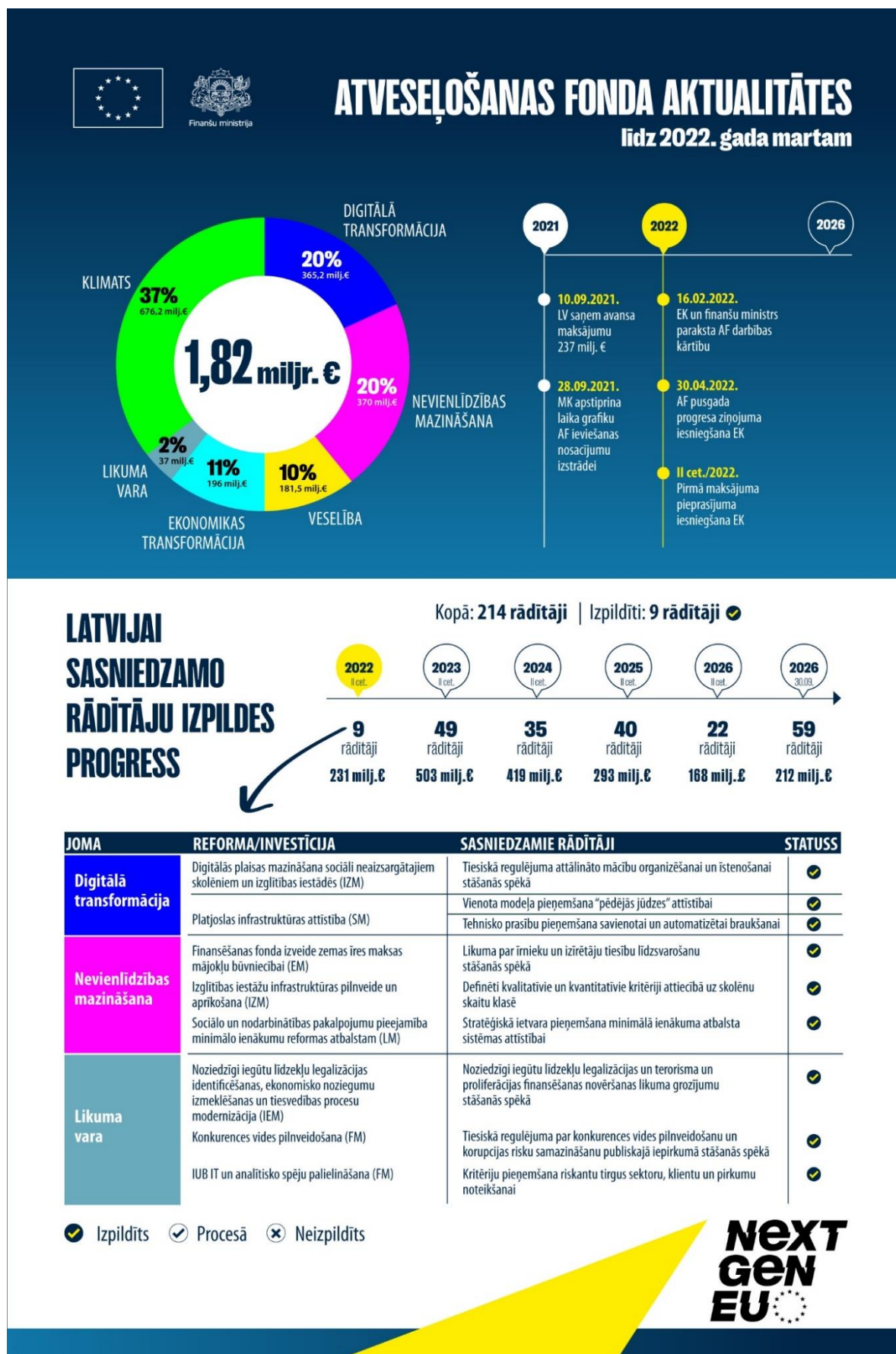
AF plāna projektus varēs iesniegt uzņēmēji, pašvaldības un valsts organizācijas, biedrības un nodibinājumi. AF plāna finansējums būs pieejams līdz 2026. gada 31. augustam.

AF plāna aktuālā izpildes situācija uz 31. martu ir atspoguļota 3.2.attēlā³⁷.

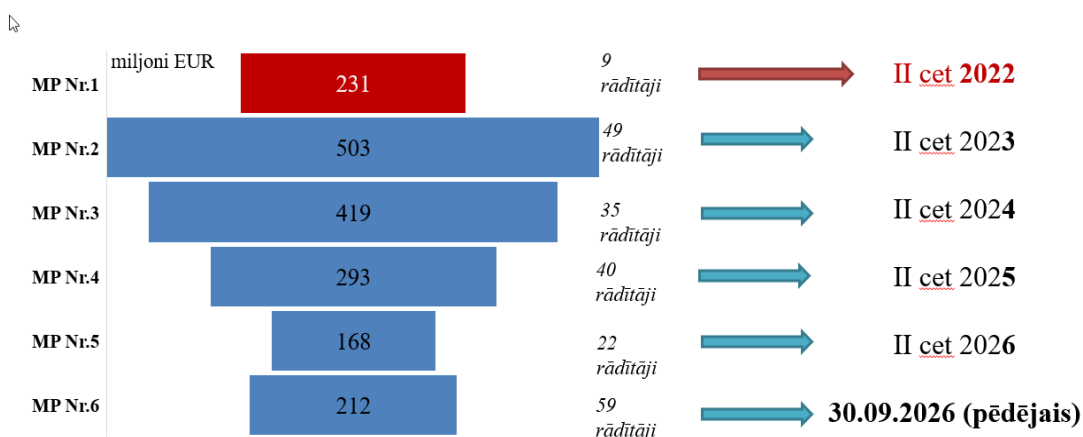
³⁷ Plaša informācija gan par Latvijai, gan citām ES dalībvalstīm pieejamo AF finansējumu un tā izmantošanu ir pieejama EK tīmekļa vietnē https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/index.html?lang=en.

Atveseļošanas fonda aktualitātes

informācija par 2021. gadā plānotiem un izpildītiem rādītājiem
(iekļaujami 2022.gada maksājuma pieprasījumā EK)

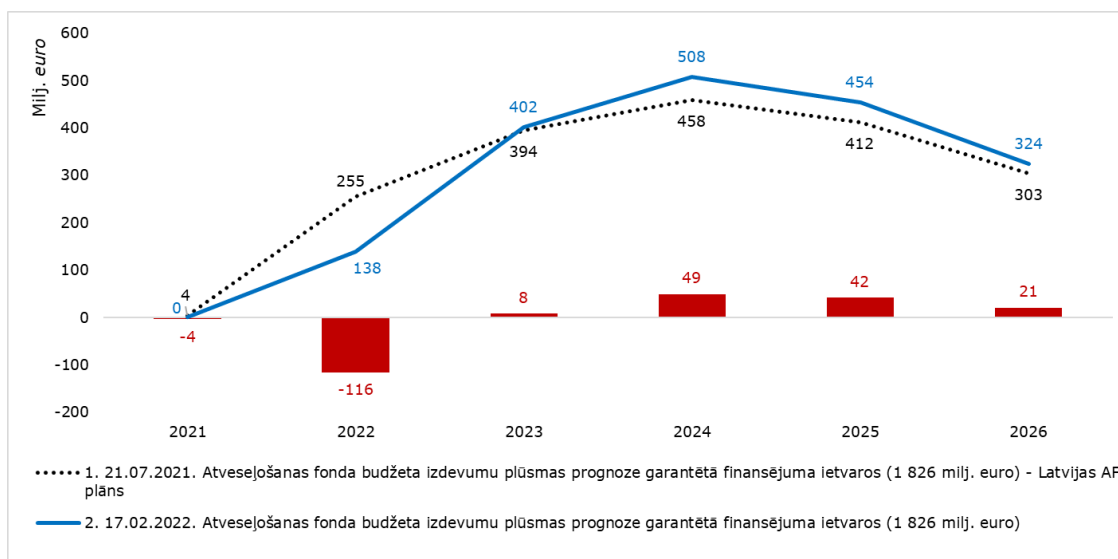

AF plāna investīciju maksājumu pieprasījumu grafiks un iespējamie valsts budžeta ieņēmumi

Saskaņā ar ES prasībām³⁸ Latvijai noteiktajos termiņos jāsniedz EK AF plāna īstenošanas progressa pusgada ziņojums un maksājumu pieprasījums EK atmaksas saņemšanai, pievienojot vairākus pavadošos dokumentus (aplīdzinošos dokumentus atskaites punktu un mērķu sasniegšanai, kopsavilkumu par pārbaudēm, tostarp konstatētajiem trūkumiem, kā arī pārvaldības deklarāciju par atbilstošu sistēmas pārvaldību).

AF plāna budžeta izdevumu indikatīvā prognoze (milj. euro)

Padomes Īstenošanas lēmumā³⁹ noteiktais laika grafiks paredz Latvijai iesniegt maksājuma pieprasījumu reizi gadā, kas iesniedzami EK noteiktos termiņos (skat.

³⁸ 2021. gada 12. februāra Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2021/241, ar ko izveido Atveseļošanas un noturības mehānismu, 27., 24., 22. pants. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021R0241&from=EN>; Eiropas Padomes 2021. gada 6. jūlija lēmums par Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna izvērtējuma apstiprināšanu; Eiropas Komisijas un Latvijas Republikas Atveseļošanas un noturības mehānisma finansēšanas nolīgums <https://www.esfondi.lv/normativie-akti-1>

³⁹ Eiropas Padomes 2021. gada 6. jūlija lēmums par Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna izvērtējuma apstiprināšanu, <https://www.esfondi.lv/normativie-akti-1>

3.3.attēlu). Kopā EK maksājumi sadalīti sešās daļās un tie ir iespējamie ikgadējie valsts budžeta ieņēmumi, ja tiek izpildīti AF plāna noteiktie atskaites punkti un mērķi⁴⁰.

Pirmais maksājumu pieprasījums 231 milj. *euro* par 2021. gadā AF plāna paredzētajiem deviņiem atskaites punktiem (likuma varas, nevienlīdzības mazināšanas un digitālās transformācijas komponentēs) ir jāiesniedz EK 2022. gada 2. ceturksnī. Visi atskaites punkti līdz 2022. gada 31. martam ir izpildīti.

AF plāna budžeta izdevumu prognoze ir parādīta 3.4.attēlā.

⁴⁰ *Atvērēšanas fonda plāna* kopējais finansējums ir 1,826 mljrd. *euro*, par ko jāizpilda 214 rādītāji (sasniedzamie atskaites punkti un mērķi) noteiktos termiņos.

4. PROGRESS ANO ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS MĒRĶU SASNIEGŠANĀ

Latvijas progress ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) sasniegšanā skatāms kontekstā ar ANO Ģenerālsēdzes 2019. gada septembra aicinājumu nākamajā desmitgadē paātrināt resursu mobilizāciju IAM sasniegšanai, kā arī ar 2020. gada Augsta līmeņa politikas foruma atziņas, ka likvidējot COVID-19 krīzes sekas resursi koncentrējami uz tādu ekonomikas atjaunošanu, kas paātrina IAM ieviešanu.

LR Saeima 2020. gada 2. jūlija ārkārtas sēdē apstiprināja *Nacionālo attīstības plānu 2021.-2027. gadam* (NAP2027), kas nosaka stratēģiskos mērķus, prioritātes un uzdevumus Latvijas ilgtspējīgai un līdzsvarotai attīstībai nākamajā septiņu gadu plānošanas periodā un uz kā pamata tiek veikti valsts budžeta, ES fondu un citi ieguldījumi Latvijas attīstībā. Ņemot vērā, ka NAP2027 tika izstrādāts un iesniegts Saeimā pirms būtiskas COVID-19 izplatības Latvijā, Saeima apstiprināja papildus paziņojumu, kurā noteica, ka NAP2027 izvirzītie mērķi ir aktuāli, taču paātrināma darbība veselības aprūpes un sabiedrības drošības jomā (cilvēkresursu piesaiste, pakalpojumu pieejamība, attālinātu pakalpojumu attīstīšana, u.c.); sociālās aizsardzības un vienlīdzīgu iespēju jomā (minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšana, kā arī sociālā, psiholoģiskā un materiālā atbalsta pieejamība) un tautsaimniecības jomā (apgrozāmo līdzekļu un kapitāla pieejamība un paātrināta digitālā transformācija, stiprinot iespējas cilvēkiem iekļauties jaunajā darba tirgū, uzņēmumiem pielāgoties tautsaimniecības struktūras transformācijai, efektīvāku resursu izmantošanas sekmēšana, u.c.).

Turpmāk ziņojumā sniegta informācija par 2020. un 2021.gadā īstenotajiem, kā arī plānotajiem pasākumiem saistībā ar katru ANO IAM.

1. Novērsta nabadzība

Palielināta minimālā vecuma pensija un minimālā invaliditātes pensija, noteikts augstāks trūcīgas mājsaimniecības ienākumu sliekšnis, paaugstināts GMI līmenis no 2021. gada, tāpat paaugstināta minimālā mēneša alga. COVID-19 krīzes ietekmes mazināšanai bezdarbniekiem ieviests bezdarbnieka palīdzības pabalsts, noteikti citi atvieglojumi, lai sekmētu atgriešanos darba tirgū, piemēram algu subsīdijas, atvieglojumi izglītības pilnveidei. Ienākumu situācijas stabilizēšanai par bērniem ar invaliditāti 2020.gadā tika izmaksāts vienreizējs 150 *euro* pabalsts, lai mazinātu COVID-19 ietekmi un sekmētu bērna ar invaliditāti ikdienas aprūpi. Personām, kuras ir vecuma, invaliditātes, apgādnieka zaudējuma pensijas saņēmēji, kā arī personām, kurām noteiktas īpašas kopšanas indikācijas, 2021.gadā COVID-19 krīzes ietekmes mazināšanai tika izmaksāts vienreizējs 200 *euro* pabalsts.

Bērnu nabadzības mazināšanai no 2022. gada tika paaugstināts ģimenes valsts pabalsts visiem bērniem, papildus ieviešot progresivitāti pēc aprūpējamo bērnu skaita. COVID-19 apstākļos valsts līdzfinansē pašvaldības krīzes pabalstus ģimenēm, pašvaldības palielina ģimenei izmaksājamo pabalsta apmēru par katru bērnu mēnesī līdz 18 gadu vecumam.

Atbilstoši provizoriskiem CSP datiem, nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauti 26,2% jeb 490,000 iedzīvotāji, ierindojot Latviju piektā vietā no apakšas starp ES dalībvalstīm. Mazinājusies dziļā nabadzība (2020.g. 5,1 - ES vidējais 6,6%), arī zemas darba intensitātes mājsaimniecību ir mazāk kā vidēji ES. Nabadzības risks pēc sociālajiem transfertiem ir 23,4%, otrais augstākais ES, sociālie transferti samazina nabadzības risku par 17,1%. Visstraujāk nabadzības risks palielinās starp vecāka gadagājuma cilvēkiem. No 2021.gada gandrīz divkārtoti garantēto minimālo ienākuma līmeņa pabalsti un būtiski palielinātas minimālā vecuma un invaliditātes pensijas.

Lai pilnveidotu minimālo ienākumu atbalsta sistēmu, 2022. gadā tiek piešķirts valsts līdzfinansējums 50% apmērā pašvaldībām mājokļa pabalsta nodrošināšanai, bet 2022. gadā janvārī un jūlijā tiks paaugstināts pensionāra neapliekamais minimums. 2021. gada otrajā pusē asistentu pakalpojumiem papildus tika piešķirti gandrīz 10 milj. *euro* un tādējādi kopējais finansējums šim pakalpojumam 2021. gadā sasniedza 28 milj. *euro*, bet 2022. gadā jau 40 milj. *euro*.

COVID-19 pandēmijas apstākļos sniegts vienreizējs pabalsts vairākām mērķgrupām. 500 *euro* pabalstu saņēma ģimenes par katru bērnu. 200 *euro* pabalstu saņēma tie, kuri laikā no 2021. gada 1. marta līdz ārkārtējās situācijas beigām 2021. gada 7. aprīlī bija vecuma, invaliditātes vai apgādnieka zaudējuma pensijas saņēmēji. Tiesības uz šo pabalstu bija arī tiem, kuri šinī periodā saņēma atlīdzību par darbspēju zaudējumu, atlīdzību par apgādnieka zaudējumu, vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, kā arī cilvēkiem ar alternatīvās personas statusu. Tāpat 200 *euro* saņēma tie, kam bija tiesības uz bērna ar invaliditāti kopšanas pabalstu un pabalsts personām ar invaliditāti (skat. arī 2.3. nodaļu).

2. Pilnvērtīgs uzturs, ilgtspējīga lauksaimniecība

Svaigi un ekoloģiski pārtikas produkti ir pieprasīti Latvijas sabiedrībā, tāpat to vietējā izcelsme un pārstrādes veids ir nozīmīga lauku tūrisma sastāvdaļa. Mājražotāju tirdziņi un tiešā tirzniecība ir gan izplatīta, gan novērtēta pilsētvidē, kas veido ciešāku pilsētas un lauku ekonomikas mijiedarbību, turklāt sekmē reģionālās identitātes (caur zīmoliem) atpazīstamību. Latvijā pieaug bioloģisko lauksaimnieku skaits un to apsaimniekotā platība. Tomēr bioloģisko produktu pārstrādes attīstību un patēriņa pieaugumu kavē iedzīvotāju zemā pirktspēja un informācijas trūkums par bioloģiskās saimniekošanas metodēm un bioloģiskiem produktiem. Tāpat, aptaukošanās izplatības līmenis Latvijas sabiedrībā ir daudz augstāks par ES vidējo rādītāju – bērnu vidū gandrīz vienai ceturtdaļai 7-gadīgo pirmklasnieku ir liekā ķermeņa masa un aptaukošanās. Dziļākas zināšanas par veselīgu uzturu un uzmanības fokuss uz labas veselības saglabāšanu ir virziens, kas stiprināms iedzīvotāju vidū.

3. Laba veselība un labklājība

Paredzamais mūža ilgums Latvijā turpina pieaugt, un lai saglabātu šo tendenci arī nākotnē, reaģējot uz sabiedrības novecošanos, paredzēts uzlabot veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību, īpaši senioriem un bērniem, uzlabot veselības aprūpes kvalitāti, kā arī attīstīt integrētus veselības un sociālās aprūpes pakalpojumus cilvēkiem ar hroniskām slimībām.

Līdz 2020. gadam vērojamas arī pozitīvas izmaiņas rādītājā, kas atspoguļo to gadu skaitu, ko cilvēki varētu būt nodzīvojuši līdz 64 gadu vecumam, ja vien nebūtu priekšlaicīgi miruši. Pozitīvas izmaiņas rādītājā galvenokārt nosaka ar ārējiem nāves cēloņiem (nelaimes gadījumi, ceļu satiksmes negadījumi, pašnāvības, slepkavības u. tml.) izraisītas priekšlaicīgas mirstības samazināšanās. Pozitīva tendence vērojama arī sirds un asinsvadu slimību grupā, tomēr joprojām priekšlaicīgas mirstības galvenie iemesli ir sirds un asinsvadu slimības, ārējie nāves cēloņi un onkoloģiskās slimības.

Mērķu sasniegšanu veselības jomā būtiski ietekmējusi COVID-19 pandēmija, kuras dēļ mazākā apjomā tika izmantoti veselības aprūpes pakalpojumi ne COVID-19 slimību ārstēšanai. Šo iemeslu dēļ nevar objektīvi novērtēt, cik sekmīga bijusi tādu infekcijas slimību, kā AIDS, tuberkuloze vai hepatīts izskaušana.

Savukārt pandēmijas diktēto izmaiņu ikdienas dzīvē un sociālo kontaktu ierobežošanas dēļ pasliktinājusies iedzīvotāju psihiskā un emocionālā veselība, kas ilgtermiņā ietekmē arī fizisko veselību un pašsajūtu. Par to liecina tas, ka Latvija joprojām ir starp ES valstīm ar augstākajiem pašnāvību rādītājiem. Tāpat arī reģistrētā absolūtā alkohola patēriņš litros uz vienu 15 g.v. un vecāku iedzīvotāju, neieskaitot tūristu absolūtā alkohola patēriņu, turpina pieaugt. Pētījumi rāda, ka COVID-19 pandēmijas apstākļos riskanto

alkohola lietotāju vidū alkohola lietošanas paradumi ir pasliktinājušies lielākā mērā nekā tiem, kuri netiek klasificēti kā riskantie alkohola lietotāji. Tas, cik sekmīgi izdosies šīs sekas novērst, atkarīgs gan no COVID-19 pandēmijas ilguma, gan arī īstenotajām stratēģijām tās ierobežošanai.

4. Kvalitatīva izglītība

Latvijas jauniešu vidējie sasniegumi lasīšanā pēdējā OECD PISA 2018 pētījumā ir nedaudz zemāki nekā vidēji OECD valstīs, ieņemot 28.-35. vietu. Jauniešu lasītprasmes augstāko kompetenču līmeņu rādītāji paaugstinās ļoti mēreni.

Tiek ieviests pilnveidotais izglītības saturs, kas sekmē izglītojamo kompetenču attīstību visās vispārējās izglītības pakāpēs, sākot no pusotra gada vecuma pirmsskolā līdz 12.klasei. Profesionālā izglītībā ieviests jauns kompetencēs balstītais saturs, jauna vērtēšanas kārtība un nodrošināta modulārās pieejas ieviešana.

Samazinās skolu nepabeigušo iedzīvotāju īpatsvars 18-24 gadus vecu iedzīvotāju vidū, 2020.gadā īpatsvars sastādīja 7,2%, kas ir zemāk par ES-27 vidējo – 9,9%.

Apstiprināts konceptuāli jauns augstskolu iekšējās pārvaldības modelis un jauns doktora studiju programmas īstenošanas un finansēšanas modelis.

Sagatavoti priekšlikumi par nosacījumiem stipendiju piešķiršanai sociālās atstumtības riska grupām, ieviešot sociālo stipendiju fondu "Studēt gods", kas sniegs atbalstu augstākās izglītības ieguvei studējošiem no daudz bērnu ģimenēm, kas uzsāk studijas 2021./ 2022. studiju gadā un turpmāk.

5. Dzimumu līdztiesība

2021.gada 17.augustā apstiprināts *Plāns sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu tiesību un iespēju veicināšanai 2021.-2023. gadam*, kas nosaka šī principa integrēšanu dažādu nozaru politikās. Atbilstoši ES EIGE dzimumu līdztiesības indeksam (2019.gada dati), Latvija ierindota 16. vietā starp ES dalībvalstīm. Lai gan Latvijā ir augsts sieviešu līdzdalības līmenis darba tirgū, samaksas atšķirība starp vīriešiem un sievietēm, lai gan mazāka nekā vidēji ES, pārsniedz 20%. Sievietes biežāk nekā vīrieši izvēlas strādāt nepilnu darba laiku, jo jārūpējas par bērniem vai citiem ģimenes locekļiem. Lai mazinātu darba tirgus segregāciju, īstenoti pasākumi, galvenokārt izglītības jomā, ieviešot praksē kompetenču pieejā balstītu izglītību un izglītības saturu. Veikts izglītojošais darbs, lai pilnveidotu iesaistīto speciālistu izpratni par vardarbības ģimenē jautājumiem, kā arī stiprināta starpinstitūciju sadarbība vardarbības gadījumu efektīvai risināšanai.

2021. gada 20. aprīlī stājās spēkā *Grozījumi Civilprocesa likumā*, papildinot 2014.gadā noteikto pagaidu aizsardzības pret vardarbību līdzekļu klāstu ar jaunu pagaidu aizsardzības pret vardarbību līdzekli – pienākumu atbildētājam apgūt sociālās rehabilitācijas kursu vardarbīgas uzvedības mazināšanai. Pienākums apgūt kursu vardarbīgas uzvedības mazināšanai ir preventīvs aizsardzības pret vardarbību līdzeklis. Minētā pienākuma uzlikšana vardarbīgajai personai ir ne tikai atbildes reakcija uz vardarbīgu uzvedību, bet arī līdzeklis, kas novērš vardarbības atkārtošanos. Tiesa kopš 2021.gada 1.jūlija to piemēro lietās par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, lai novērstu esošos un mazinātu turpmākus vardarbības riskus, rūpējoties par mazāk aizsargāto personu tiesību aizsardzību. Tiesa vardarbīgajai personai var uzlikt pienākumu apgūt kursu vardarbīgas uzvedības mazināšanai gan pēc cietušās personas lūguma, gan arī pēc savas iniciatīvas, ja konstatē, ka tas nepieciešams.

Tāpat kopš 2021. gada 20. aprīļa visos civiltiesiskā rakstura strīdos personām līdz lietas galīgai izskatīšanai tiesā ir iespēja saņemt nepieciešamo strīda pagaidu risinājumu – pagaidu aizsardzību. Tādējādi tiek nodrošināta personu aizsardzība jebkurā dzīves situācijā, kamēr civiltiesiskais strīds ir vēl tikai ceļā uz savu galīgo atrisinājumu tiesā.

6. Tīrs ūdens un sanitārija

Latvija ir bagāta ar dabiskajiem ūdens resursiem, tomēr virszemes ūdeņu un jūras ekoloģiskā kvalitāte nav ideāla. Latvijā gada laikā gan no virszemes, gan pazemes ūdeņiem tiek iegūti aptuveni 185 milj. m³ ūdens, no kuriem vairāk nekā 45% tiek izmantoti komunālo pakalpojumu (dzeramā ūdens apgāde) nodrošināšanai, ~ 25% - lauksaimniecībā, ~20% - rūpniecībā, bet ~ 7% – pārējās nozarēs. Ūdeņu aizsardzība ir viena no Latvijas vides aizsardzības politikas prioritātēm.

Virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāte un pieejamība ir pietiekama dažādiem ūdens izmantošanas veidiem. Ar ES fondu atbalstu līdz 2022.gada sākumam vēl 14 818 iedzīvotājiem ir nodrošināts vides prasībām atbilstošs notekūdeņu savākšanas pakalpojums, tādējādi to nodrošinot 89% iedzīvotāju blīvi apdzīvotās vietās. Tomēr daudzu virszemes ūdeņu ekoloģiskā kvalitāte nav laba, to negatīvi ietekmē krastu un gultnes pārveidojumi (piemēram, meliorācija, aizsprosti un citi šķēršļi, krastu stiprinājumi), piesārņojums no izklīdētiem (piemēram, lauksaimniecībā un mežsaimniecībā izmantojamās zemes, ielas un ceļi) un punktveida avotiem (piemēram, notekūdeņu attīrīšanas iekārtas).

Lai panāktu iekšzemes ūdensobjektu un jūras vides stāvokļa uzlabošanu, Latvija cenšas mazināt ekonomikas, t.sk. lauksaimniecības, ietekmi uz ūdens kvalitāti. Tuvākajos gados plānots attīstīt notekūdeņu dūņu apsaimniekošanu un uzlabot notekūdeņu attīrīšanas iekārtas. Upju baseinu apsaimniekošanas plāni paredz arī citus pasākumus dažādām nozarēm. Investīciju projektu ietekmē tiek palielināts centralizētās kanalizācijas lietotāju īpatsvars, kā arī uzlabota centralizēti piegādātā dzeramā ūdens pieejamība.

Tāpat Latvijai būtiska ir starptautiskā sadarbība ūdens resursu aizsardzībā un apsaimniekošanā, jo 56% no kopējās upju noteces ir ārpus Latvijas – kaimiņvalstīs Lietuvā, Igaunijā, Baltkrievijā un Krievijā.

Piekļuve tīram dzeramajam ūdenim lielākoties tiek nodrošināta visiem iedzīvotājiem. Centralizētā ūdensapgāde ir pieejama aptuveni 84% Latvijas teritorijas iedzīvotāju. Regulāri tiek veikts ūdeņu monitorings, kas ļauj iegūt informāciju par virszemes un pazemes ūdeņu ekoloģisko un ķīmisko kvalitāti, jūras ūdeņu kvalitāti kā arī ar lauksaimniecību saistītā piesārņojuma ietekmi. Ūdens monitoringa sistēmas attīstībā būtiska nozīme ir ES fondu 2014-2020. gada un 2021-2027.gada periodu investīcijām, paplašinot un pilnveidojot monitoringa tīklu, kā arī veicot uzraudzību mazajās ūdens apgādes sistēmās.

Lai nodrošinātu ES fondu pieejamību ūdenssaimniecības sektoram ES fondu 2021.–2027. gadam plānošanas periodā ir apstiprināts *“Notekūdeņu apsaimniekošanas investīciju plāns 2021.-2027.gadam”* un tiek izstrādāta notekūdeņu dūņu apsaimniekošanas stratēģija Latvijai. Plānots uzlabot ūdenssaimniecības pakalpojumu efektivitāti, nodrošinot atbilstošas infrastruktūras jaudas, uzlabojot darbības efektivitāti un energoefektivitāti, kā arī samazinot vidē novadīto piesārņojumu. Lai dūņu apsaimniekošanā veicinātu pāreju uz aprites ekonomikas principiem, tiks veikti ieguldījumi atbilstošas dūņu apstrādes (t.sk. uzglabāšanas un atūdeņošanas) infrastruktūras izveidē saskaņā ar iepriekš minēto stratēģiju.

7. Pieejama un atjaunojama enerģija

Latvija ir izpildījusi AER izmantošanas veicināšanas mērķi – līdz 2020. gadam sasniegt 40% no AER saražotās enerģijas īpatsvaru bruto enerģijas galapatēriņā, turpmāk plānots līdz 2050. gadam panākt pilnīgu enerģijas ieguves pāreju uz AER visos sektoros, kur tas ir tehnoloģiski iespējams. Plānots īstenot pilnīgu enerģijas tirgu integrāciju un infrastruktūras modernizāciju. Paredzēts palielināt AER tehnoloģiju izmantošanu elektrības ražošanā, siltumapgādē un rūpniecībā. Tiks sniegts atbalsts (t.sk. ES fondu) mājsaimniecībām, lai nodrošinātu elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanu no AER tehnoloģijām pašpatēriņa vajadzībām un lai veicinātu energoefektīvu ēku būvniecību un

esošo ēku atjaunošanu. Viens no sektoriem, kas patērē visvairāk fosilos energoresursus, ir transports, tamdēļ iedzīvotājiem ieteicams pēc iespējas vairāk izmantot sabiedrisko transportu, bez-emisiju un maz-emisiju transportlīdzekļus, tai skaitā tos, kas izmanto AER, kā arī velosipēdus.

Latvijā ir izvirzīti trīs galvenie reformu virzieni klimatneitralitātes politikas mērķu sasniegšanai: SEG emisiju mazināšana transporta sektorā; energoefektivitātes paaugstināšana un pielāgošanās pasākumi klimata pārmaiņām. Finansiāli nozīmīgākie ieguldījumi plānoti ilgtspējīgā transporta infrastruktūrā Rīgā un Pierīgas reģionā, AER izmantošanai transportā, energoefektivitātes veicināšanai publiskajā un privātajā sektorā, krīžu reaģēšanas kapacitātes stiprināšanā, kā arī pielāgošanās un emisiju piesaistes pasākumiem.

Latvija ir līdere un joprojām ambicioza AER mērķu sasniegšanā, tāpēc notiek mērķtiecīga rīcībpolitiku izstrāde un īstenošana, lai Latvija periodā līdz 2030.gadam palielinātu AER īpatsvaru elektroenerģijā vismaz 50% apmērā, tā sekmējot gan enerģētisko neatkarību, gan pakāpenisku atteikšanos no fosilajiem energoresursiem.

8. Cienīgs darbs un ekonomikas izaugsme

Saskaņā ar CSP veikto IKP ātro novērtējumu, 2021.gadā kopumā Latvijas ekonomika pieauga par 4,8%. Minēto lielā mērā noteica preču un pakalpojumu eksporta apjoma pieaugums, apstrādes rūpniecības ražošanas apjoma pieaugums, privātais un publiskais patēriņš, kā arī investīcijas. Reģistrētā bezdarba līmenis 2022.gada februāra beigās veidoja 6,8%.

Cienīga darba nodrošināšanai no 2021. gada noteikta minimālā mēneša darba alga 500 *euro* apmērā, un no 2021. gada 1. jūlija tika ieviests minimālais valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu (VSAOI) objekts pašnodarbinātajiem. Tāpat no 2021. gada par 1 procentpunktu samazināta VSAOI likme. Lai turpinātu mazināt darbaspēka nodokļu slogu zemu ienākumu saņēmējiem, no 2022.gada 1.janvāra ar IIN neapliekamais diferencētais minimums, kā arī pensionāra neapliekamais minimums, tiek palielināts uz 350 *euro* mēnesī, bet no 2022.gada 1.jūlija – uz 500 *euro* mēnesī.

Lai nodrošinātu atbalstu COVID-19 krīzē cietušajām tautsaimniecības nozarēm un to ilgtspēju, 2021.gadā turpinājās valsts atbalsta instrumenti COVID-19 ietekmes mazināšanai, t.sk. tādos būtiskos instrumentos kā grantu izmaksa tirdzniecības un sporta centriem un kultūras, izklaides un atpūtas vietām, kuru darbību ietekmējusi COVID-19 izplatība, alternatīvo ieguldījumu fonda finansēšana, bezdarbnieka palīdzības pabalsts, dīkstāves atbalsts, atbalsts algu subsīdijai un COVID-19 krīzes skarto uzņēmumu apgrozāmo līdzekļu plūsmas nodrošināšana.

Tāpat ir paveikts būtisks darbs, lai sekmētu investīciju apjomu kāpumu, veicot priekšdarbus Atveseļošanās fonda un ES fondu plānošanas perioda investīciju uzsākšanai. Noslēdzot darbu pie finanšu sektora uzraudzības reformas, tika pieņemts jauns Latvijas Bankas likums, kas stāsies spēkā 2023.gada 1.janvārī. Likums regulēs valsts centrālās bankas darbību pēc tās apvienošanas ar FKTK, un tas ir daļa no pasākumu kopuma, kas nepieciešami, lai nodrošinātu finanšu sektora uzraudzības sistēmas reformas īstenošanu, kā arī modernizētu un attīstītu Latvijas Bankas darbību sabiedrības un finanšu sektora interesēs.

9. Ražošana, inovācija un infrastruktūra

Pieaug ieguldījumi pētniecībā un attīstībā (P&A). Salīdzinot ar 2017.gadu, 2020.gadā ieguldījumi pieauguši par 33,7% un sastādīja 208,1 milj. EUR, vienlaikus nepieciešams palielināt šos ieguldījumus, lai panāktu nacionālā mērķa par ieguldījumu īpatsvaru 1.5% apmērā no IKP sasniegšanu. Latvijas valsts budžeta P&A ieguldījumi saglabā stabilu augšupeju; salīdzinājumā ar 2016.gadu, P&A ieguldījumi 2020.gadā auguši par 33,5%, sastādot 79,30 milj. *euro*. P&A un inovācijas veicināšanai plānots paaugstināt

nepieciešamo P&A cilvēkkapitāla un infrastruktūras, uzņēmējdarbības un institucionālās vides kapacitāti pārejai uz augstākas pievienotās vērtības aktivitātēm globālajās vērtību ķēdēs, kā arī veidot aktīvāku publiskā, privātā un akadēmiskā sektora sadarbību RIS3 stratēģijas īstenošanā.

Ir izdevies palielināt zinātnes finansējumu par 12,2 milj. *euro* 2022.gadā, kas ir lielākais papildu piešķirtais finansējums vairāk kā 10 gadu laikā. Zinātnisko darbinieku skaits procentos no kopējā darbaspēka uz ES-27 vidējā līmeņa fona mēreni palielinās, 2020.gadā sastādot 0,7%, taču līdzīgi kā ieguldījumu gadījumā jāturpina tiekties uz ES-27 vidējo rādītāju (1,43%). Zinātniskā personāla (zinātnieki, profesionāļi un projektu vadītāji; strādā pilnu un nepilnu darba laiku) skaits nesamazinās, 2020.gadā Latvijā zinātniskā personāla skaits pietuvojās 8 tūkstošiem (7 721).

Izveidota vienota zinātnes administrējoša institūcija, apvienojot esošos institucionālos resursus – Latvijas Zinātnes padomē, tādējādi paaugstinot kapacitāti un padarot efektīvāku Latvijas zinātnes politikas ieviešanu, kā arī novēršot tās fragmentāciju. Tiks izveidota Inovāciju un pētniecības pārvaldības padome, lai veiksmīgāk nodrošinātu viedās specializācijas stratēģijas īstenošanu, zinātnes un uzņēmējdarbības sektoru sadarbību.

No ES struktūrfondiem īstenotās atbalsta programmas "Inovāciju motivācijas programma" ietvaros LIAA informē un iedrošina plašu sabiedrības daļu uzsākt uzņēmējdarbību un iesaistīšanos inovāciju aktivitātēs (Latvijas Viedās specializācijas stratēģijā noteiktajās specializācijas prioritātēs vai jomās). Programmā tiek īstenots inovatīvo biznesa ideju konkurss "*IDEJU KAUSS*", dažādas meistarklases tehnoloģiskās intereses un jaunrades veicināšanai, menedžmenta inovāciju apmācību kursi komersantiem "*Mini MBA*", tīklošanās pasākumi, konferences, kā arī atbalstīta programmas "Skolēnu mācību uzņēmumi" īstenošana.

Norvēģijas finanšu instrumenta 2014.-2020. gada perioda programmas "*Uzņēmējdarbības attīstība, inovācijas un mazie un vidējie uzņēmumi*" ietvaros 2021. gada 7.oktobrī tika atklāts LIAA Tehnoloģiju biznesa centrs, kas ir programmas sastāvdaļa. Projekts tiek īstenots sadarbībā ar Tehnoloģiju biznesa centra partneriem – Latvijas Universitāti, Rīgas Tehnisko universitāti un Rīgas Stradiņa universitāti un tā mērķis ir veicināt biznesa ideju attīstību, kas vērstas uz tehnoloģiski ietilpīgu produktu izveidi. Tehnoloģiju biznesa centra ietvaros tiek īstenota LIAA Inovāciju akadēmija, kas sniedz iespēju biznesa attīstītāju komandām iesaistīties īpašā apmācību kursā, kā arī saņemt 100% finansiālo atbalstu prototipēšanai, lai validētu savas biznesa idejas un tehnoloģisko hipotēžu dzīvotspēju un potenciālu.

10. Samazināta nevienlīdzība

Ienākumu nevienlīdzība Latvijā kopumā nemazinās un ES dalībvalstu vidū ir viena no augstākajām (Džini koeficients 2020.gadā - 35,7%, pieaugot no 34,5% 2019.gadā). Tā ir lielāka darbaspējas vecuma cilvēku vidū, tomēr 2020.gadā nevienlīdzība palielinājās arī pensijas vecuma cilvēku vidū. Desmitā daļa sabiedrības uzskata, ka piedzīvojuši diskrimināciju, savukārt piektdaļa darba ņēmēju izjutuši diskriminējošu attieksmi darba vietā. Izplatītākās diskriminācijas formas - vecums, veselības stāvoklis vai invaliditāte.

COVID-19 ierobežojumi un paradumu maiņa negatīvi ietekmē noteiktas sabiedrības daļas psihisko un emocionālo veselību, un ierobežota pieeja veselības aprūpes pakalpojumiem var ietekmēt nodarbinātību, ienākumus, personu ar hroniskām slimībām veselību, un vispārējo nevienlīdzības mazināšanu. No 2021.gada gandrīz divkārtoti garantēto minimālo ienākuma līmeņa pabalsti un būtiski palielinātas minimālā vecuma un invaliditātes pensijas. COVID-19 laikā pagarināti *Jauniešu garantijas* projektu "Proti un dari", kas nodrošina mentorus un individuālo darbu ar jauniešiem, kuri nekur nemācās un nestrādā, kā arī turpināti un pagarināti aktīvās darba tirgus politikas pasākumi. Latvijas NAP2027 ir galvenokārt vērsts uz iespēju nevienlīdzības mazināšanu.

Minimālo ienākumu līmeni paredzēts līdz 2023.gadam noteikt kā īpatsvaru no ienākuma mediānas, kā arī noteikt to pārskatīšanu katru gadu. Pateicoties lēmumiem par minimālā ienākuma līmeņa paaugstināšanu (sk. IAM1), no 2021. gada pieaugs sociālo transfertu loma nabadzības mazināšanā, tomēr COVID-19 pastiprina nevienlīdzības pieauguma iespējamību. Atļaišana no darba vairāk skāra mazo algu saņēmējus, samazinājušās bezdarbnieku izredzes atrast darbu, un aktīvās nodarbinātības politikas pasākumi to risina tikai daļēji.

11. Ilgtspējīgas pilsētas un kopienas

Latvijai būtiski veicināt apdzīvotību ne tikai lielajās pilsētās, bet arī mazpilsētās un lauku teritorijās. 2021. gadā administratīvi teritoriālās reformas ietvaros tika pilnveidots administratīvi teritoriālais ietvars, samazinot pašvaldību skaitu – ir izveidotas 36 novadu un 7 valstspilsētu pašvaldības (līdz 2021. gadam bija 110 novadi un 9 republikas pilsētas). Reformas mērķis bija izveidot ekonomiski daudz spēcīgākas un attīstītākas pašvaldības, kas spēj piesaistīt investīcijas, nodrošinot līdzsvarotāku attīstību un sniedzot kvalitatīvus pakalpojumus saviem iedzīvotājiem. Prognozējams, ka notikusī resursu koncentrācija pozitīvi ietekmēs arī investīciju piesaisti reģionos. Turpmāk būtiski nodrošināt atbalstu pašvaldībām administratīvi teritoriālās reformas mērķu sasniegšanai.

Jau ir īstenots nozīmīgs ES fondu atbalsts pašvaldībās uzņēmējdarbības infrastruktūras attīstībai reģionos ekonomiskās aktivitātes veicināšanai, t.sk., darba vietu radīšanai un nefinanšu piesaistei reģionos – 478 milj. *euro* (t.sk. ERAF 295,5 milj. *euro*)⁴¹. Līdz 2021. gada beigām ir sasniegti šādi kumulatīvie iznākuma rādītāji - izveidotas 2 087 jaunas privātā sektora darba vietas; piesaistītas privātā sektora nefinanšu investīcijas 205,8 milj. *euro* apmērā; atjaunota degradēto teritoriju platība 214,7 ha apmērā, kas pielāgota jaunu komersantu izvietojumam vai esošo komersantu paplašināšanai.

2019.gadā MK apstiprinātas *Reģionālās politikas pamatnostādnes 2021.-2027.gadam*, saskaņā ar kurām tiek plānots atbalsts pilsētu un to funkcionālo teritoriju ilgtspējīgai attīstībai, tai skaitā uzņēmējdarbības vides attīstībai, pakalpojumu kvalitātes un pieejamības (tostarp mobilitātes) uzlabošanai, publiskās ārtelpas attīstībai, pašvaldību un plānošanas reģionu speciālistu attīstības plānošanas un īstenošanas kapacitātes veicināšanai. Šobrīd notiek aktīvs darbs pie ES investīciju un fondu ietvaros plānotā atbalsta ieviešanas nosacījumu izstrādes. Paredzēts palielināt instrumentus sabiedrības un kopienu iesaistei attīstības plānošanā un īstenošanā, t.sk., ieviešot pašvaldībās līdzdalības budžetu.

2021.gada 1.maijā stājās spēkā *Dzīvojamo telpu īres likums*, kas sekmē kvalitatīvu un pieejamāku īres dzīvokļu izveidi, nodrošina plašāku īrnieku aizsardzību, piedāvā jaunu risinājumu līdzšinējiem garajiem tiesvedību procesiem, kā arī veicina investīcijas īres namu sektorā un darbaspēka mobilitāti uz pilsētām un novadiem, kur veidojas labi apmaksātas darbavietas. Izmaksu ziņā pieejamu un kvalitatīvu mājokļu trūkums ir viens no iemesliem, kas kavē iedzīvotāju mobilitāti, teritoriju attīstību un atšķirību mazināšanos starp reģioniem. Notiek aktīvs darbs pie atbalsta programmas zemas īres maksas mājokļu būvniecībai ar mērķi veicināt būvniecības standartiem un energoefektivitātes prasībām atbilstošu zemas īres maksas mājokļu pieejamību mājāsaimniecībām, kas nevar atļauties mājokli uz tirgus nosacījumiem. Uzsāktas jaunas atbalsta programmas privātmāju energoefektivitātei un daudzdzīvokļu māju remontiem.

⁴¹ 3.3.1. SAM "Palielināt privāto investīciju apjomu reģionos, veicot ieguldījumus uzņēmējdarbības attīstībai atbilstoši pašvaldību attīstības programmās noteiktajai teritoriju ekonomiskajai specializācijai un balstoties uz vietējo uzņēmēju vajadzībām"; 5.6.2. SAM "Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām".

Apstiprinātas *Transporta attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam*, kuru mērķis ir integrētas transporta sistēmas izveide, kas nodrošina drošu, efektīvu, pieejamu, piekļūstamu, viedu un ilgtspējīgu mobilitāti, veicina valsts ekonomisko izaugsmi, reģionālo attīstību un nodrošina virzību uz klimatneitrālu ekonomiku.

Administratīvi teritoriālās reformas veiksmīgai īstenošanai un reģionu attīstībai ir būtiski piesaistīt finansējumu valsts reģionālo un vietējo autoceļu būvniecībai, sekmējot pakalpojumu un darba vietu pieejamību jauno pašvaldību administratīvajos centros. Kopumā ir nepieciešami 300 milj. *euro*, lai veiktu būvniecību nepilniem 900 km autoceļu administratīvi teritoriālās reformas vajadzībām. 2021. gadā tika piešķirti gandrīz 92 milj. *euro*, kā rezultātā būvdarbi tika veikti uz 402,68 km valsts reģionālajiem un vietējiem autoceļiem.

Mobilitātes atbalstam no 2021.gada 1.oktobra ieviesti 60 bezmaksas reisi 15 reģionālās nozīmes maršrutos.

Ar ES fondu atbalstu 2021-2027.gada periodā Latvijas blīvi apdzīvotajās pilsētās tiks mazināts gaisa piesārņojums gan mājsaimniecību sektorā, gan ar risinājumiem pašvaldību infrastruktūras uzlabošanā.

12. Atbildīgs patēriņš un ražošana (aprites ekonomika)

Latvija pievienojās ANO iniciatīvai, t.sk. ES valstu apņēmībai samazināt cilvēka negatīvo ietekmi uz vidi, ierobežojot klimata pārmaiņu ietekmi, novēršot dabas katastrofas, ar to saistītu migrāciju un veselības problēmas. Latvija pakāpeniski veido jaunu, klimatneitrālu ekonomiku, kurā zemes resursi tiek izmantoti iespējami taupīgi un racionāli.

Ir nepieciešami jauni tehnoloģiskie risinājumi atkritumu apsaimniekošanas sistēmā. Uzņēmumiem tiek likts uzsvars uz nepieciešamību kļūt caurspīdīgākiem attiecībā uz vides aspektiem un ilgtspējas ieviešanu, un valsts turpinās attīstīt un īstenot zaļos publiskos iepirkumus. Tā kā pieprasījums lielā mērā nosaka piedāvājumu, ir vērojama tendence, ka sabiedrība sāk izvēlēties ilgtspējīgākus risinājumus, tāpēc uzņēmumi tuvāko gadu laikā būs spiesti veikt būtiskas izmaiņas savā uzņēmējdarbības praksē.

Latvijas valdība 2020. gadā apstiprināja *Rīcības plānu pārejai uz aprites ekonomiku 2020.-2027. gadam*, lai tautsaimniecību pakāpeniski un pārdomāti virzītu uz efektīvāku resursu izmantošanu, kā arī ilgtspējīgāku ražošanu un patēriņu (kas ietver sabiedrības paradumu maiņu), integrējot aprites ekonomikas principus visās nozaru politikās, tā vienlaikus dodot savu ieguldījumu arī Eiropas zaļā kursa īstenošanā.

21.gadsimtā atkritumi ir aprites ekonomikas resurss arī Latvijā. Kvalitatīva atkritumu šķirošana un iekļaušana atpakaļ ekonomikā ir atbildīga rīcība dzīves vides ilgtspējīgai nodrošināšanai. Šīs rīcības veicināšanai plānotas arī ES fondu investīcijas 2021-2027.gada periodā, vienlaikus Latvija nosaka sev jaunas ambīcijas radīto atkritumu samazināšanai un to plašākai pārstrādei. Ar ES fondu 2014.-2020.gada perioda ieguldījumiem līdz 2022.gada sākumam atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstībai tiek paredzēts atkritumu pārstrādes jaudu pieaugumu par 184 343 tonnām/gadā pēc projektu īstenošanas noslēgšanas. 2022.gadā ir uzsākta dzērienu depozīta iepakojuma sistēmas darbība. Savukārt no 2023. gada visā Latvijā tiks ieviesta dalīta savākšanas sistēma bioloģiski noārdāmiem atkritumiem. Jāatzīmē, ka Rīgā tas tika veikts jau no 2021. gada, kas samazinās vidē nonākošo atkritumu daudzumu un mazinās ietekmi uz vidi.

Atbilstoši *Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānam 2021.-2028.gadam* 2021.gadā paredzēta pāreja no desmit uz pieciem atkritumu apsaimniekošanas reģioniem, atkritumu poligonu pārveidošana par reģionāliem atkritumu apsaimniekošanas centriem. Saskaņā ar iepriekš minētajiem plāniem ar ES fondu 2021-2027.gada perioda investīcijām tiks atbalstītas uz atkritumu apsaimniekošanas hierahiju balstītas atkritumu apsaimniekošanas un aprites ekonomikas ieviešanas aktivitātes, lai veicinātu otrreizējo izejvielu tirgus attīstību, radīto atkritumu daudzuma samazināšanu, atkārtotas

izmantošanas un pārstrādes attīstību, kā arī apglabāšanas samazināšanas mērķu sniegumu.

13. Rīcība klimata jomā

Klimata pārmaiņas būtiski skars Latviju, gaisa temperatūra līdz gadsimta beigām Latvijā palielināsies par vidēji 3,5°C - 5,5°C⁴². Izmaiņas gaisa temperatūrā un ar to saistītās klimata pārmaiņas veicinās virkni izmaiņu, kas radīs zaudējumus veselības un labklājības jomā, civilajā aizsardzībā, lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, tūrismā un ainavu plānošanā, būvniecībā un infrastruktūras plānošanā, kā arī bioloģiskajā un ekosistēmu pakalpojumu daudzveidībā. Šo zaudējumu ekonomiskās izmaksas ilgtermiņā nav aplēšamas un nav salīdzināmas ar tām investīcijām, kas ir nepieciešamas šodien, lai no šāda nākotnes scenārija izvairītos.

Latvijā nozaru ministrijas sadarbībā ar sociālajiem partneriem un NVO meklē labākos risinājumus ekonomikas transformācijai un inovatīvu risinājumu integrācijai videi un klimata draudzīgas ražošanas attīstībā, jo nākamajā desmitgadē būs jāpanāk straujš SEG emisiju samazinājums. Turklāt sabiedrības izglītošana un iesaiste aprites ekonomikas ieviešanā ir priekšnosacījumi jaunu uzņēmējdarbības formu veidošanai un kvalitatīvas un viedas dzīves vides attīstīšanā.

2020. gadā tika pieņemta *Latvijas stratēģija klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam*, kas ir ilgtermiņa vīzijas dokuments, ietvardokuments politikas plānotājiem, lai nodrošinātu vienotu valsts virzību uz klimatneitralitātes sasniegšanu 2050. gadā, kompensējot nesamazināmās antropogēnās siltumnīcefekta gāzu emisijas ar to piesaisti zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektorā.

Klimatneitralitātes politikas mērķu sasniegšanai nepieciešamie pasākumi tiek iestrādāti nacionālajos, kā arī reģionālajos un pašvaldību attīstības plānošanas dokumentos. 2021.gadā uzsākta *Latvijas Klimata likuma* izstrāde, lai atsevišķā tiesību aktā noteiktu visus nosacījumus, kas attiecās uz Latvijas klimata politiku.

Vienlaikus jāatzīst, ka virzība uz klimatneitralitāti un pielāgošanās klimata pārmaiņām rada gan finansiālus, gan sociālekonomiskus izaicinājumus. Tajā pašā laikā ir jāuzsver, ka klimatneitralitātes sasniegšana uzlabos iedzīvotāju dzīves kvalitāti un stiprinās Latvijas ekonomikas konkurētspēju. Prognozējot klimatu raksturojošos rādītājus ar līdzšinējām tendencēm, ir secināms, ka Latvija izvirsīs 2030. gada un 2050. gada mērķus riskē nesasnēgt, kas nozīmē, ka jābūt papildu uzdevumiem, rīcībai un finansējumam, lai tos sasniegtu. Šāds scenārijs nav pieļaujams, un ir nepieciešams veicināt un stiprināt energoefektivitātes paaugstināšanu, vietējo atjaunojamo energoresursu izmantošanu, aprites un bioekonomikas principus, ilgtspējīgu lauksaimniecību, atkritumu otrreizēju izmantošanu, pāreju uz bezemisiju transporta līdzekļiem, kā arī klimata tehnoloģiju inovācijas attīstību un ražošanu Latvijā. Nodokļu sistēmas zaļināšana un dzīvesveida maiņa arī būs daļa no šīm izmaiņām. Šīs pārmaiņas ir nepieciešamas ne tikai, lai samazinātu klimata pārmaiņas un tām pielāgotos, bet arī nodrošinātos pret tādiem ārējiem ekonomiskiem faktoriem kā fosilo kurināmo cenu kāpums un ieguves pārtraukšana, dažādu izejvielu (pārtikas produkti, izejvielas, derīgie izrakteņi) ierobežoto pieejamību globālajā tirgū sakarā ar klimata pārmaiņu ietekmi uz to ražošanu un ieguvī. Latvijai ir būtiski izaicinājumi ēku energoefektivitātes uzlabošanā. Īstenojot virzību uz klimatneitralitāti un pielāgošanos klimata pārmaiņām visās rīcībās ir jāpiemēro "*Neatstāt nevienu aiz muguras*" princips un īpaša uzmanība ir jāpievērš sabiedrības maznodrošinātai daļai. *Zaļais kurss*, kas stājas pretī gan nevienlīdzībai, gan emisijām, pēc COVID-19 krīzes var palīdzēt izveidot taisnīgākas, veselīgākas un izturīgākas Eiropas sabiedrības. Klimata mērķu sasniegšanas veicināšanai paredzētas arī ES fondu atbalsta

⁴² Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs. Ziņojums "Klimata pārmaiņu scenāriji Latvijai" (2017). Pieejams tiešsaistē: <http://www2.meteo.lv/klimatariks/zinojums.pdf>

programmas, tai skaitā 2021.gadā tika turpināts darbs pie *Taisnīgas pārkārtošanās teritoriālā plāna* projekta, kas paredz attieksanos no kūdras izmantošanas enerģētikā.

14. Dzīvība ūdenī

Baltijas jūra ir viena no visintensīvāk izmantotajām jūrām uz planētas. Līdz pat 97% no Baltijas jūras cieš no eutrofikācijas. Cilvēku darbības rezultātā (pārzveja, piesārņojums, pieaugošās klimata pārmaiņu sekas u.c.) mainās Baltijas jūras ekoloģiskais līdzsvars, samazinās pieejamie jūras bioloģiskie resursi, pārsniedzot to dabiskās atjaunošanās iespējas. Baltijas jūra ir īpaši jutīga pret slodzi uz vidi, jo tā ir noslēgta un ar salīdzinoši nelielu bioloģisko daudzveidību, turklāt garā ziemas sezona ierobežo tās produktivitāti un iesāļais ūdens rada apgrūtinātus apstākļus gan sālsūdens, gan saldūdens organismiem. Piemēram, šo ietekmju rezultātā būtiski ir samazinājusies Baltijas mencas populācija.

2021. gada oktobrī Helsinku konvencijas pušu ministru sanāksmē tika apstiprināts atjaunotais *Baltijas jūras rīcības plāns*. Mērķu sasniegšanai plānā noteikti konkrēti pasākumi un rīcības, kas īstenojami nacionālā mērogā vai kopīgi, reģionālā vai starptautiskā līmenī. Pasākumu īstenošanai paredzēti konkrēti termiņi, kas nepārsniedz 2030. gadu.

Vienlaikus ir zinātniski pierādīts, ka labu jūras vides stāvokli nebija iespējams panākt līdz 2020.gadam, jo jūras ekosistēma spēj atveseļoties tikai vairāku gadu desmitu laikā, turklāt plānoto pasākumu efekts parādās ilgākā laikā. Turklāt klimata izmaiņu izpausmes, piemēram, ūdens un gaisa temperatūras paaugstināšanās, var kavēt jūras atveseļošanos. Dabas aizsardzības pārvalde kopā ar partneriem īsteno ES LIFE programmas projektu "*Jūras aizsargājamo biotopu izpēte un nepieciešamā aizsardzības statusa noteikšana Latvijas ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā*" (2020.-2025.gadam). Tajā plānots pievērsties jūras resursu visaptverošas aizsardzības sistēmas izveidei, uzlabojot monitoringa metodiku jūras aizsargājamo biotopu un sugu novērtēšanai. Plānots arī sniegt priekšlikumus jaunu aizsargājamo jūras teritoriju izveidei un iekļaušanai *Natura 2000* tīklā, kā arī izstrādāt zinātniski pamatotu piekrastes zvejas pārvaldības plānu, paredzot priekšlikumus jūras putnu un zīdītāju piezvejas mazināšanai. Tāpat projekts paredz izstrādāt vienotu apsaimniekošanas plānu visām esošajām un arī no jauna izveidotajām jūras aizsargājamām teritorijām, izvērtējot arī jūras biotopu ekosistēmu pakalpojumu iespējas.

15. Dzīvība uz zemes

Latvijas daudzveidīgajās ekosistēmās ietilpst meži, kas klāj aptuveni pusi valsts teritorijas, pļavas, jūras piekraste un purvi. Latvija ir pārsniegusi 2020. gada Aichi mērķus (*Aichi Biodiversity Targets*) par aizsargājamām teritorijām, jo vairāk nekā 16% tās jūras ūdeņu un vairāk nekā 18% tās iekšzemes platību atrodas kādā no aizsardzības veidiem. Labā stāvoklī ir 10% ES aizsargājamo biotopu un 41% sugu (2019. gada ziņojums EK). Dabisko dzīvotņu degradācija un bioloģiskās daudzveidības samazināšanās ir sekas antropogēnai slodzei un intensīvai ekonomikai, kas rada ietekmi uz vidi. Arī Latvijas ekonomika ir nozīmīgi saistīta ar dabas resursu pieejamību saimnieciskai darbībai un to izmantošanu, tieši tādēļ nepieciešamas inovācijas un jauni tehnoloģiskie risinājumi, kā arī mērķtiecīga sabiedrības izglītošana, lai mainītu ikdienas paradumus un mazinātu tautsaimniecības ietekmi uz vides kvalitāti, paredzot arī dažādus atbalsta pasākumus, tai skaitā no ES fondiem. Pašvaldības un vietējās rīcības grupas meklē dažādus un teritorijām specifiskus risinājumus klimatnoturības kāpināšanai pret nākotnes klimata krīzēm un to potenciālo ietekmi uz bioloģisko daudzveidību, tāpat teritoriju attīstības plānošanā tiek ņemti vērā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plāni. Inovatīvi zaļās un zilās infrastruktūras risinājumi ir sākums, lai veidotu klimatnoturīgu un vienlaicīgi videi draudzīgu attīstību. Noslēgušies Dabas skaitīšanas projekta lauku darbi ES nozīmes

biotopu apsekošanā. Dabas vērtību inventarizācija ļaus noskaidrot, kādas un cik lielā apjomā un kvalitātē tās Latvijā sastopamas.

Dabas aizsardzības pārvalde kopā ar partneriem īsteno ES *LIFE* programmas projektu "*Natura 2000 aizsargājamo teritoriju pārvaldības un apsaimniekošanas optimizācija*" (2020.-2028.gadam). Projekta laikā plānots izstrādāt inovatīvas pieejas aktuālu dabas aizsardzības jautājumu risināšanā un ieviest *Natura 2000* teritoriju prioritāro rīcību programmu, tādējādi nodrošinot ES nozīmes biotopu un sugu labvēlīgu aizsardzības stāvokli Latvijā.

2014.-2020.gada ES fondu periodā ir ieviesti un 2021.-2027.gada ES fondu periodā tiek plānoti jauni pasākumi, kas mazina vides piesārņojumu, antropogēno slodzi un uzlabo ES nozīmes dzīvotņu un sugu labvēlīgu aizsardzības statusu, lai nodrošinātu dabas vērtību nenoplicināšanu, dabas mantojuma saglabāšanu un ekoloģisko prasību ievērošanu.

Ar ES fondu atbalstu 2021.gadā uzsākta vērienīga dzīvotņu atjaunošanas projekta īstenošana visā Latvijā ar mērķi radīt piemērotus apstākļus ilgtspējīgai 20 ES biotopu un vismaz astoņu sugu dzīvotņu pastāvēšanai, kā arī veicinās 13 aizsargājamo aleju atbildīgu apsaimniekošanu.

Lai mazinātu vides stāvokļa pasliktināšanos, ir nepieciešami piesārņojuma mazinājoši pasākumi bioloģiskās daudzveidības veicināšanai un klimata risku mazināšanai. 2021.gadā tika noslēgti līdz šim lielākie vēsturiskā piesārņojuma sanācijas un rekultivācijas darbi Inčukalna sērskābā gudrona dīķos.

Ar 2014.-2020.gada ES fondu atbalstu līdz 2022. gada sākumam klimata pārmaiņu radītie plūdu un erozijas riski mazināti jau 81 149 iedzīvotājiem. Jauni pielāgošanās pasākumi dažādiem klimata riskiem, īpaši, ar zaļās un zilās infrastruktūras risinājumiem, tiek paredzēti ar ES fondu 2021-2027.gada perioda investīcijām.

16. Miers, taisnīgums, laba pārvaldība

Labas pārvaldības jomā tiek īstenota 2020. gadā apstiprinātā administratīvi teritoriālā reforma. Vienlaikus centrālajā valsts pārvaldē samazināts nodarbināto skaits, mazināts birokrātiskais slogs, nostiprināta horizontāla stratēģiskā komunikācija, ieviesta inovāciju pieeja valsts pārvaldē. 2021. gadā ieviests vienotais tiesību aktu projektu izstrādes un saskaņošanas portāls.

Tiesiskuma stiprināšanai 2021.gada 1.decembrī tika ieviests e-lietas pirmais posms, izveidojot vienotu elektronisku tiesvedības procesu un nodrošinot informācijas apmaiņu starp tiesām, prokuratūru un nolēmumu izpildes iestādēm, procesa dalībniekiem un citām ar tiesvedību saistītu iestāžu informācijas sistēmām, modernizēta procesuālo darbību fiksēšana. Tāpat uzsākta tiesu ekspertīžu institūta reforma, efektīvizējot procesus. 2021. gada 31. martā darbu uzsāka Ekonomisko lietu tiesa kvalitatīvai un vienlaikus ātrai sarežģītu komercstrīdu un noziedzīgu nodarījumu, kas ietver ekonomiskos un finanšu noziegumus, kā arī korupcijas lietu iztiesāšanu. Ekonomisko lietu tiesa savas darbības pirmajos deviņos mēnešos jau bija pabeigusi izskatīt 197 lietas, no tām 37 civillietas, 36 krimināllietas, kā arī 124 procesus par noziedzīgi iegūtu mantu. Uzlabota Uzņēmumu reģistra patiesā labuma guvēja reģistrācija. KNAB kapacitāte palielināta, piesaistot papildus analītisko kapacitāti, lai, t.sk., varētu nodrošināt paralēlās finanšu izmeklēšanas veikšanu. Pieaug valsts NVO fonda piešķirumi NVO granta projektu konkursiem, sabiedriskie mediji izgāja no reklāmas tirgus un palielināts Valsts Mediju atbalsta fonda atbalsta medijus sabiedriski nozīmīga satura veidošanā, samazināts PVN grāmatām, preses izdevumiem un ziņu portāliem. 2020. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu ievērojami palielinājusies uzņēmēju (13%) un iedzīvotāju (11%) uzticēšanās tieslietu sistēmai (*EU Justice Scoreboard*), kā arī 2021.gadā uzlabojās Latvijas rādītāji Korupcijas uztveres indeksā.

17. Sadarbība

Latvija kā pasaules valsts ar augstiem attīstības rādītājiem sadarbojas ES līmenī un divpusējā partnerībā ar citām valstīm, lai virzītos uz ANO IAM sasniegšanu. Jaunajās *Attīstības sadarbības politikas pamatnostādņēs 2021.-2027.gadam* tematiskās prioritātes izriet no ANO IAM: laba pārvaldība (IAM 16), dzimumu līdztiesība (IAM 5), kvalitatīva izglītība (IAM 4), labs darbs un ekonomiskā izaugsme (IAM 8), klimata rīcība (IAM 13), sadarbība mērķu īstenošanai (IAM 17). Tematisko prioritāšu īstenošanā Latvija pastiprināti pievērš uzmanību digitalizācijai kā attīstības veicinātajam un atbalsta inovatīvus un pārbaudītus digitālus risinājumus, kas var veicināt valstu pārvaldes efektivitāti, sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un jaunu ekonomisko iespēju radīšanu. Ģeogrāfiskās prioritātes ir ES Austrumu partnerības valstis (īpaši Gruzija, Moldova, Ukraina, kā arī Baltkrievija) un Centrālāzijas valstis (īpaši Kirgizstāna, Tadžikistāna un Uzbekistāna). Vienlaikus, 2022. gadā Latvija pirmo reizi kā prioritāti noteikusi atbalsta sniegšanu citiem reģioniem (īpaši Āfrikas valstīm), tāpat veicināta starpsektoru sadarbība, kad aktivitātēs iesaistās pilsoniskās sabiedrības organizācijas, publiskā pārvalde un privātais sektors dažādos formējumos. Latvijai Oficiālās attīstības palīdzības īpatsvars stabili pieaug absolūtos skaitļos, saglabājot 0,12% no IKP 2021. gadā. 2022. gadā arī trīskāršots ĀM pārvaldītais divpusējās attīstības sadarbības budžets.

#Eiropas semestris
#Latvijas nacionālā reformu programma
#Latvijas Atveseļošanas un noturības plāns
#progress
#ES Padomes rekomendācijas